

Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2024

Сарајево, 2025.

Реиса Џемалудина Чаушевића 6/III, Сарајево

Tel: +387 33 251 226

e-mail: info@ustavnisud.ba

www.ustavnisud.ba

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ 1964–2024

Сарајево, 2025.

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ 1964–2024

Издавач:

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

За издавача:

СЕАДА ПАЛАВРИЋ

Уредник:

МИРСАД ЋЕМАН

Редакциони одбор:

МИРСАД ЋЕМАН

МАРИН ВУКОЈА

ЕРМИНА ДУМАЊИЋ

АЗЕМ КРАЈИНИЋ

ЕЛВИС ЉАЈИЋ

АМЕЛА ХАРБА-БАШОВИЋ

Радна група:

МИРСАД ЋЕМАН

МАРИН ВУКОЈА

НАТАША ВУКОВИЋ

ЈОСИПА МУСА

ЕРДА ЗАЧИРАГИЋ

СЕВИМА САЛИ-ТЕРЗИЋ

ЕРМИНА ДУМАЊИЋ

ИВАНКА МРКОЊИЋ

ЗАКИЈА ШЕНДЕРОВИЋ

АЗЕМ КРАЈИНИЋ

АРНЕЛА БЕЋИРОВИЋ-ЗИМИЋ

АМЕЛА БЕШЛИЈА

ВАНЕСА ЈУСУФБЕГОВИЋ

ФРАЊО ДРАГИЧЕВИЋ

БОРИС БОГДАНОВИЋ

ЕЛВИС ЉАЈИЋ

АМЕЛА ХАРБА-БАШОВИЋ

Превод, лектура и коректура:

ЈЕЗИЧКИ ОДЈЕЛ УСТАВНОГ СУДА БиХ

Прелом и дизајн:

ИТ ОДЈЕЛ УСТАВНОГ СУДА БиХ

ISBN 978-9926-464-29-5

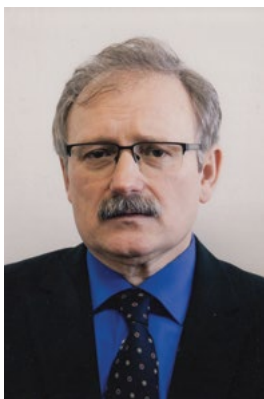
CIP запис доступан у COBISS систему
Националне и универзитетске
библиотеке БиХ под ID бројем
65268998

Садржај

Уводна ријеч уредника	7
Предговор	9
О СУДУ	
Насљеђе	15
Уставни положај	16
Надлежности	20
Организација	23
Сједиште	24
Институционални положај Уставног суда у односу на друга судска и квазисудска тијела	25
ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД	
Друштвено-политички контекст увођења уставног судовања у СФРЈ и СРБиХ	33
Период од 1964. до 1974. године	37
Период од 1975. до 1990. године	43
Период од 1991. до 1996. године	47
Период од 1997. до 2002. године	49
Период од 2003. до 2024. године	53
ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	
Пракса Уставног суда Босне и Херцеговине	59
Пракса из апстрактне оцјене уставности	61
Пракса из апелационе надлежности	68
Повреде права из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода	75
Предмети „виталног националног интереса конститутивних народа“	78
Издвојена мишљења	80
Извршење одлука Уставног суда Босне и Херцеговине	82
Допринос Уставног суда заштити и поштовању људских права и основних слобода	86
Предмети против Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права	98
Процес припреме и доношења одлуке – од пријема захтјева/апелације до одлуке	102
СЕКРЕТАРИЈАТ	
Секретаријат	112
Јавност рада	118
Међународна сарадња	121
Библиотека	130
Издаваштво	131
Регистар судија, предсједника, генералних секретара и регистрара	134
Пленарни сазиви (састав) Уставног суда Босне и Херцеговине у постдејтонском периоду	137

Уводна ријеч уредника

Мирсад Ђеман

Судија

Уставног суда Босне и Херцеговине

Уставни суд Босне и Херцеговине је 2014. године обиљежио 50 година уставног судовања у Босни и Херцеговини, а 2017. године обиљежено је 20 година од успостављања и дјеловања Уставног суда Босне и Херцеговине према важећем уставу, тј. према Анексу IV Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини (тзв. Дејтонски односно Париски мировни споразум). Тим поводом Уставни суд је објавио пригодне публикације монографског типа: „Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2014“ (на домаћим језицима и писмима и на енглеском језику) те „Уставни суд Босне и Херцеговине 1997–2017“ (на домаћим језицима и писмима).

Уз свечану пленарну сједницу 2014. године организована је и Међународна конференција о теми „Уставни суд између негативног законодавца и позитивног активизма“, а 2017. године, такође уз свечану пленарну сједницу на којој је представљен рад Уставног суда у 20 „постдејтонских“ година, у службеним просторијама Уставног суда постављена је ретроспективна изложба публикација – устава Босне и Херцеговине из различитих периода кроз које је Босна и Херцеговина пролазила у свом историјском, политичком и друштвеном развоју, те публикација чији је издавач или саиздавач Уставни суд (билтени, зборници, приручници итд.).

Имајући у виду већ установљену традицију, на сличан начин је и 2024. године требало обиљежити 60 година уставног судовања у Босни и Херцеговини. Ипак, због околности у којима се Уставни суд налази (континуирани притисци и напади на Суд као институцију, и то примарно због једног броја одлука које је донио, затим због већ дужиње вријеме упражњена чак три судијска мјеста из реда домаћих судија услед неспособности надлежног органа у Федерацији БиХ и недостатка воље надлежног органа у Републици Српској да изабере недостајуће домаће судије умјесто оних који су по „сили закона“ или по својој вољи отишли у пензију итд.), одлучено је да се 2024. године ова годишњица обиљежи само пригодном публикацијом већ стандардизованог назива¹.

Заједно с претходне двије, којима је на документаран начин представљено успостављање, историјат, функционисање и развој уставног судовања, односно Уставног суда као институције, публикација под називом „Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2024“ је, могло би се рећи као органска цјелина, трећи том истоврсне публикације.

Ово и овакво издање својим монографским карактером и структуром (уз два претходна) ближе освјетљава уставно судовање у Босни и Херцеговини од самог почетка, а посебно период од 2014. до 2024. године. Међутим, за свеобухватан увид у настанак и развој уставног судовања у Босни и Херцеговини неопходно је узети у обзир све њих појединачно и све њих заједно.

Као такве, све три публикације су не само прворазредан и поуздан историографски извор и грађа него су и едукативно штиво (својеврстан приручник) свима онима који се желе

¹ „Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2014“, „Уставни суд Босне и Херцеговине 1997–2017“ и „Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2024“.

боље упознати с радом Уставног суда, али и с том тематиком генерално. У извјесној мјери, публикација, сасвим циљано, садржи препознатљиве елементе извјештајног карактера, што њену фактографску црту не само оправдава него је и наглашава. У ту сврху, поред штампаних издања, све три публикације су у е-формату постављене на интернет страницу Уставног суда (www.ustavnisud.ba). На такав начин је најширој општој, а посебно академској односно стручној јавности омогућен брз и једноставан увид и употреба.

Слиједећи, углавном, методолошки, структурално и садржајно ранија пригодна издања, и ова публикација садржи релевантне податке о Уставном суду, тематски класификоване и поредане (наслјеђе, уставни положај, надлежности, сједиште), затим о институционалном положају Уставног суда у односу на друга судска и квазисудска тијела као што су Дом за људска права, Комисија за људска права при Уставном суду БиХ (као привремено тијело), Комисија за имовинске захтјеве БиХ, те о односу према високом представнику за Босну и Херцеговину. Историјски преглед (највећим дијелом преузет из претходне двије публикације) дат је хронолошки према препознатљивим периодима почевши од његовог установљења 1964. године и тако редом до 2024. године. Наиме, да би историографски био довољно прегледан и илустративан, било је неопходно период од шест деценија (1964–2024), барем оквирно, презентовати у препознатљивим цјелинама. У првом реду требало је, у основним цртама, освјетлити друштвено-политички контекст увођења уставног судовања у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији и Социјалистичкој Републици Босни и Херцеговини почетком шездесетих година прошлог вијека. Затим, као препознатљиве периоде и цјелине требало је хронолошки представити период од 1964. до 1974. године, од 1975. до 1990. године, од 1991. до 1996. године, те период након 1995. године до успостављања и функционисања првог сазива Уставног суда према тзв. Дејтонском уставу (од 1997. до 2002. године). На крају слиједи период од 2003. до 2024. године, када се навршило пуних 60 година уставног судовања у Босни и Херцеговини. Како је већ наглашено, ова публикација заједно с претходне двије (поводом 50 односно 20 година) чини својеврсну органску цјелину, с тим да су у ову трећу, која обухвата свих шест деценија, скоро у потпуности и редом пренесени историографски садржаји који се односе на све претходне етапе (с мањим скраћивањем на појединим мјестима итд.). Из практичних разлога изостављени су неки примјери раније судске праксе, посебно из преддејтонског периода, али их је могуће пронаћи у њиховом ранијем штампаном и електронском издању.

Слиједећи идеју да публикација поред пригодног буде и едукативног карактера, цијењеним читаоцима скрећемо пажњу да је овај пут посебно обрађен поступак рада на предметима почевши од пријема поднеска (захтјев, апелација) у Суд, стручне анализе у оквиру Канцеларије регистрара и у коначници до саме судијске одлуке. Намјена тог поглавља је да се примарно укаже на стручан, објективан, непристрасан, предан и крајње одговоран приступ анализи сваког уставноправног питања (предмета), који је неопходан за припрему и одлучивање на сједници Суда. Наиме, одлука Уставног суда је оно што подрже и изгласају судије, али се прије расправе и одлучивања на сједници Суда, као што се види, спроводи темељита стручна анализа и провјера у складу с највишим професионалним стандардима и праксом Уставног суда односно Европског суда за људска права у Стразбуру.

С циљем да буде што више документарног карактера, ово издање је у значајној мјери обogaћено новим садржајима и фактографијом, посебно оном која нам раније није била позната односно није била доступна.

Остали садржаји и прилози су конципирани и распоређени на стандардан начин, примјерено природи публикација овакве врсте.

Важно је напоменути да прилози (текстуални дио) нису ауторски него представљају заједнички допринос ширег тима, састављеног од судија и стручног особља Секретаријата Уставног суда, који су предано радили на припреми ове, као и претходне двије публикације.

Коначно, публикација је објављена комбиновано на службеним језицима и писмима који се користе у Босни и Херцеговини, а паралелно је објављена и на енглеском језику, што ће, сасвим сигурно, још више помоћи да се с уставним судством и институцијом Уставног суда Босне и Херцеговине упозна и најшира заинтересована јавност ван нашег говорног подручја.

Предговор

Сеада Палаврић

Предсједница

Уставног суда Босне и Херцеговине

У колориту савремене правне историје свога развоја националне државе су имале различите успоне и падове, прилагођавале своје путеве изградње и користиле различита средства за успјех. Упркос индивидуалним приступима, јасно се могу назријети најмање два свијетла тона. С једне стране, постоји јасан европски или, штавише, глобални правац развоја демократског свијета, с јасно израженим консензусом прихваћених заједничких вриједности. С друге стране, поједине институције су се истакле као стубови правде и права, штитећи демократске принципе на којима је изграђена савремена држава, међу којима, нема сумње, уставни судови имају значајно мјесто. Повјерен им је тежак и одговоран задатак трајног чувања и подржавања устава и његових заједничких и индивидуалних вриједности.

Прошло је шест деценија од када је Уставни суд Босне и Херцеговине постао кључна институција која чува темеље уставноправног поретка и демократије у Босни и Херцеговини. Шест деценија уставног судовања је значајан период. Од свог конституисања 1964. године Уставни суд Босне и Херцеговине игра незамјењиву улогу у очувању уставноправног поретка и његових вриједности. Не може се баш свака демократска држава похвалити таквим вишедеценијским континуитетом уставног судства, а посебно не улогом коју је остварио и коју још увијек има Уставни суд Босне и Херцеговине.

Ова публикација је посвећена том значајном јубилеју – **60 година постојања и дјеловања Уставног суда у Босни и Херцеговини**. Ова вриједна публикација не само да означава дугогодишњи рад и развој ове институције већ представља и даљњу прилику да се сагледа улога и утицај Уставног суда Босне и Херцеговине на уставноправни систем Босне и Херцеговине и друштва у цјелини.

Ово је трећа у низу монографија Уставног суда Босне и Херцеговине. Као и претходне двије, и ова настаје у веома турбулентном времену, може се слободно рећи јединственом за европски простор. Публикација свједочи једном тешком и изазовном периоду који се не може замислити без овог суда. Самим тим, сасвим је јасно да ни ова монографија, укључујући и њен предговор, неће обухватати само стандардне свечане ријечи хвале и, евентуално, непрепознатљиву, ублажену критику, што је типично за овакве публикације, већ ће указати на оно кроз шта Уставни суд Босне и Херцеговине заиста пролази у овим временима. Осјећам снажну потребу и одговорност да то урадим.

И међународна заједница и домаћи актери били су свјесни да ће улога Уставног суда Босне и Херцеговине у институционалном оквиру Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини бити значајна. Но, да ће Уставни суд Босне и Херцеговине и након готово три деценије од завршетка рата у Босни и Херцеговини бити најважнији протагониста процеса одбране и развоја бх. државности, то је мало ко очекивао. Вјероватно од II свјетског рата до

данас ниједан уставни суд није више оправдао и користио у уставима често инкорпорирану реченицу да је он „чувар устава“ без којег демократска држава не може ни настати ни опстати у савременом добу као што је то чинио Уставни суд Босне и Херцеговине. Остварење ове тековине резултат је непоколебљиве посвећености потреби да се штити не само постојање и легитимност дејтонског Уставног суда БиХ већ и државе Босне и Херцеговине. Будући да је Уставни суд чувар Устава Босне и Херцеговине, тиме је и чувар једног од кључних темеља без којих једна држава не може опстати нити напредовати.

Нажалост, и данас, три деценије након ступања на снагу новог Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд Босне и Херцеговине свједок је оспоравања државе Босне и Херцеговине у сваком смислу те ријечи. Дијапазон таквих активности је широк и креће се од неодговорних и неприхватљивих интерпретација уставноправног поретка Босне и Херцеговине преко отворених, континуираних неуставних активности чији је циљ слабљење државе и њених прерогатива, њена маргинализација и пасивизација, па све до њеног негирања у смислу, на примјер, опструкције извршења обавезујућих и коначних одлука Уставног суда Босне и Херцеговине. Свима онима који се приклањају оваквим политикама и ставовима Устав Босне и Херцеговине јасно указује на четири неупитне чињенице: држава Босна и Херцеговина је република која је само промијенила име из „Република Босна и Херцеговина“ у „Босна и Херцеговина“, ужива суверени континуитет правног постојања по међународном праву, с модификованом унутрашњом структуром увођењем ентитета и наставља правно постојање као држава с постојећим међународно признатим границама.

Као што сам и претходно рекла, ни сам Уставни суд Босне и Херцеговине није поштеђен напада. Наиме, ретроградне политике усмјериле су своју енергију, жешће него икада у посљедње двије деценије, како би „протјерале“ вриједне међународне судије из Уставног суда Босне и Херцеговине. Зашто сам, прије свега, рекла „ретроградне политике“? У данашње, модерно доба, у којем су изрази као „европско право“, „савези уставних судова“ или институције као Европски суд за људска права и Европски суд правде добили посебно мјесто у свим уставноправним порецима демократских држава, на међународне судије би требало гледати, прије свега, као на одраз неизбјежне интернационализације домаћег права и институционалне плуралности и развоја модерне европске правне државе. Умјесто да се Уставни суд Босне и Херцеговине похвали својим мултинационалним, плуралним судијским сазивом, мултикултуролошким приступом, присуство међународних судија се покушава елиминисати под егидом симболичке заштите националних државних интереса. Ипак, досадашњи нормативни нацрти новог сазива Уставног суда Босне и Херцеговине, који су нуђени као алтернатива, јасно указују да је елиминација међународног елемента у Уставном суду Босне и Херцеговине усмјерена ка простом постизању дисфункционалности Суда тако што ће се његова садашња, неупитна и одбрањена самосталност, аутономност и независност оптеретити неприхватљивим ентитетским и етничким процедурама од којих болују скоро све државне институције.

У току мојих 19 година проведених на мјесту судије Уставног суда Босне и Херцеговине, морам казати да нити једну кључну одлуку из апстрактне контроле уставности – што је основна надлежност за нормативну хармонију правног поретка унутар које се одлучује о нормативној усаглашености аката с Уставом Босне и Херцеговине – нису сагласно усвојиле домаће судије. Дакле, статистички гледано, чињеница да домаће судије не могу постићи јединствен став о одлукама из апстрактне оцјене уставности говори у прилог неопходности присуства и дјеловања међународних судија, које су уз то, често, еминентне судије с искуством из Европског суда за људска права или других признатих националних или међународних гремија. Стиче се утисак да јавност није упозната с улогом међународних судија које чине дио Уставног суда. Неопходно је разумјети оправдање за уставну одредбу према којој једну трећину чланова Уставног суда БиХ чине међународне судије које не могу бити из сусједних земаља. Овом одредбом се уводе гласови који не размишљају као судије из Босне и Херцеговине односно

њеног сусједства, а вриједност тих гласова треба цијенити у свјетлу мира који је услиједио након протеклог рата. Ову уставну одредбу треба посматрати у њеном контексту, односно кроз чињеницу да је она садржана у Уставу Босне и Херцеговине као анексу Мирног споразума.

Међутим, умјесто да изврше своју уставну обавезу и изаберу недостајуће домаће судије, које би једног дана пружиле гаранцију да се „међународни елеменат“ у Уставном суду Босне и Херцеговине може ефикасно замијенити домаћим, ентитетске власти дјелују демотивишуће и пружају само доказ да се то задуго неће догодити. Наиме, ентитетске власти својим негативним или пасивним ставом о питањима избора судија у Уставни суд Босне и Херцеговине интензивно раде на урушавању и обезвређивању Уставног суда Босне и Херцеговине. Тако надлежне власти ентитета Федерација Босне и Херцеговине готово двије године нису изабрале недостајућег судију из тог ентитета. Надлежне власти ентитета Република Српска, поред отвореног негирања своје позитивне уставне обавезе да изаберу новог судију, изричито су захтијевале да се једини преостали судија Златко Кнежевић повуче из Уставног суда Босне и Херцеговине. Посљедично, ентитетске власти су тиме дословно и неупитно условиле Уставни суд Босне и Херцеговине да у сваки предмет укључи међународне судије јер без њих Уставни суд Босне и Херцеговине готово двије године уопште не би могао функционисати. Међународне судије су својим додатним напорима омогућиле да Уставни суд Босне и Херцеговине засједа у пленарном сазиву. Због свог немјерљивог значаја у овим тешким тренуцима кроз које пролази Уставни суд Босне и Херцеговине, овим путем исказујем најдубљу захвалност својим међународним колегама на њиховом доприносу успјешном раду, па чак и опстанку Уставног суда Босне и Херцеговине.

И у минулом периоду Уставни суд Босне и Херцеговине је морао донијети тешке одлуке. Суштина „тежине“ не огледа се у суптилној борби и сучељавању аргумената у погледу сензибилних правних питања с којима се друштва и државе сусрећу у модерно вријеме, већ у чињеници да је Уставни суд Босне и Херцеговине морао ставити ван снаге као неуставне цијелокупне законе и правне акте због недостатака уставног основа за такве акте. Другим ријечима, то значи да доносиоци таквих аката нису имали ни најмање разумијевања за основна уставна питања као што су подјела надлежности, међународноправне обавезе Босне и Херцеговине, уставни принципи итд. Тако је Уставни суд Босне и Херцеговине морао ставити ван снаге цијели новодонесени Изборни закон Републике Српске којим су ентитетске власти покушале да, противно Анексу III Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, преузму државне надлежности рушећи истовремено државни изборни систем заснован на Изборном закону Босне и Херцеговине. Све то, потпуно игноришући члан 5 Анекса III Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини којим се стране (држава и ентитети) слажу да оснују сталну изборну комисију чији би задатак био спровођење будућих избора у Босни и Херцеговини. Иако, дакле, ова одредба намеће обавезу ентитету РС да не предузима радње које подривају сагласност страна с оснивањем сталне изборне комисије БиХ чија је надлежност спровођење избора и у ентитету Република Српска у будућности.

Чак ни ту није крај. Уставни суд Босне и Херцеговине суочава се с отвореном опструкцијом спровођења његових коначних и обавезујућих одлука, а што је случај у ентитету Република Српска. Одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине не само да се *de facto* не извршавају већ су власти у ентитету Република Српска усвоиле закон према којем се забрањује поступање по одлукама Уставног суда Босне и Херцеговине, односно њихово извршавање. Изговор за такво поступање наводно је дјеловање Уставног суда Босне и Херцеговине против Републике Српске проглашавањем прописа власти тог ентитета неуставним. И тиме се, у ствари, жели на неприхватљив начин критиковати процес одлучивања Уставног суда. Међутим, ако се погледа преглед праксе Уставног суда Босне и Херцеговине, која је транспарентно исказана и на веб-страници Уставног суда, може се закључити да је Суд од око 70 случајева, у половини уставних спорова против Републике Српске утврдио неуставност, а у другој половини утврдио да није било кршења Устава Босне и Херцеговине. Само овај податак јасно показује студиозност с

Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2024

којом Уставни суд Босне и Херцеговине поступа и одлучује и најбољи је аргумент против тврдњи из тог ентитета да је рад Уставног суда урушен и против ентитета Република Српска.

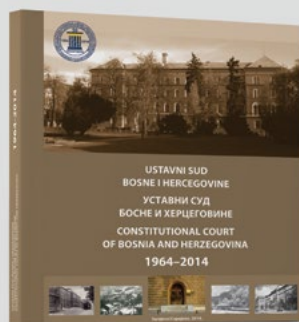
Када се сагледа ширина и тежина проблема с којима се суочава Уставни суд Босне и Херцеговине, није тенденциозно закључити да је ово неоспорно један од најтежих тренутака у којима је Уставни суд Босне и Херцеговине дјеловао у протеклих 60 година. Ово је основни разлог што сам изнијела овакав предговор за монографију „Уставни суд 1964–2024 године“. Нажалост, тежина тренутка не дозвољава свечани тон. Нека не дјелује као оправдање, али грађани из цијеле Босне и Херцеговине и генерације које долазе треба да знају зашто у овом тренутку њих 10.000 и више чека на одлуку Уставног суда Босне и Херцеговине о својим апелацијама које се тичу заштите њихових основних права и слобода.

Публикација која је пред вама монографског је карактера и служи као свеобухватно истраживање путовања Уставног суда Босне и Херцеговине у протеклих шест деценија. Публикација пружа свеобухватан преглед историје, развојних фаза, кључних одлука и утицаја Уставног суда Босне и Херцеговине током посљедњих 60 година. Она је резултат темељитог истраживања, анализа и рефлексije о његовој улози и значају, као и о изазовима с којима се суочава у савременом друштву.

Странице које слиједе свједочанство су трајне преданости Уставног суда Босне и Херцеговине да обезбиједи висок ниво владавине права и заштите основних права. Надам се да ова публикација неће славити само досадашња постигнућа Уставног суда Босне и Херцеговине, већ да ће инспирисати и сталну посвећеност принципима правде и уставног интегритета у годинама које долазе.

Вјерујем да ће бити корисна како правницима и студентима права тако и свим заинтересованим грађанима који желе да боље разумију кључну улогу коју Уставни суд има у обликовању правног и друштвеног оквира наше земље.

Захваљујем свима који су допринијели овом дјелу, од чланова радне групе који су уложили своје знање и труд до институција и појединаца који су омогућили приступ релевантним подацима и документима. Посебну захвалност упућујем члановима Уставног суда који су својим радом и ангажманом обогатили правну теорију и праксу.

„Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2014“, Сарајево, 2014. године

„Уставни суд Босне и Херцеговине 1997–2017“, Сарајево, 2017. године

О СУДУ

„Ослобођење“, 11. април 1964. године

Насљеђе

Гледано с историјског становишта и проблема транзиције социјалистичких земаља, Босна и Херцеговина је у историји уставних судова један од ријетких примјера земље с уставним судством, будући да је бивша Југославија, у којој је Босна и Херцеговина била једна од шест република, још у социјалистичком периоду имала систем уставних судова. Први уставни суд у бившој Југославији основан је још 1963. године, и то је уједно и полазна тачка историје уставног судства у тој земљи. У складу с федеративном структуром, осим Уставног суда на савезном нивоу, шест република и двије аутономне покрајине су такође имале своје уставне судове прије дисолуције Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.

Уставни суд Босне и Херцеговине је први пут конституисан 15. фебруара 1964. године на основу републичког Устава из 1963. године, а као важна уставна институција задржан је и каснијим Уставом из 1974. године. Тај Уставни суд је у првом реду имао надлежност у области апстрактне нормативне контроле као што је одлучивање о сагласности (републичких) закона с републичким уставом, затим одлучивање о уставности и законитости других прописа и општих аката, те рјешавање спорова између Републике и других друштвено-политичких заједница, као и сукоба надлежности између судова и органа друштвено-политичких заједница. Законом о Уставном суду била су регулисана питања организације, надлежности и поступка пред тим Уставним судом.

Заједничка сједница оба дома Народне скупштине Босне и Херцеговине приликом доношења Устава БиХ, Сарајево, април 1963. године

Криза на простору бивше СФРЈ у посљедњој деценији XX вијека, која је резултирала дисолуцијом тадашње савезне државе, имала је најтеже посљедице у Босни и Херцеговини, гдје је и најдуже трајала. Препознавши потребу за свеобухватним рјешењем којим би се окончао трагичан сукоб у региону, како то стоји у Преамбули Мировног споразума закљученог крајем 1995. године, међународна заједница је већ од 1991. године покушавала изнаћи политичко рјешење и спријечити рат у Босни и Херцеговини.

На мировним преговорима који су вођени од 1. до 21. новембра 1995. године под вођством Сједињених Америчких Држава, у Савезној Држави Охајо, град Дејтон, 21. новембра 1995. године је парафиран а 14. децембра 1995. године у Паризу (Француска) потписан Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини, због чега се тај споразум често назива Дејтонски односно Париски мировни споразум. Споразум се састоји од једанаест анекса, међу којима је и Анекс IV – Устав Босне и Херцеговине. Потписивањем Споразума и његовим ступањем на снагу истог дана, уставни акт садржан у Анексу IV замијенио је дотадашњи Устав (Социјалистичке) Републике Босне и Херцеговине.

Уставни положај

Институција Уставног суда је утемељена чланом VI Устава Босне и Херцеговине, којим се уређују надлежност, основна питања организације и процедуре, те коначност и обавезност одлука.

Устав Босне и Херцеговине обезбјеђује уставноправне оквире за организацију и функционисање Уставног суда на потпуно новим политичким и правним темељима у односу на претходни период.

Устав Босне и Херцеговине као Анекс IV Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, након дугих преговора, договорен је и парафиран 21. новембра 1995. године у САД-у, држава Охајо, град Дејтон, а потписан је у Паризу 14. новембра 1995. године и ступио на снагу истог дана. Изворни текст Устава БиХ написан је на енглеском језику и још увијек не постоји службени превод на службене језике у Босни и Херцеговини.

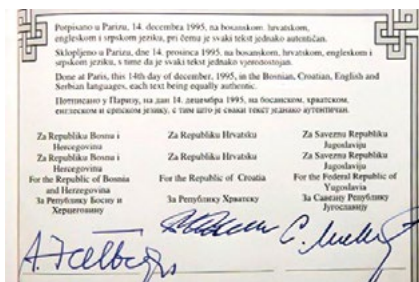

Од пет институција које Устав изричито наводи², Уставни суд је институција која има специфичну позицију. Он је и међународног карактера јер у свом саставу има и троје међународних судија, које именује предсједник Европског суда за људска права (Европски суд), након консултација с Предсједништвом Босне и Херцеговине.

Дефинишући нормативне предуслове за улазак у демократски политички систем и модификујући унутрашњу структуру државе, Устав је иновирао уставни положај Уставног суда и учинио га компатибилним са стандардима уставног судства. На тај начин учинио га је независним чуваром Устава и институционалним гарантом за заштиту људских права и слобода установљених не само каталогом у члану II Устава већ и инструментима Анекса I Устава Босне и Херцеговине.

У првом реду, Устав Босне и Херцеговине у Преамбули детаљно наводи основне нормативне принципе као што су поштовање људског достојанства, слободе и једнакости; мир, правда, толеранција и помирење; демократски органи власти и правичне процедуре као најбоље средство за стварање мирољубивих односа унутар плуралистичког друштва. Затим, члан II Устава, уз широк каталог људских права и основних слобода које ће обезбиједити држава и оба њена ентитета, прописује да је Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Европска конвенција) директно примјењива у Босни и Херцеговини. Штавише, Конвенција има приоритет над свим осталим законима.

² Члан III/5.а) – Додатне надлежности – предвиђа да додатне институције могу бити успостављене према потреби за вршење тих надлежности.

Полазећи од поштовања
људског достојанства, слободе
и једнакости,

Посвећени миру, правди,
толеранцији и помирењу,

Увјерени да демократске институције
власти и правични поступци
најбоље стварају мирољубиве односе у
плуралистичком друштву,

Желећи да подстакну опште благостање
и економски раст путем заштите
приватног власништва и унапређења
тржишне привреде,

Руковођени циљевима
и принципима Повеље
Уједињених нација,

Опредијељени за суверенитет,
територијални интегритет и
политичку независност Босне и Херцеговине
у складу са међународним правом,

Одлучни да обезбиједи пуно
поштовање међународног
хуманитарног права,

Надахнути Универзалном
декларацијом о правима човјека,
Међународним пактовима о грађанским
и политичким правима, односно о
економским, социјалним и културним
правима и Декларацијом о правима
припадника националних или етничких,
вјерских и језичких мањина, као и другим
инструментима људских права,

Позивајући се на Основне
принципе договорене 8.
септембра 1995. у Женеви и
26. септембра 1995. у Њујорку,

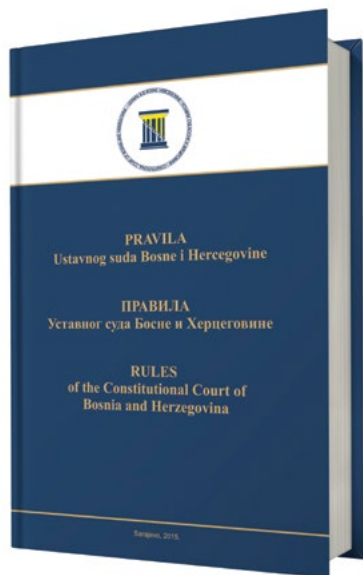
Бошњаци, Хрвати и Срби, као конститутивни народи (заједно са
осталима), и грађани Босне и Херцеговине овим одлучују да

Устав Босне и Херцеговине

гласи:

(...)

Устав не предвиђа да Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине уређује надлежност, организацију, рад и поступак пред Уставним судом, већ то даје у надлежност самом Суду тако што прописује: „Суд ће усвојити правила Суда већином гласова својих чланова“ (члан VI/2.6) Устава). У складу с наведеним, Правилима Уставног суда, која, према овлашћењима из Устава, доноси сам Уставни суд, детаљније су уређена питања организације и поступка пред Уставним судом.

Први Пословник Уставног суда (касније преименован у Правила) донесен је на сједници одржаној 29. јула 1997. године, а затим су 23. јула 2005. године донесена Правила Суда која су се примјењивала до 2014. године. Тренутно су на снази Правила из 2014. године с измјенама и допунама („Службени гласник Босне и Херцеговине“ бр. 94/14 – пречишћени текст, 47/23 и 41/24).

Гледајући у цјелини, та правила су сачињена по узору на правила поступка пред Европским судом у Стразбуру и бившим Домом за људска права у Босни и Херцеговини.

Правила се објављују у службеним гласилима државе и ентитета те Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Како би могао бити у стању да потпуно независно одлучује о сопственој организацији и функционисању, с обзиром на то да, као што је предвиђено Правилима, само Уставни суд може доносити прописе и опште акте који се тичу његовог рада и његове улоге утврђене Уставом Босне и Херцеговине, Уставни суд је донио и низ других општих аката – одлуке, правилнике, закључке итд. Неки од њих су, нпр.:

- Одлука о организацији Секретаријата Уставног суда Босне и Херцеговине
- Правилник о раду Уставног суда Босне и Херцеговине
- Етички кодекс Уставног суда Босне и Херцеговине
- Правилник о унутрашњем судском пословању Уставног суда Босне и Херцеговине
- Правилник о приступу информацијама и поновној употреби докумената Уставног суда Босне и Херцеговине.

Полазећи од чињенице да је институција Уставног суда Босне и Херцеговине основана чланом VI Устава Босне и Херцеговине као независни чувар Устава и као институционални гарант за заштиту људских права и основних слобода установљених Уставом Босне и Херцеговине и инструментима Анекса I Устава,

Имајући у виду да Уставни суд Босне и Херцеговине није дио ни законодавне, ни извршне, ни редовне судске власти, него је Уставом Босне и Херцеговине позициониран као посебна, самостална и независна власт која, на основу тог Устава, дјелује као корективни фактор за остала три сегмента власти,

Водећи рачуна о нарочитом положају и улози које Уставни суд Босне и Херцеговине има у Уставу Босне и Херцеговине, а који намећу обавезу обезбјеђења његове независности, укључујући пуну финансијску и управну независност и самосталност која се огледа у самосталном планирању и предлагању буџета, као и самосталном распоређивању одобрених буџетских средстава чија висина, свакако, мора да подлијеже одговарајућој контроли надлежног органа, те да Уставни суд Босне и Херцеговине мора да буде у стању потпуно независно одлучивати о сопственој организацији и функционисању и да само Уставни суд Босне и Херцеговине може да доноси прописе и опште акте који се тичу његовог рада и његове улоге утврђене Уставом Босне и Херцеговине,

Будући да су, због непостојања уставног основа да се законом регулишу поступак и његова организација, поред Устава Босне и Херцеговине, Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, која, по овлашћењу из Устава Босне и Херцеговине, доноси сâм Уставни суд Босне и Херцеговине, једини правни акт којим се регулишу ова питања у вези са Уставним судом Босне и Херцеговине,

На основу члана VI/26) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд Босне и Херцеговине на пленарним сједницама Уставног суда Босне и Херцеговине, одржаним 23. јануара и 12. фебруара 2014. године, донио је

ПРАВИЛА

Уставног суда Босне и Херцеговине

(...)

Надлежности

Надлежности Уставног суда су дефинисане чл. IV/3.ф), VI/3. и VI/4. (Амандман I) Устава Босне и Херцеговине. У оквиру основног задатка, а то је подржавање Устава Босне и Херцеговине, према тим уставним одредбама ради се о седам видова надлежности, што у крајњем подразумева и диференциране поступке, као и спецификоване одлуке зависно од врсте надлежности и природе спорова.

У основи, диференцирање тих надлежности се заснива на томе у којој мјери Уставни суд, поред класичног задатка који се односи на заштиту уставности, у појединим врстама спорова остварује и непосреднију везу са судском односно законодавном влашћу.

Спорови сукоба надлежности

Члан VI/3.а) Устава Босне и Херцеговине

Уставни суд има искључиву надлежност одлучивања о свим споровима који проистекну из Устава између два ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине. У суштини, Суд овдје одлучује о позитивном или негативном сукобу надлежности, као и о било којим другим споровима који се могу појавити у односима између државних и ентитетских структура власти, односно институција Босне и Херцеговине.

Оцјена уставности закона

Члан VI/3.а) Устава Босне и Херцеговине

Уставни суд има надлежност да одлучи да ли је било која одредба устава или закона једног ентитета у складу с Уставом Босне и Херцеговине.

Иако Устав експлицитно говори само о „одредбама закона ентитета“, слиједећи генерални задатак Суда да подржава Устав Босне и Херцеговине, од оцјене уставности се ипак не искључују и закони Босне и Херцеговине. Уставни суд је то изразио становиштем да супстанционални појам овлашћења одређених самим Уставом Босне и Херцеговине садржи у себи титулус Уставном суду за такву надлежност.³

³ Види Одлуку број У-14/02 од 30. јануара 2004. године, тачка 9 с даљњим референцама.

Оцјена уставности специјалних паралелних односа ентитета са сусједним државама

Члан VI/3.а) Устава Босне и Херцеговине

Као посебан вид подржавања Устава, Суд је такође надлежан да испита да ли је одлука ентитета да успостави специјални паралелни однос са сусједном државом у складу с овим уставом, укључујући и одредбе које се односе на суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.

Спорове из члана VI/3.а) Устава Босне и Херцеговине може покренути само одређен круг овлашћених покретача: члан Предсједништва Босне и Херцеговине, предсједавајући Савјета министара, предсједавајући или његов замјеник било којег дома Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова/делегата било којег дома Парламентарне скупштине или једна четвртина чланова било којег дома законодавног органа једног ентитета.

Апелациона надлежност

Члан VI/3.б) Устава Босне и Херцеговине

Апелациона надлежност Уставног суда је установљена уставном одредбом према којој Суд „има и апелациону надлежност над питањима по овом Уставу, која проистичу из пресуде сваког суда у Босни и Херцеговини“.

То значи да је Уставни суд посљедња инстанца супсидијарне заштите права и слобода установљених Уставом.

Правилима Суда наведена уставна одредба дефинисана је тако да Суд, уколико установи да је апелација (у неким државама се назива и уставна тужба, односно уставна жалба) основана, може укинути пресуду и предмет вратити суду који је донио ту пресуду на поновни поступак. Суд чија је пресуда укинута дужан је да по хитном поступку донесе другу, при чему је везан правним схватањем Уставног суда о повреди Уставом гарантованих права и основних слобода подносиоца апелације. Изузетно, ако орган чија је одлука укинута у смислу претходног става донесе нову одлуку без поштовања правног схватања Уставног суда, Уставни суд може сам одлучити о меритуму предмета уколико постоји одлука органа која не крши уставна права тако што ће такву одлуку оставити на правној снази.

Апеланти који сматрају да су им пресудом или другом одлуком било којег суда повријеђена права имају право подношења апелације након исцрпљивања свих ефективних правних лијекова утврђених законом.

Просљеђивање питања од других судова

Члан VI/3.ц) Устава Босне и Херцеговине

Уставни суд је надлежан у питањима која му прослиједи било који суд у Босни и Херцеговини у погледу тога да ли је закон, од чијег важења његова одлука зависи, компатибилан с Уставом, с Европском конвенцијом и њеним протоколима, или са законима Босне и Херцеговине, или у погледу постојања или домаћаја неког општег правила међународног јавног права.

Уставни суд, према општем правилу, може подржати закон релевантан за одлуку редовног суда или га прогласити инкомпатибилним с Уставом БиХ, Европском конвенцијом или законом Босне и Херцеговине.

Организација

Уставни суд се састоји од девет судија, од којих шест бирају парламенти ентитета (Представнички дом Парламента Федерације Босне и Херцеговине бира четири, а Народна скупштина Републике Српске бира два), а преосталих троје именује предсједник Европског суда, након консултација с Предсједништвом Босне и Херцеговине.

За судије Уставног суда могу бити изабрани истакнути правници високог моралног угледа. Свако ко задовољава такве квалификације и има право гласа може бити судија Уставног суда. Судије које именује предсједник Европског суда не могу бити држављани Босне и Херцеговине нити било које сусједне државе.

Мандат судија именованих у првом сазиву био је пет година. Мандат судија након првог сазива је до навршених 70 година живота, изузев ако поднесу оставку или с разлогом буду разријешени на основу консензуса осталих судија (члан VI/1.ц) Устава Босне и Херцеговине). Измјенама Правила Уставног суда из 2024. године прописано је да ће, изузетно, судија наставити да врши судијску дужност и након 70 година живота све док надлежни орган не изабере новог судију и док новоизабрани судија не преузме дужност.

Уставни суд тајним гласањем бира предсједника и три потпредсједника из реда судија, по принципу ротације, на мандат од три године.

Правила Суда такође садрже и одредбе о неподобности и имунитету. Функција судије је неспојива са чланством у политичкој странци или политичкој организацији у Босни и Херцеговини, чланством у законодавној, извршној и другој судској власти у Босни и Херцеговини, односно у ентитетима и Брчко дистрикту, или с било којом другом функцијом која може утицати на непристрасност судије.

Судија може бити разријешен дужности прије истека мандата ако то сам затражи или ако буде с разлогом разријешен дужности на основу консензуса осталих судија. Разлози за разрјешење судије су осуда на затворску казну, трајни губитак способности да обавља функцију, обављање јавне или професионалне дужности неспојиве с функцијом судије Уставног суда, те пропуштање обавезе савјесног обављања функције и чувања угледа и достојанства Уставног суда и судије.

Већина свих чланова Суда сачињава кворум. Суд доноси одлуке већином гласова свих чланова у пленарној сједници и Великом вијећу. Мало вијеће, које се састоји од предсједника Уставног суда и два потпредсједника из реда домаћих судија, једногласно одлучује о привременим мјерама.

Одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће и објављују се у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“, те у службеним гласилима ентитета и Брчко дистрикта.

Сједиште

Просторије Уставног суда Босне и Херцеговине смјештене су у згради која се налази у центру Сарајева и у којој је смјештено и Предсједништво Босне и Херцеговине.

Зграда је изграђена 1886. године као зграда Земаљске владе, према пројекту архитекте Јосипа Ванцаша. Изграђена је у неоренесансном стилу који је, због своје класичности, универзалности и симболике, био најприкладнији стил за градњу већине репрезентативних објеката тог периода у Аустроугарској монархији. Овај објекат представља типичан примјер неоренесансне палаче с оплатом од квадарске рустике. Када је саграђен, био је то највећи објекат у Сарајеву, а састојао се од подрума, приземља и два спрата.

Првобитни изглед зграде промијењен је 1911. године када је, према пројекту архитекте Карла Паржика, дограђен трећи спрат, на којем су данас смјештене просторије Уставног суда.

Основа објекта је правоугаона. У склопу објекта, у његовом централном дијелу, налази се унутрашње двориште које има улогу свјетларника. Димензије унутрашњег дворишта су смањене доградњом два анекса на сјеверној страни дворишта.

Одлуком Комисије за очување националних споменика из 2008. године зграда у којој је смјештен Уставни суд, заједно с покретним наслеђем, проглашена је националним спомеником Босне и Херцеговине.

Обнова просторија и изградња намјенских судница реализована је захваљујући средствима која је Уставни суд добио од влада Сједињених Америчких Држава, Републике Аустрије, Грчке, Велике Британије, Републике Француске, Краљевине Шпаније, Краљевине Шведске, Савезне Републике Њемачке, Краљевине Норвешке, Европске комисије и ICITAP-а.

Институционални положај Уставног суда у односу на друга судска и квазисудска тијела

Један од најважнијих задатака Уставног суда, још од самог почетка, био је да разјасни свој положај у односу на Дом за људска права, Комисију за имовинске захтјеве те, коначно, и Канцеларију високог представника када су се лица која су водила ту канцеларију почела мијешати у законодавни процес.

Положај Уставног суда у односу на Дом за људска права према Анексу VI

Након свих догађања током рата у Босни и Херцеговини дјелотворна заштита људских права, према Анексу VII Оквирног споразума, „од виталног је значаја за постизање трајног мира“. Стога је Анексом VI, према моделу Европског суда у Стразбуру, установљена „Комисија за људска права“, која се састојала од Институције омбудсмена као тијела прве инстанце и Дома за људска права као друге инстанце, односно апелационог механизма. У складу са чланом 1 Анекса VI, Дом, у чијем је сазиву била већина међународних судија (осам од четрнаест), био је одговоран за одлучивање о кршењима свих права гарантованих Европском конвенцијом и њеним протоколима који се, да поновимо, „директно примјењују“. Међутим, и Уставни суд је имао задатак – према сва три поступка судског преиспитивања у складу са чланом VI/3. Дејтонског устава – да штити људска права слиједом закона о правима која су инкорпорирана у Анекс IV и Европску конвенцију, тако да је постојало јасно преклапање надлежности у том погледу, што је посебно стварало забуну код физичких и правних лица када је ријеч о томе којем се тијелу обратити у случају повреде људских права.

Дом за људска права (1999): Хасан Балић, Миодраг Пајић, Giovanni Grasso, Витомир Поповић, Мехмед Дековић, Rona Aybay, Michèle Picard, Dietrich Rauschning, Мато Тадић, Andrew William Grotrian, Therese Nelson, Manfred Nowak, Viktor Masenko Mavi, Jakob Möller, Желимир Јука, Ulrich Garms

Штавише, оба тијела су показала недостатке у погледу брзе и дјелотворне правне заштите. Док се Дом могао бавити било којим чином државног тијела које је кршило неко људско право, чинило се да је Уставни суд, у складу с текстом члана VI/3.б), дословно ограничен на „пресуде било којег другог суда у Босни и Херцеговини“. Осим тога, Пословник Уставног суда захтијевао је да буду „исцрпљени сви правни лијекови“ у апелационој надлежности, те је Суд, заправо, користио тај захтјев на прилично формалистички начин, тако да се приступ Дому за људска права показао, у ствари, лакшим за појединце. С друге стране, Дом је могао само прогласити кршење људских права и, у најбољем случају, досудити обештећење, али не и укинути норму за коју је установио да је неуставна и сам одлучити о меритуму. Над тим је овлашћење имао једино Уставни суд.

Као ствар принципа, а и из перспективе компаративног уставног права, однос између Уставног суда и Дома регулисао се сарадњом у сврху дјелотворније заштите људских права. Током 1998. године Уставни суд је примио неколико апелација против одлука Дома, тако да се проблем преклапања њихових надлежности више није могао заобићи. У два предмета, у одлукама од У-7/98 до У-11/98, формулација у образложењу које је Уставни суд дао при одбијању апелација је готово идентична. На основу наведеног *obiter dictum* о правној цјелини анекса Дејтонског споразума, те одредби анекса IV и VI који проглашавају одлуке оба релевантна тијела „коначним и обавезујућим“, већина у Уставном суду је тврдила да ако су истог уставног ранга, онда и одлуке судова морају бити истог ранга, те да намјера творца Дејтонског споразума није могла бити да Дому додијеле овлашћење за преиспитивање одлука Уставног суда или обрнуто. Штавише, Уставни суд је прогласио да је Дому заиста повјерена судска функција у односу на заштиту људских права, али да са становишта организације није био успостављен као „суд у Босни и Херцеговини“, у смислу текста члана VI/3.ц) Дејтонског устава. На основу његовог транзицијског карактера у области људских права с петогодишњим мандатом, он би се требао сматрати институцијом *sui generis*. Такође је наведено да би се, након прелазног периода, надлежности Дома пренијеле на босанскохерцеговачке институције, што би резултирало тиме да би се паралелни систем – збуњујући за појединце, који, стога, доприноси правној несигурности – окончао, што је и учињено 31. децембра 2003. године, када је Дом престао да ради.

Комисија за људска права при Уставном суду Босне и Херцеговине

С обзиром на то да Дом за људска права до краја свог мандата није ријешио све примљене предмете, 1. јануара 2004. године формирана је Комисија за људска права при Уставном суду Босне и Херцеговине као независно тијело и правни сљедник Дома. Према Споразуму о формирању Комисије, потписаном 25. септембра 2003. године, Комисија је добила мандат да ријеши примљене а неријешене предмете Дома до 1. децембра 2004. године. У том периоду Комисија се састојала од пет чланова, и то од двоје међународних и троје домаћих судија. Њих је, према Споразуму, именовао председник Уставног суда Босне и Херцеговине. Комисија је радила у два вијећа: Велико вијеће у пленарном сазиву од пет чланова које је одлучивало само о одлукама о прихватљивости и меритуму и Мало вијеће од три члана, и то домаћа, које је било надлежно за доношење одлука о прихватљивости и брисању. У случају када се није могла постићи једногласност на Малом вијећу, предмети су се просљеђивали Великом вијећу, односно пленарној сједници. Након истека првог мандата Комисије, а према новом споразуму који се примјењивао од 1. јануара 2005. године, настављен је рад Комисије, али без међународних чланова. Међународне судије замијењене су судијама Уставног суда Босне и Херцеговине. Они су учествовали у раду Комисије у склопу Великог вијећа, дакле само у погледу доношења одлука у меритуму. Мало вијеће је наставило да ради у истом саставу и с истим надлежностима као и у ранијем споразуму.

Сједница Комисије за људска права при Уставном суду Босне и Херцеговине

Комисија је радила од 1. јануара 2004. до 31. децембра 2006. године, те је у том периоду окончала око 8.500 предмета које Дом није ријешао. Уставни суд је пружио велику материјалну, персоналну и техничку подршку раду Комисије.

На крају, око 500 незавршених предмета преузео је Уставни суд на основу Споразума Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, у складу са чланом 14 Анекса VI уз Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини из јануара 2007. године, с обавезом да те предмете оконча до 30. јуна 2007. године. На посљедњој сједници, одржаној 26. и 27. јуна 2007. године, окончан је рад на тим предметима.

Положај Уставног суда у односу на Комисију за имовинске захтјеве према Анексу VII

Одлуке које се односе на неприхватљивост апелација поднесених против одлука Дома за људска права такође су створиле преседан у односу Уставног суда према Комисији за имовинске захтјеве успостављеној према Анексу VII. Стога је у предметима бр. У-21/01 и У-32/01 Уставни суд одбацио апелације поднесене против одлука Комисије за имовинске захтјеве. Међутим, за разлику од образложења у одлукама које су се односиле на Дом за људска права, Уставни суд је, на основу специфичног правног и чињеничног стања у тим предметима, оставио за себе отворена посљедња врата сматрајући да би требало да постоји приступ редовним судовима. С обзиром на апелациону надлежност Уставног суда над одлукама редовних судова, онда би, у случају потребе, заиста постојао правни лијек коначног обраћања Уставном суду.

Однос Уставног суда према Канцеларији високог представника за Босну и Херцеговину

Анекс X Дејтонског споразума прописује успостављање Канцеларије високог представника (OHR), која је задужена за надгледање и подстицање спровођења цивилних аспеката Мировног споразума. Од посебног значаја за однос тог тијела и Уставног суда јесте то што одредба члана 5 Анекса X наводи положај високог представника у смислу да је „високи представник коначни ауторитет у земљи у погледу тумачења наведеног споразума о имплементацији цивилног дијела Мировног споразума”. На основу наведене одредбе, на Бонској конференцији Савјета за имплементацију мира 1997. године високом представнику су дата додатна значајна и далекосежна овлашћења, посебно овлашћења да доноси законе и да смјењује државне функционере који покушају опструисати спровођење Мировног споразума. Три висока представника Carlos Westendorp, Wolfgang Petritsch и Paddy Ashdown значајно су користила та овлашћења, толико да се у релевантној литератури почело говорити о квазипротекторату.

Коришћење тих „бонских овлашћења” покренуло је питање да ли Канцеларија високог представника може, као тијело у оквиру мандата Уједињених нација, бити само „политички одговорна” пред Савјетом за имплементацију мира односно да ли може бити и законски одговорна тако да њене одлуке о проглашавању закона или смјењивању изабраних државних службеника могу бити предмет жалбе пред Судом. Одлуком у предмету број У-9/00, у којој се спорно питање односило на уставност Закона о државној граничној служби, који је одлуком прогласио високи представник, Суд је покушао да ријеша ту дилему наводећи да су интервенције високог представника у правни систем Босне и Херцеговине биле, у ствари, неопходне у интересу функционисања правног система у ситуацији када политика није могла доћи до законских рјешења, али да би такав механизам судске контроле могао, у коначници, поткопати и политички ауторитет високог представника.

Покушај усклађивања тог круга се може видјети из образложења Уставног суда којим је захтјев за оцјену уставности релевантног закона проглашен допустивим. С једне стране, Суд је тврдио да се овлашћења високог представника, као и коришћење тих овлашћења, заснивају на међународном праву и да стога не подлијежу контроли Уставног суда. Међутим, Суд је истовремено развио „теорију функционалног дуализма“ како би оправдао своју надлежност за преиспитивање и оних закона које доноси високи представник. На тај начин високи представник би се умијешао у национални правни систем БиХ и тако „замјенио“ надлежни парламент. У ствари, и закон који је донио високи представник и који је објављен у службеном гласилу је, према томе, дио националног правног система. С обзиром на то да сви закони подлијежу контроли Суда у складу са чланом VI/3.а) Устава, Уставни суд је, нпр. закључио: „Надлежност Уставног суда да преиспита сагласност с Уставом Закона о државној граничној служби који је донио високи представник дјелујући као институција Босне и Херцеговине је, стога, заснована на члану VI/3.а) Устава. Према томе, захтјев је допустив.“

Упркос контрадикторној логици образложења у којем је прво утврђено да вршење надлежности засновано на међународном праву не подлијеже уставној контроли, а затим да само коришћење „бонских овлашћења“ проглашењем закона и других аката који тиме постају дио правног система БиХ подлијеже уставној контроли, та одлука је постала преседан и за предмете бр. У-16/00, У-25/00 и У-26/00 и на тај начин је била уграђена у систем „провјере и равнотеже“ између високог представника и Уставног суда. Међутим, мора се споменути да се високи представник Wolfgang Petritsch добровољно подвргао том систему само због свог вјеровања у чињеницу да су како у Правном одјелу ОНР-а тако и у Уставном суду радили високоспецијализовани стручњаци, укључујући и међународне судије, тако да је опасност да Суд прогласи неуставним законе високог представника или да они крше Европску конвенцију изгледала минимална.

У предметима који су се односили на одлуке високог представника о смјенама појединаца који су обављали државне дужности примјена теорије функционалног дуализма и замјене је постала проблематичнија, на шта указује и пракса Уставног суда.

У једном од предмета о којем је Уставни суд одлучивао у новембру 2001. године⁴, а који се односио на одлуку високог представника да смијени функционера, Уставни суд је указао на то да се одлука против које је поднесена апелација не може сматрати „одлуком“ суда у смислу члана VI/3.б) Дејтонског устава, као ни да парламентарци нити појединци нису легитимисани да поднесу такву апелацију, односно да покрену уставни спор у смислу члана VI/3.а) Устава. Крајем септембра 2004. године дошло је до измјене праксе Уставног суда о том питању. Апелације поднесене против одлука високог представника одбачене су из формалног разлога, тј. због преурањености. Наиме, апеланти нису ни покушали да побијају те одлуке пред надлежним судовима који, како је истакао Уставни суд, морају директно да примјењују Европску конвенцију и да пружају заштиту гарантованих права и слобода.⁵ Коначно, у одлуци из 2009. године⁶ Уставни суд је нагласио да има надлежност да рјешава апелацију с обзиром на то да су апелацијом оспорене одлуке судова у Босни и Херцеговини којима се одлучивало о апелантовом радноправном статусу. Међутим, с обзиром на то да су оспорене одлуке донесене искључиво на основу одлуке високог представника, у односу на које је Европски суд у предмету *Драган Калинић и Милорад Билбија против Босне и Херцеговине*⁷ закључио да Босна и Херцеговина нема одговорност, Уставни суд је закључио да је апелација *ratione personae* инкомпатибилна с Уставом Босне и Херцеговине.

4 Види Одлуку број У-37/01.

5 Види, између осталих, Одлуку Уставног суда број АП-759/04 од 29. септембра 2004. године.

6 Види Одлуку Уставног суда број АП-680/07 од 13. маја 2009. године.

7 Види Европски суд, Одлука о допустивости од 13. маја 2008. године, апликације бр. 45541/04 и 16587/07. У наведеној одлуци Европски суд је подсјетио да се смјене које је наложио високи представник у складу с „бонским овлашћењима“ могу, у принципу, приписати Уједињеним нацијама и да се Босна и Херцеговина не може сматрати одговорном за таква смјењивања.

ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД

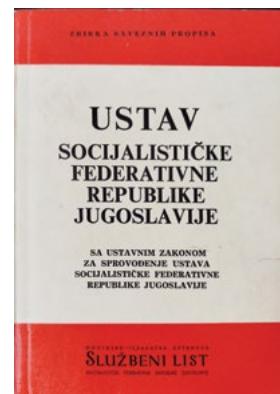
Друштвено-политички контекст увођења уставног судовања у СФРЈ и СРБиХ

Државна заједница јужнословенских народа у свом седамдесетогодишњем постојању имала је врло различите друштвене, политичке и државне системе који су сваки за себе носили специфичности државног уређења и посебности кључног уставног акта који је давао тон даљњем развоју или измјени државног уређења.

Од свог настанка 1918. године као унитарна монархија с краљевском кућом Карађорђевића као уставним гарантом настанка (Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца – и врло интересантном темом о међусобном утицају федералних елемената кроз национално тројединство „један народ од три племена“, теригидног унитарног аспекта монархије и побједничког – „ослобођење Јужних Словена“), преко измјене државне структуре у више наврата (било кроз диктаторски режим и апсолутну неуставност, било кроз зачетке федерализације путем тзв. бановизације Краљевине Југославије), југословенска заједница се, поред свих осталих историјских догађања, у периоду од 1941. до 1945. године суочила с кључном одлуком о типу и врсти будуће државне заједнице.

Након окончања рата и побједе антифашистичких снага, када је комунистички поглед на свијет и уређење државне заједнице постао водећи, а врло брзо након рата и једини дозвољен, дошло је до уставног уређења државе. Држава – Федеративна Народна Република Југославија уређена је према совјетском моделу република као саставних дијелова, али с апсолутним уставним приоритетом, па чак и подразумијевајућим приоритетом централне савезне државе и тезом да „у сукобу надлежности предност има централни ниво“.

Први Устав из 1946. године био је основ за даљње измјене које су врло брзо, у смислу развоја уставног права, 1953. године Уставним законом довеле до либералнијег става о економској демократији (без круте совјетске планске привреде). Дошло је до измјене у управљању економском имовином (самоуправљање као зачетак недржавне својине над средствима за производњу и имовином генерално), па чак и једним малим дијелом до слабљења крутог става о политичким слободама, али без директног уплива у систем државне организације, укључујући и федерализацију државе која је, у суштини, остала иста као и према Уставу из 1946. године.

Друштвени систем у којем је владала, према ријечима једног од савременика, „грозница промјена“ и у којем су се социјалистички принципи косили с економским и друштвеним законитостима покушавао је да помири нове теорије о социјалистичком развоју с етатистичком организацијом државе. Нови талас примјене самоуправљања као примарног друштвеног циља и, у исто вријеме, сукоб тенденција пуне федерализације јачањем републичке државности и тенденција стабилизације јединствене државе јачањем југословенства није био рјешив у оквиру старог устава нити Уставног закона, па је логичан слијед био доношење новог устава СФРЈ, а након тога и устава република.

Дуготрајне су биле расправе унутар политичког система о новим уставним поставкама, али за нас је најважније да се укаже на тенденцију која је брађена „социјалистичким самоуправљањем“ као „светим словом нове Југославије“, а која је испочетка стидљиво, а касније и отворено захтијевала увођење, не само као форме већ и суштински, заштите равноправности свих грађана, заштите права исказаних у закону и, на крају, потребу да независан орган („независан“ у смислу тадашњег друштвеног уређења), а који је могао да буде само неки облик неизвршне и незаконодавне власти, коначно одлучи о томе.

Из таквог захтјева проистекао је и захтјев да, будући да сва законитост зависи од устава као највишег правног акта, неко мора и да штити текст устава оцјеном уставности и самог закона. Интересантно је указати на то да је та теза о заштити уставности лако и без много отпора прошла кроз једини политички филтер (расправу у структурама једине политичке странке – тада већ Савеза комуниста Југославије) и, у суштини, увела државну заједницу у једну чудну, па и самој себи сукобљену политичку структуру. На једној страни је право на политичко одлучивање једине дозвољене политичке организације (Уставом гарантована једнопартијност), а на другој страни гарантовање равноправности свих пред Уставом и законом, те заштита тог права у суду. Наравно, не може се говорити о данашњим стандардима заштите права нити о данашњим правима, али, посматрајући тај период у осталим земљама „социјалистичке заједнице“, а поготово гледајући „европске земље парламентарне демократије“, интересантан је тај изузетак у државној организацији. Врло је мали број европских земаља које су тада имале уставни суд таквог капацитета.

Када је ријеч о Уставу СФРЈ (и социјалистичких република) из 1963. године, задржаћемо се искључиво на установљењу и надлежностима уставних судова: Уставног суда СФРЈ и Уставног суда СРБиХ.

Методолошки, према уставном „приоритету“, Устав није дао превелик значај установљењу и надлежностима Уставног суда СФРЈ (СРБиХ) јер је тај дио по важности ставио иза низа политичких ставова (социјалистичко друштвено уређење, самоуправљање, спољна политика), али и иза уређења државне власти и федерализма. Међутим, историјска дистанца је то у вриједносном смислу довела на највиши ниво значаја Устава. Посматрајући с тачке рационализације и систематике уставне материје, Устав СФРЈ говори о (основним) уставним принципима – дио о савезној држави и политичко-друштвеној структури, укључујући и дио о судском систему, уставности и законитости, као и дио о надлежностима, функцијама и организацији федералне власти, у којој се налази и Уставни суд СФРЈ. Таква систематика уставне материје намеће закључак да је Устав СФРЈ био „теоријско-систематска скица уставне структуре“. Идеја тако конципираног текста Устава је да (социјалистичке) републике у својим уставима „даље разрађују и шире уставни поредак“, наравно, опет у датим историјским околностима и границама социјалистичког друштвеног и политичког система.

У кратком прегледу основних права и слобода гарантованих Уставом указано је на лична права (грађанина), политичка права (политичке слободе) и колективна права (национална, класна, политичка), па издвајамо: право на самоуправљање, право на рад, право на слободу рада, права из рада и социјална права (која имају историјско-политичку детерминанту социјалистичке/комунистичке идеологије, а данас представљају права која „се подразумевају“), те политичка права: слобода мисли, опредељења, савјести,

штампе, удруживања, равноправности, говора, збора и јавног окупљања (која су Уставом гарантована, али чија је заштита, па и примјена, била ограничена, а некад и неизвршива због једнопартијности и политичког система), као и „колективна права“ попут права на изражавање националне припадности и заштите права националних мањина, уз која су била право на образовање (у смислу протезања права на национално изражавање кроз образовни систем – језик и писмо), право на слободу вјероисповијести и организовање цркава и вјерских заједница.

Устав посебно говори о личним слободама исказаним у принципима законитости у кривичном поступку, искључивом праву суда да одлучује о лишавању и губитку слободе, претпоставци невиности, заштити достојанства човјека у кривичном поступку и након њега, праву на одбрану те праву на саслушање. Као „право личности“ посебно је издвојено право на слободу кретања и настањивања, неповредивост стана, тајност писама те право на правни лијек (право на жалбу).

Та, као и друга овдје непоменута права појединца и/или колективитета, заштићена су непосредном примјеном права гарантованих Уставом и права на заштиту од самовоље правним средствима и структурама спровођења.

Оно што је најважније јесте да Устав говори о уставности и законитости као круни свих претходно поменутих права и слобода. Истина, дефинисање појмова уставности и законитости ипак је било подложно политичком утицају, али је у суштини политички утицај, као и утицај законодавних, извршних и судских органа био ограничен (не)постојањем уставне одредбе или уставне заштите. То се нарочито односило на принцип законитости који је чак „фрагментарно“ био набројан у Уставу: супремација закона, приоритет савезног закона, обавезно објављивање закона, прописа и општих аката прије ступања на снагу, забрана ретроактивне примјене закона, општа права на употребу писма и језика итд.

Уставни суд Југославије имао је посебан статус и као „суд“ и као посебна „уставна институција“, чија се надлежност уоквиривала заштитом уставности и законитости. Он је био одређен у Уставу (СФР) Југославије, док су уставни судови (социјалистичких) република били предвиђени Уставом Југославије а утврђени уставима република.

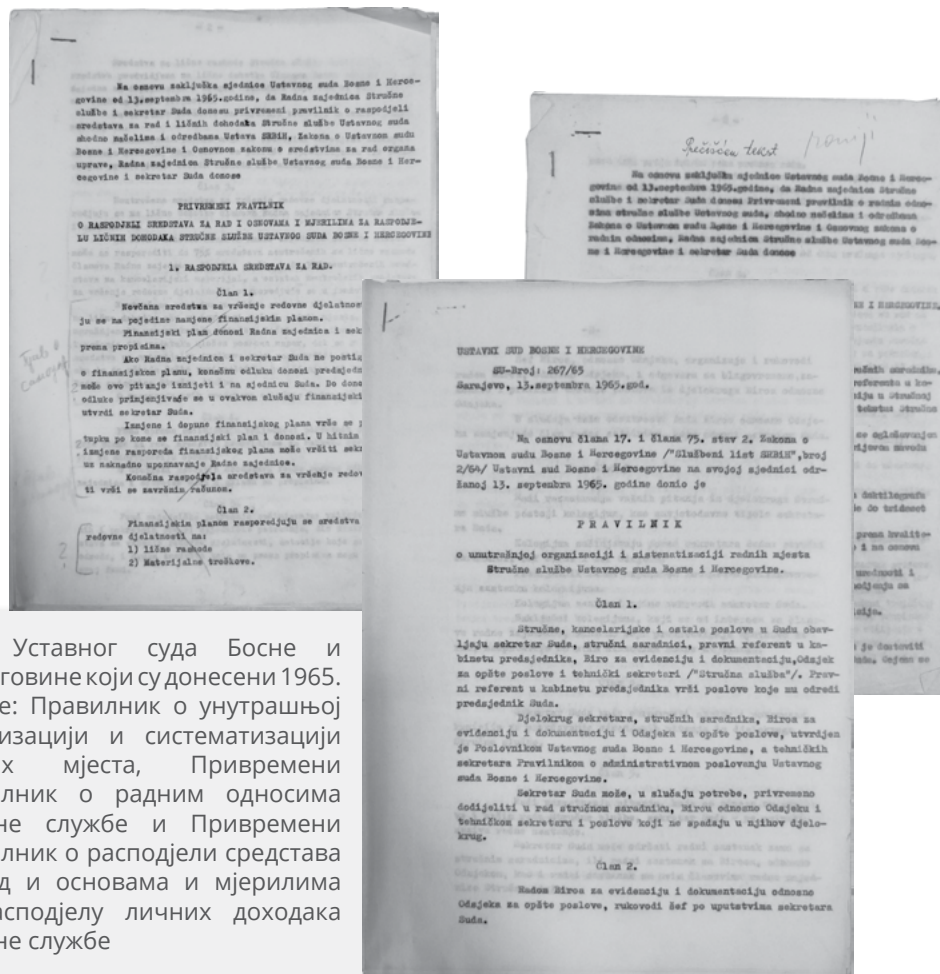
Када с данашње временске дистанце погледамо одредбе којима се гарантује независност уставних судова, забрана мијешања осталих органа у њихов рад и одлучивање, вршење функције само на основу устава и закона, потпуна независност судија и њихов апсолутни имунитет и гарантовање посебних привилегија, зачудимо се колико су модерни и једнаки – можда чак и формално виши – однос и гаранција за независност Суда из тог далеког времена у односу на наш данашњи систем, поготово у смислу установљене надлежности у којој је постојала строга подјела на заштиту уставности и законитости из савезних прописа (Уставни суд Југославије) и заштиту уставности и законитости из републичких прописа (уставни суд републике), као и одсуство супремације савезног над републичким. Мудрост уставног принципа да свако штитећи уставност на „свом подручју“ истовремено штити и општу уставност доприносила је усклађености и неометаном функционисању уставног система.

Уставни суд Југославије чинили су председник и десет чланова који су били бирани на период од осам година и могли су још само једанпут поново бити бирани. Половина судија бирала се сваке

четири године. Избор предсједника и судија је вршило Савезно вијеће Савезне скупштине, на приједлог предсједника Републике (СФРЈ). Искључиво право предсједника Републике било је да бира кандидате, а Устав није постављао никакав услов у погледу професионалних или других квалификација за судије, мада се подразумијевало да се бирају истакнути правници или друга лица с општим ауторитетом. Судије Уставног суда нису могле да обављају неку другу државну или јавну функцију (неспојивост функција).

Разрјешење судије мимо његове воље могло се десити само изузетно, и то због осуде на казну лишавања слободе, губитка пословне способности и трајне физичке неспособности, а сам Суд је утврђивао да ли је дошло до испуњења неког од наведених услова. Судије су имале тзв. апсолутни имунитет (као и посланици Савезне скупштине), који се евентуално могао изгубити само на основу одлуке самог Суда. Увођење уставног судства на подручју СФРЈ и социјалистичких република, па и Босне и Херцеговине, представљало је пресудну тачку дуализма политичког и друштвеног система који је био владајући у датим историјским околностима. Уставни судови република формирани су према једнаком принципу, а у даљњем тексту ће се посебно образложити надлежност, бројност и функционисање Уставног суда СРБиХ.

Акти Уставног суда Босне и Херцеговине који судонесени 1965. године: Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, Привремени правилник о радним односима стручне службе и Привремени правилник о расподјели средстава за рад и основама и мјерилима за расподјелу личних доходака стручне службе

Период од 1964. до 1974. године

На основу и у оквирима дефинисаним Уставом СФРЈ из 1963. године, у Социјалистичкој Републици Босни и Херцеговини, као и у другим републикама и аутономним покрајинама тадашње југословенске федерације, 1964. године успостављен је Уставни суд као посебан уставни орган, односно институција. Успостављање, надлежност, поступак те правно дејство његових одлука, као и организација његовог рада уређени су Уставом СРБиХ од 30. априла 1963. године, те Законом о Уставном суду Босне и Херцеговине из 1964. године, а питања организације, рада итд. уређена су Пословником. Специфично је то да су уставним судовима на подручју СФРЈ, наравно и у Босни и Херцеговини, одређене надлежности дате и савезним законима, и то Основним законом о предузећима из 1965. и 1968. године, те Законом о конституисању и упису у судски регистар организација удруженог рада из 1973. године.

Уставни суд се састојао од седам чланова, тј. председника и шест судија. Судије су биране на осам година и могле су бити поново биране само на још један мандат од осам година. Половина од укупног броја судија брана је сваке четири године. Први избор судија Уставног суда СРБиХ извршила је Скупштина СРБиХ 26. јуна 1963. године, а измјене у саставу Суда услиједиле су током 1967. и 1971. године. Судије су уживале имунитет, као и чланови законодавног органа – Скупштине РБиХ.

Уставни суд је фактички почео да ради 15. фебруара 1964. године, када је одржана прва службена/радна сједница, иако би се могло рећи да формални почетак рада датира од дана првог избора судија Уставног суда, тј. од 26. јуна 1963. године. Прву одлуку у неком предмету (у форми рјешења којим се одбацује приједлог да Уставни суд одлучи о заштити права подносиоца приједлога у поступку који се водио пред редовним судом и управним органима) Уставни суд је донио на сједници одржаној 8. маја 1964. године.

Финансијска средства за рад, на приједлог Уставног суда, планирана су у оквиру републичког буџета. У поступку пред Уставним судом није се плаћала такса (истина, првим пословником је било прописано „уколико законом није друкчије одређено“).

За првог председника Суда изабран је судија Слободан Марјановић.

Члановима од 225 до 231 Устава Босне и Херцеговине утврђено је да је Уставни суд надлежан за:

- одлучивање о сагласности републичких закона с Уставом СРБиХ, као и о сагласности других прописа и општих аката републичких органа, статута срезова и општина и других прописа и општих аката среских и општинских органа, те статута и општих аката организација с Уставом СРБиХ, републичким законима и другим републичким прописима;
- рјешавање спорова о правима и дужностима између СРБиХ и општина и срезова, као и између двију или више општина и срезова на територији СРБиХ, ако за рјешавање таквих спорова законом није предвиђена надлежност другог суда;
- рјешавање сукоба надлежности између судова и републичких, среских и општинских органа на територији СРБиХ;

Počeo da radi i Ustavni sud Bosne i Hercegovine

Juče je održana prva redovna sjednica Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, kojom je i zvanično označen početak rada Suda. Kao što je poznato, Zakon o Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine odredio je da Sud počne da radi 15. februara 1964. godine.

Na prvoj sjednici Sud je raspravljao o nekim organizacionim pitanjima i metodu rada. Usvojen je tekst privremenog poslovnika, rješenje o privremenoj sistematizaciji radnih mjesta za stručne i administrativne službenike, a razmatrana su i pitanja programa rada i rasporeda poslova.

Ослобођење, 16. фебруар
1964. године

- одлучивање о заштити права на самоуправљање и о заштити других основних права и слобода утврђених Уставом када су та права и слободе повријеђени појединачним актом или радњом републичких органа и у другим случајевима које одреди закон, а није обезбијеђена друга судска заштита;
- праћење појава од интереса за остваривање уставности и законитости и на основу тога давање Скупштини СРБиХ мишљења и приједлога ради обезбјеђења уставности и законитости и заштите права самоуправљања и других слобода и права грађана и организација.

Уставни текст из 1963. године садржи и основне одредбе о саставу Уставног суда, о поступку пред Уставним судом те о утврђивању смисла закона или другог прописа. Међутим, остављено је да се републичким законом ближе одреде надлежност и поступак пред Судом, као и правно дјелство његових одлука, те да Уставни суд самостално одређује своју организацију и рад, па су та питања уређена и разрађена Законом о Уставном суду Босне и Херцеговине из 1964. године. Законом је, на примјер, прописано да поступак за оцјењивање уставности и законитости могу покренути Скупштина СРБиХ, Извршно вијеће/Влада (осим за оцјењивање уставности републичких закона), Врховни суд БиХ (ако питање уставности и законитости настане у поступку пред судовима опште надлежности), Виши привредни суд (ако питање уставности и законитости настане у поступку пред привредним судовима), републички јавни тужилац (ако питање уставности и законитости настане у раду јавног тужилаштва), општинска и среска скупштина или радна или друга самоуправна организација (ако је повријеђено неко њено право утврђено Уставом), општинска и среска скупштина (у погледу оцјењивања уставности и законитости статута и општих аката радних и других самоуправних организација, односно статута општина и других прописа и општих аката општинских органа према којима дата скупштина врши надзор над законитошћу њихових аката), орган друштвено-политичке заједнице који је на основу Устава и републичког закона обуставио извршење прописа или другог општег акта (због његове несагласности с Уставом или републичким законом), републички секретари/министри, сваки у свом дјелокругу, осим за оцјењивање уставности републичког закона, као и уставности и законитости прописа Извршног вијећа/Владе.

Зависно од околности утврђених у претходном поступку, Уставни суд је прије одлучивања могао дати могућност одговарајућем органу, односно организацији да отклони несагласност прописа или другог општег акта с Уставом, односно републичким законом. Међутим, када би Уставни суд у току поступка утврдио да републички закон није у сагласности с Уставом, о томе би доносио и објављивао одлуку (на сједници и у присуству учесника), а одмах би обавјештавао и Скупштину СРБиХ. Ако Скупштина у року од шест мјесеци не усагласи закон с Уставом, Уставни суд одлуком утврђује да престаје да важи закон, односно његове одредбе које нису у сагласности с Уставом. Када Уставни суд утврди да неки пропис, осим закона, или други општи акт није у сагласности с Уставом или републичким законом, одлуком поништава или укида тај пропис, односно општи акт.

Као што је већ наведено, поред Устава СФРЈ и Устава СРБиХ, Уставни суд СРБиХ је, као и други уставни судови у СФРЈ у то вријеме, своју надлежност црпио и из неколико савезних закона, и то:

- Основног закона о предузећима (рјешавање спорова између дијелова предузећа, односно радних јединица и радних организација о статусним питањима, као и о другим самоуправним правима) те
- Закона о конституисању и упису у судски регистар организација удруженог рада (покретање спора пред уставним судом у погледу испуњења услова предвиђених за организовање основне организације).

Занимљиво је да је Уставни суд повремено рјешавао и предмете у којима је од њега тражено да различитим подносиоцима даје правне савјете, мишљења, те да интервенише

код других органа. У тим стварима, у већини случајева, подносиоцима су давана потребна упутства или су с њиховим поднесцима упознавани заинтересовани органи.

Најважније одлуке и њихов утицај на друштвено-политички живот у Босни и Херцеговини

Уставно судство у СФРЈ/СРБиХ, уведено 1963. године, с временом је постало најзначајнија институција заштите уставности и веома важна институција заштите законитости.

Због надлежности да укину или пониште неуставне или незаконите акте и тиме их искључе из правног система, уставни судови, као и данас, називани су „негативним законодавцем“.

У првој деценији дјеловања Уставни суд БиХ је донио велики број значајних одлука (више од 700 одлучења: одлуке, рјешења, закључци), чији је утицај на друштвено-економске и политичке односе и живот у БиХ, односно генерално на права и интересе грађана или одређених субјеката био несумњиво велик. Иако се радило о новом институту („уставно судовање“), имајући у виду вријеме и односе у којим је Суд дјеловао, одлуке Уставног суда значајно су утицале како на законодавну активност тако и на примјену, односно извршавање закона и других прописа. Већ тада Уставни суд је постао корективни фактор који је постепено све више добијао на значају.

Прије свега, то се односи на одлуке из области „апстрактне оцјене уставности“, тј. одлучивања о сагласности закона, других прописа и општих аката с Уставом, као и оцјене законитости, тј. сагласности општих аката итд. с републичким законима. У оквиру тих надлежности Уставни суд је рјешавао спорове који се односе на објављивање прописа и општих аката (доступност прописа грађанима), повратно дјеловање прописа и општих аката (ретроактивна примјена), на питања из области доприноса и пореза грађана, комуналних такси и услуга, затим на питања у вези с коришћењем градског (грађевинског) земљишта, на област личних доходака (плата), трошкове школовања (уписнина, школарина и сл.) и друга питања из области образовања и васпитања, питања из области социјалног осигурања (здравствено, пензијско и инвалидско) итд.

У једном броју предмета Уставни суд је оцјењивао уставност и законитост прописа и општих аката који више нису били на снази.

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

1999

Broj presuda

I-11-1/09

Datum presude	Mjesto
15. II. 1999.	U Dijaspori
Datum presude	Mjesto presude
8. II. 1999.	U Nikšiću

OMOT ZA SPISE

Presjednik, sudjelujući – predsjednik	Izdavatelj presuda
<i>Furtula Vukosavlje</i> <i>sud. Sudjeluje – predsjednik</i>	<i>Ispravak presude u dijalogu</i> <i>Ispravak</i>
Opis: – odgovor na 100. i 101. i 102. i 103. i 104. i 105. i 106. i 107. i 108. i 109. i 110. i 111. i 112. i 113. i 114. i 115. i 116. i 117. i 118. i 119. i 120. i 121. i 122. i 123. i 124. i 125. i 126. i 127. i 128. i 129. i 130. i 131. i 132. i 133. i 134. i 135. i 136. i 137. i 138. i 139. i 140. i 141. i 142. i 143. i 144. i 145. i 146. i 147. i 148. i 149. i 150. i 151. i 152. i 153. i 154. i 155. i 156. i 157. i 158. i 159. i 160. i 161. i 162. i 163. i 164. i 165. i 166. i 167. i 168. i 169. i 170. i 171. i 172. i 173. i 174. i 175. i 176. i 177. i 178. i 179. i 180. i 181. i 182. i 183. i 184. i 185. i 186. i 187. i 188. i 189. i 190. i 191. i 192. i 193. i 194. i 195. i 196. i 197. i 198. i 199. i 200. i 201. i 202. i 203. i 204. i 205. i 206. i 207. i 208. i 209. i 210. i 211. i 212. i 213. i 214. i 215. i 216. i 217. i 218. i 219. i 220. i 221. i 222. i 223. i 224. i 225. i 226. i 227. i 228. i 229. i 230. i 231. i 232. i 233. i 234. i 235. i 236. i 237. i 238. i 239. i 240. i 241. i 242. i 243. i 244. i 245. i 246. i 247. i 248. i 249. i 250. i 251. i 252. i 253. i 254. i 255. i 256. i 257. i 258. i 259. i 260. i 261. i 262. i 263. i 264. i 265. i 266. i 267. i 268. i 269. i 270. i 271. i 272. i 273. i 274. i 275. i 276. i 277. i 278. i 279. i 280. i 281. i 282. i 283. i 284. i 285. i 286. i 287. i 288. i 289. i 290. i 291. i 292. i 293. i 294. i 295. i 296. i 297. i 298. i 299. i 300. i 301. i 302. i 303. i 304. i 305. i 306. i 307. i 308. i 309. i 310. i 311. i 312. i 313. i 314. i 315. i 316. i 317. i 318. i 319. i 320. i 321. i 322. i 323. i 324. i 325. i 326. i 327. i 328. i 329. i 330. i 331. i 332. i 333. i 334. i 335. i 336. i 337. i 338. i 339. i 340. i 341. i 342. i 343. i 344. i 345. i 346. i 347. i 348. i 349. i 350. i 351. i 352. i 353. i 354. i 355. i 356. i 357. i 358. i 359. i 360. i 361. i 362. i 363. i 364. i 365. i 366. i 367. i 368. i 369. i 370. i 371. i 372. i 373. i 374. i 375. i 376. i 377. i 378. i 379. i 380. i 381. i 382. i 383. i 384. i 385. i 386. i 387. i 388. i 389. i 390. i 391. i 392. i 393. i 394. i 395. i 396. i 397. i 398. i 399. i 400. i 401. i 402. i 403. i 404. i 405. i 406. i 407. i 408. i 409. i 410. i 411. i 412. i 413. i 414. i 415. i 416. i 417. i 418. i 419. i 420. i 421. i 422. i 423. i 424. i 425. i 426. i 427. i 428. i 429. i 430. i 431. i 432. i 433. i 434. i 435. i 436. i 437. i 438. i 439. i 440. i 441. i 442. i 443. i 444. i 445. i 446. i 447. i 448. i 449. i 450. i 451. i 452. i 453. i 454. i 455. i 456. i 457. i 458. i 459. i 460. i 461. i 462. i 463. i 464. i 465. i 466. i 467. i 468. i 469. i 470. i 471. i 472. i 473. i 474. i 475. i 476. i 477. i 478. i 479. i 480. i 481. i 482. i 483. i 484. i 485. i 486. i 487. i 488. i 489. i 490. i 491. i 492. i 493. i 494. i 495. i 496. i 497. i 498. i 499. i 500. i 501. i 502. i 503. i 504. i 505. i 506. i 507. i 508. i 509. i 510. i 511. i 512. i 513. i 514. i 515. i 516. i 517. i 518. i 519. i 520. i 521. i 522. i 523. i 524. i 525. i 526. i 527. i 528. i 529. i 530. i 531. i 532. i 533. i 534. i 535. i 536. i 537. i 538. i 539. i 540. i 541. i 542. i 543. i 544. i 545. i 546. i 547. i 548. i 549. i 550. i 551. i 552. i 553. i 554. i 555. i 556. i 557. i 558. i 559. i 560. i 561. i 562. i 563. i 564. i 565. i 566. i 567. i 568. i 569. i 570. i 571. i 572. i 573. i 574. i 575. i 576. i 577. i 578. i 579. i 580. i 581. i 582. i 583. i 584. i 585. i 586. i 587. i 588. i 589. i 590. i 591. i 592. i 593. i 594. i 595. i 596. i 597. i 598. i 599. i 600. i 601. i 602. i 603. i 604. i 605. i 606. i 607. i 608. i 609. i 610. i 611. i 612. i 613. i 614. i 615. i 616. i 617. i 618. i 619. i 620. i 621. i 622. i 623. i 624. i 625. i 626. i 627. i 628. i 629. i 630. i 631. i 632. i 633. i 634. i 635. i 636. i 637. i 638. i 639. i 640. i 641. i 642. i 643. i 644. i 645. i 646. i 647. i 648. i 649. i 650. i 651. i 652. i 653. i 654. i 655. i 656. i 657. i 658. i 659. i 660. i 661. i 662. i 663. i 664. i 665. i 666. i 667. i 668. i 669. i 670. i 671. i 672. i 673. i 674. i 675. i 676. i 677. i 678. i 679. i 680.	

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

I Z V O R N I K

Broj: **II-U: 1/64**

Sarajevo, **8. maja** 196**4** god.

R J E Š E N J E ✓

Ustavni sud Bosne i Hercegovine na sjednici održanoj dana 8. maja 1964. godine na osnovu člana 66. Zakona o Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine r j e š i o j e da se odbaci predlog Furtula Vukosave, kojim je tražila da Sud odluči o zaštiti njezinih prava u sporu koji vodi sa Obarčanin Alijom i dr. pred redovnim sudom i upravnim organima, zbog zemlje koju posjeduje i obrađuje.

Ovakvo rješenje Sud je donio zato što o pravu svojine na zemlji odlučuju sudovi opšte nadležnosti, a osim toga u toku je i upravni postupak u kome će se odlučivati o pravu predlagateljice na beglučko zemljište, pa je i u ovom postupku obezbijedjena zaštita njenih prava od strane suda u upravnom sporu. S obzirom da je obezbijedjena druga sudska zaštita prava, to je prema članu 225. stav 2. Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i članu 37. stav 1. Zakona o Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, isključena mogućnost da u ovom pravcu odlučuje Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Slobodan Marjanović

Sudija
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Milutin Djurašković

D n a !

Rješenje dostavi:

1. podnosiocu predloga ✓
2. službi evidencije, ✓

P.O. spis A/A

Sudija:

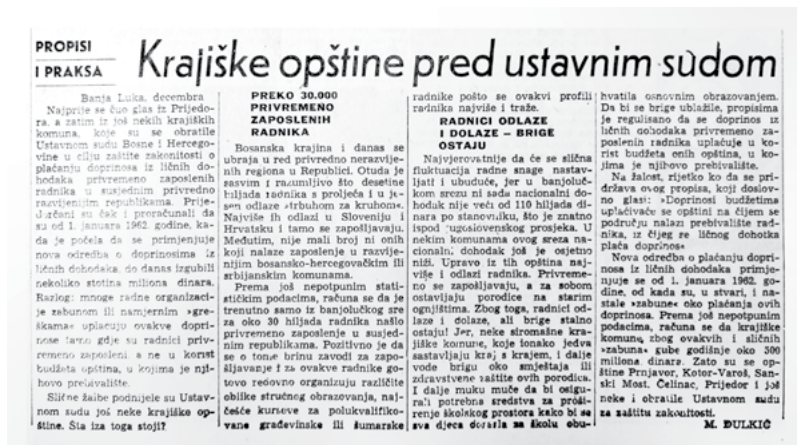
Apr 1964 8. 5. 64

[Signature]

Више одлука донесено је у поступцима оцјене „статутарности“, тј. оцјењивања прописа и општег акта (у цјелини или појединих одредби) у односу на одредбе статута, те сагласности општег акта са самоуправним споразумом (као актом којим су се, у складу с уставом и законом, уређивали друштвено-економски и други самоуправни односи, нпр.: удруживање рада и средстава, утврђивање основе плана и усклађивање интереса у друштвеној подјели рада, основе и мјерила за распоdjелу дохотка итд.).

Значајна надлежност Уставног суда односила се на рјешавање спорова о правима и дужностима између друштвено-политичких заједница (између СРБиХ и општина, раније и срезова), као и између двију или више општина (раније и срезова) на територији СРБиХ ако за рјешавање таквих спорова законом није била предвиђена надлежност другог суда. Више одлука донесено је у области рјешавања сукоба надлежности између судова и републичких и општинских органа (негативни или позитивни сукоб надлежности). Веома су значајне и одлуке из области заштите, односно у то вријеме самоуправљања у радним организацијама (предузећима).

У то вријеме остваривању уставности и законитости значајно је доприносила „проактивна“ надлежност Уставног суда, тј. могућност да, пратећи појаве у тој области, Републичкој скупштини као законодавном органу даје мишљења и приједлоге за доношење републичких закона и да предузима друге мјере ради обезбјеђења уставности и законитости, те заштите права самоуправљања и других слобода и права грађана и организација, што је Суд више пута и чинио.

Ослобођење, 15. децембар 1964. године

Општа контрола нормативне и регулативне дјелатности, тј. оцјењивање уставности и законитости, обухватала је значајан дио надлежности Уставног суда у првих десет година дјеловања.

У истом периоду Уставни суд је, на приједлог грађана, општинских судова, јавног тужиоца БиХ, окружних судова, општинских скупштина, радних организација и комуналних завода за социјално осигурање, ријешио одређен број предмета негативног односно позитивног сукоба надлежности између судова и републичких и општинских органа. Рјешавањем таквих предмета Уставни суд је значајно доприносио правној сигурности, односно ефикаснијој заштити права и интереса загарантованих Уставом како грађана тако и других субјеката.

Што се тиче заштите права самоуправљања и других основних права и слобода утврђених Уставом, у првих десет година дјеловања Уставном суду је поднесено више од 900 захтјева (приједлога) за заштиту основних права и слобода из те области. Иако их је формално разматрао, Уставни суд није доносио мериторна одлучења, већ је само констатовао да формалноправно није надлежан, уз образложење да постоји друга судска заштита, па их је одбацивао или их је рјешавао на други начин.

Обиљежавање десетогодишњице рада Уставног суда БиХ на којој су учествовали судија Боро Поповић, секретар Суда Јакоб Папо, први предсједник Суда Слободан Марјановић, други предсједник Богомир Брајковић, судија Шефкија Пузић, судија Јово Сојић, судија Данило Јаковљевић, судија Тахир Хаџовић, судија Самуел Конфорти, судија Атијас Цеви, судија Анте Миљас, судија Гашио Мијановић, суткиња Бисера Таушан, савјетници, стручни сарадници и остало стручно особље

Период од 1975. до 1990. године

Период након успостављања и прве деценије рада и дјеловања Уставног суда Босне и Херцеговине карактеришу, поред осталог, значајне измјене у уставноправном систему у СФРЈ, односно у БиХ, доношењем савезног и републичких, односно покрајинских устава којима су заокружене реформе започете амандманима из 1971, односно 1972. године.

P R E G L E D R A D A
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
U 1975. godini

I .

OPŠTI PODACI

U 1975. godini Ustavni sud je imao u radu ukupno 356 predmeta. Od ovog broja 218 predmeta odnosilo se na ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti propisa i drugih opštih akata i samoupravnih opštih akata, kao i na statusne sporove, 2 predloga za rješavanje sukoba nadležnosti, 40 na odlučivanje o zaštiti prava samoupravljanja i drugih osnovnih prava i sloboda povrijeđenih pojedinačnim aktom ili radnjom i 96 predmeta na traženje pravnih savjeta, mišljenja, intervenciju Ustavnog suda kod drugih organa i sl.

Prethodno
218 ust. rad
2 sav. rad
40 pred. rad
96 sav. rad
356

*1072 - 1
43 - 25*

Иако је већ амандманима из 1971. године регулисање многих односа прешло у надлежност Републике (као одраз ширих реформи на подручју СФРЈ), Уставом СРБиХ из 1974. године надлежност Уставног суда БиХ је знатно проширена, а повећан је и број овлашћених предлагача за покретање поступка за оцјену уставности и законитости. Тако је, поред субјеката који су и до тада могли покренути поступак пред Уставним судом, то овлашћење дато и свим судовима (ако се питање уставности и законитости постави у поступку пред неким судом)⁸, затим друштвеном правобраниоцу самоуправљања (као новом органу), Служби друштвеног књиговодства (СДК) итд. И даље је задржано рјешење да, поред тога што „свако може дати иницијативу за покретање поступка за оцјењивање уставности и законитости“, Уставни суд може „и сам покренути поступак“, дакле, самоиницијативно.

Даље, подручја и односи које својим одлукама регулише општинска скупштина знатно су шири, а посебно је проширена нормативна самоуправна сфера. Наиме, одредбама Устава из 1974. године организације удруженог рада, самоуправне интересне заједнице, мјесне заједнице и друге самоуправне организације и заједнице овлашћене су да својим општим актима регулишу велики број односа, чије је уређивање раније било у надлежности државних органа.

Уставни суд БиХ сада, поред осталог, оцјењује и то да ли је пропис или општи акт друштвено-политичке заједнице, односно самоуправни општи акт у супротности са савезним законом за чије су извршавање одговорни органи у Републици, за шта је раније био надлежан савезни Уставни суд.

⁸ Слично садашњој надлежности Уставног суда према члану VI/3.ц) Устава БиХ (Анекс IV Општег оквирног споразума за мир у БиХ).

Прецизније, према члану 387 Устава из 1974. године, Уставни суд Босне и Херцеговине одлучује о сагласности закона с Уставом, о сагласности другог прописа и општег акта органа друштвено-политичке заједнице с Уставом и законом, да ли су други општи акти сагласни с Уставом, односно супротни закону, да ли је статут или други општи акт политичке организације, друштвене организације и удружења грађана сагласан с Уставом или супротан закону, те рјешава спорове о правима и дужностима између Републике и других друштвено-политичких заједница, спорове између друштвено-политичких заједница, ако за рјешавање таквих спорова законом није била предвиђена надлежност другог суда, као и сукоб надлежности између судова и органа друштвено-политичких заједница.

Уставни суд и даље може оцјењивати уставност законā те уставност и законитост прописа и општих аката органа друштвено-политичких заједница и других општих аката који су престали да важе ако од престанка важења до покретања поступка није протекло више од једне године.

Мјерено временским критеријумима и околностима у којим је дјеловао, период од 1975. до 1990. године представља период даљњег успјешног развоја и афирмације Уставног суда БиХ. Наиме, посљедица проширења његове надлежности било је повећање обима његовог рада, односно броја предмета који су се нашли пред Судом, а, према ојени самог Суда из тог времена, стално повећање броја предмета „несумњиво указује на то да се Уставни суд као институција која штити уставност и законитост све више афирмише у нашем систему”.

Тај период означио је и афирмацију државе Босне и Херцеговине (савезним и републичким уставима из 1974. године републике су дефинисане и као „државе”), која је добила нову структуру и компетенције. Будући да је Устав из 1974. године отворио значајан простор за развој тржишне економије (без обзира на сва ограничења), то је наметнуло и потребу да се економске функције Републике оснаже. Међутим, и у тим околностима остала је потреба да се регулишу економски и други токови ради остваривања интереса и потреба грађана и друштва у цјелини. То је вријеме када је постало јасно да, без обзира на прокламације и високо постављене циљеве самоуправљања, широко конципирано и разуђено самоуправљање није довољно да би се на ваљан начин усмјерили економски и други друштвени токови него је потребна истовремена интензивна улога државе како у регулисању односа тако и у предузимању других мјера.

Иако је у периоду од 1975. до 1990, као и ранијих година, Уставни суд, путем ојене уставности и законитости, у највећем броју предмета поступао на иницијативу грађана, могло се очекивати да се Уставни суд бави питањима заштите људских права и основних слобода, посебно економским, културним и социјалним правима. Међутим, пракса Уставног суда је показала да је Устав СРБиХ из 1974. године пренагласио могућности да се остваре поједина права, посебно када се има у виду садашњи концепт људских права и уставни инструменти за њихову заштиту. Карактеристична је на примјер одредба Устава којом се гарантује „право на рад” свим грађанима, што је практично и у БиХ и у свијету био и остао неостварив захтјев односно идеал. Стога је било довољно и реално Уставом прокламовати „слободу рада”, која практично подразумијева право грађана да им се, под једнаким условима, учине доступним сва радна мјеста и функције у друштву. То је, наравно, одредило и могућности тадашњег Уставног суда у погледу захтјева грађана за заштиту тог, али и других права загарантованих Уставом.

У том петнаестогодишњем периоду Уставни суд је рјешавао значајан број предмета из различитих области као што су: спровођење референдума, коришћење и заштита животне средине и неспоразуми између СИЗ-а и корисника – грађана о коришћењу његових услуга, проблем наплате станичних услуга у јавном друмском превозу, могућност и право подношења представке радника, искључивање струје због неплаћања аконтативно одређеног износа, политичко и друго организовање на националној основи итд. за непосредно заинтересоване субјекте, али и за општу јавност (пропраћено у медијима).⁹

⁹ Шири преглед одлука и ставова из периода од 1975. до 1990. године у: „Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2014” – страна 54–68.

Судије и особље Уставног суда, 1978. године

Радници у основним организацијама формирају цијене својих производа и услуга према условима тржишта, а надлежни орган друштвено-политичких заједница врши друштвену контролу цијена предузимањем мјера њихове непосредне контроле.

Када је у питању састав Суда и број судија, 1974. године уставотворац се определијелио за повећање, па је број судија са седам повећан на девет (предсједник и осам чланова), чији је мандат осам година без могућности поновног бирања на функцију предсједника или судије. Овај број судија је задржан до краја тог периода.

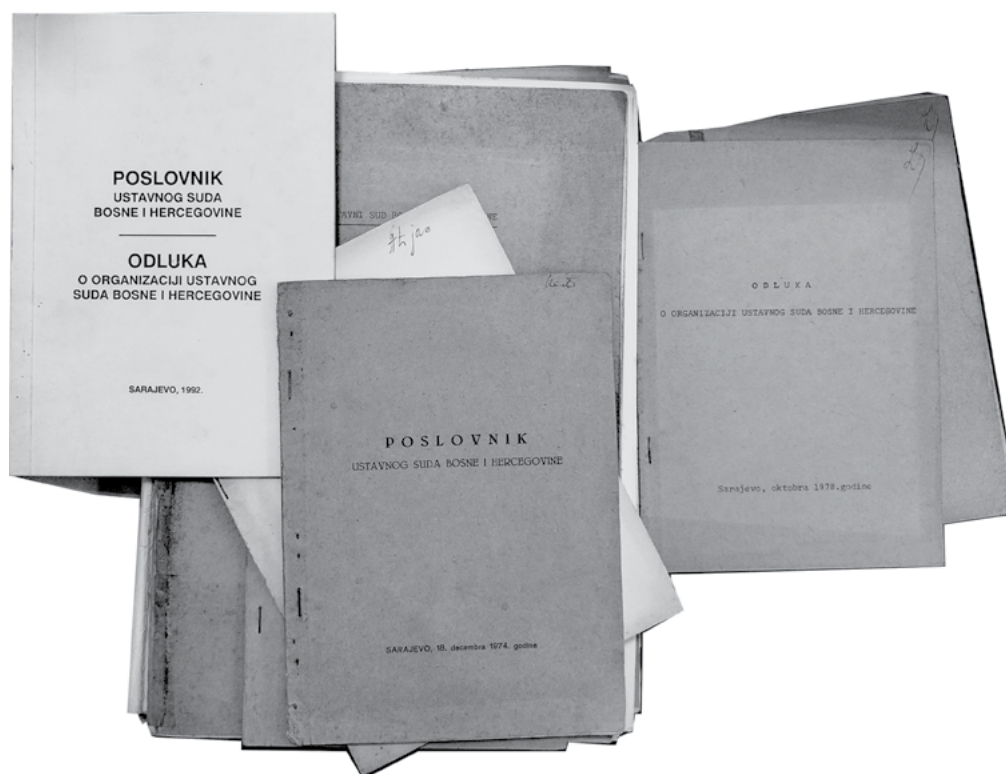
Методологија рада и остала питања, па и у погледу предмета одлучивања, у основи се наслањају на праксу из претходног периода. И у том периоду већ богата уставносудска пракса, поготово када су у питању општи, односно начелни ставови и сл., ојачала је континуитет рада и дјеловања Суда. С временом, Суд је побољшавао своју ефикасност и ажурност, па је поступак у појединим предметима просјечно трајао шест мјесеци, што се сматра врло задовољавајућим.

У том периоду свечаном сједницом Уставног суда, одржаном 27. јуна 1983. године, обиљежена је и двадесетогодишњица Уставног суда Босне и Херцеговине. Уз став да се оцјена резултата заштите принципа уставности и законитости, односно тога у којој мјери је Уставни суд остварио своју улогу и задатке, „не може заснивати само на броју аката који су били предмет непосредног оцјењивања, а најмање на броју норми које су тим путем елиминисане из правног поретка“, тадашњи предсједник Уставног суда је том приликом подсјетио на неке статистичке показатеље о раду Уставног суда. Тако је навео да је у посљедњих двадесет година, дакле од 1963. до 1983. године, Уставни суд оцјењивао 3.236 прописа и општих аката, на захтјев овлашћених предлагача, радних људи и грађана, као и на сопствену иницијативу. Истакнуто је да је Суд у 114 предмета оцјењивао уставност републичких закона. Посебно је наглашено да се, након доношења Устава из 1974. године и Закона о удруженом раду из 1976. године, број приједлога овлашћених предлагача стално повећавао, што првенствено говори о сложеним промјенама у нормативном поретку, о повећаној свијести и сазнању о значају законитости, као и о немирењу с тим да се принципи уставности и законитости нарушавају на било који начин.

Уставом дефинисана улога и ауторитет одлука Уставног суда наглашени су одредбом да су одлуке Уставног суда обавезне и извршне. У случају потребе, извршење одлука Уставног суда обезбјеђује Извршно вијеће/Влада Републике, а Уставни суд је, као и раније, могао захтијевати да се према одговорном лицу предузму мјере због неизвршења одлуке Уставног суда.

Потребно је посебно нагласити да у периоду од 1975. до 1990, као у осталом и раније, тј. током претходних десет година, Уставни суд није имао озбиљнијих потешкоћа при извршењу својих одлука којима се неуставни и незаконити општи акти, односно поједине њихове одредбе, поништавају или укидају и уклањају из правног промета. Већ тада Босна и Херцеговина је била довољно оспособљена да, уз остало, ефикасно обезбјеђује извршавање одлука Уставног суда БиХ, тако да се никад није десило да Уставни суд за више хиљада одлучења тражи од Извршног вијећа/Владе да обезбиједи принудно извршење његових одлука. Истина, Уставни суд се повремено обраћао Скупштини СРБиХ обавјештењима о неким актуелним појавама и запажањима у остваривању уставности и законитости у пракси Уставног суда БиХ, нпр. у децембру 1977. године. Таква пракса и овлашћење су, између осталог, доприносили не само упознавању законодавног органа с „неким актуелним појавама и запажањима у остваривању уставности и законитости” него су генерално доприносили стварању позитивне климе у погледу извршавања одлука Уставног суда БиХ и у том периоду његовог рада.

У основи, могло би се закључити да је укупна функција Уставног суда БиХ у периоду од 1975. до 1990. године била подстицај за афирмацију СРБиХ као правне државе, што је у великој мјери сузило простор за појаву стихије, арбитрарности и волунтаризма у босанскохерцеговачком друштву тог доба.

Период од 1991. до 1996. године

Послије крупних политичких промјена које су се деведесетих година прошлог вијека догодиле у бившој СФРЈ, а и самој Босни и Херцеговини, Уставни суд је наставио да дјелује према ранијој надлежности утврђеној Уставом. Ипак, након првих вишестраначких избора у Социјалистичкој Републици Босни и Херцеговини, који су одржани 18. октобра 1990. године (а и прије самих избора у транзицији политичког система која је већ почела), донесен је велики број амандмана на Устав СРБиХ, а неколико њих се односило и на Уставни суд СРБиХ.

Када је у питању надлежност, у суштини је задржана она иста која је била и раније, с тим што је Амандманом LXXVIII додата и надлежност која се односи на оцјену уставности аката политичких организација (странака) које су се почеле оснивати у околностима новонасталог вишестраначког плурализма, умјесто дотадашњег једностраначког система (комунизма).

Међутим, значајно је истаћи да се сада шири Уставом утврђени каталог права за чију евентуалну повреду грађани могу тражити заштиту пред Уставним судом (амандмани из 1990. године и касније).

Амандманске измјене које су наступиле у другој половини 1990. године односиле су се на избор судија, давање овлашћења Влади да привремено обустави извршење општег акта који је у процесу оцјене уставности, те на рјешавање спорова у погледу уставности аката политичких организација, друштвених организација или удружења грађана.

Амандман LXXV:

„Влада СРБиХ има право да до одлуке Уставног суда БиХ односно другог надлежног органа обустави од извршења пропис, општи акт или појединачни акт или радњу скупштине општине и скупштине градске заједнице [...] којим се одузимају или ограничавају уставом зајамчене слободе, права и дужности човјека и грађанина или се нарушава уставом утврђено уређење, за које сматра да су противуставни или противзаконити.”

Такође је наступила промјена и у погледу именовања судија Уставног суда.

Према Амандману LXXI на Устав СРБиХ од 31. јула 1990. године, Вијеће Скупштине СРБиХ на заједничкој сједници „бира и разрјешава председника и судије Уставног суда БиХ”.

Амандман LXXVIII:

„Уставни суд БиХ одлучује да ли је статут или други општи акт политичке организације, друштвене организације или удружења грађана у сагласности с Уставом СРБиХ или у супротности са законом.”

Избијањем политичке кризе у СРБиХ 1991. године, а посебно 1992. године, и то након референдума о самосталности БиХ, који је одржан 29. фебруара и 1. марта 1992. године, знатно је отежано дјеловање Уставног суда. То се, прије свега, односило на персонални састав, врсте спорова који су се појављивали пред Уставним судом, као и на домет донесених одлука.

Неке од судија изабраних прије избијања рата нису долазиле и обављале своју функцију, тако да су у ратним околностима именоване нове судије по процедури која није као редовна предвиђена Уставом.

Треба истаћи да се Суд састојао од председника и осам судија који се бирају на осам година и не могу бити поново бирани на исту функцију.

Председник Уставног суда бира се из реда судија тог суда на једну годину и може бити биран још једанпут узастопно на исту функцију.

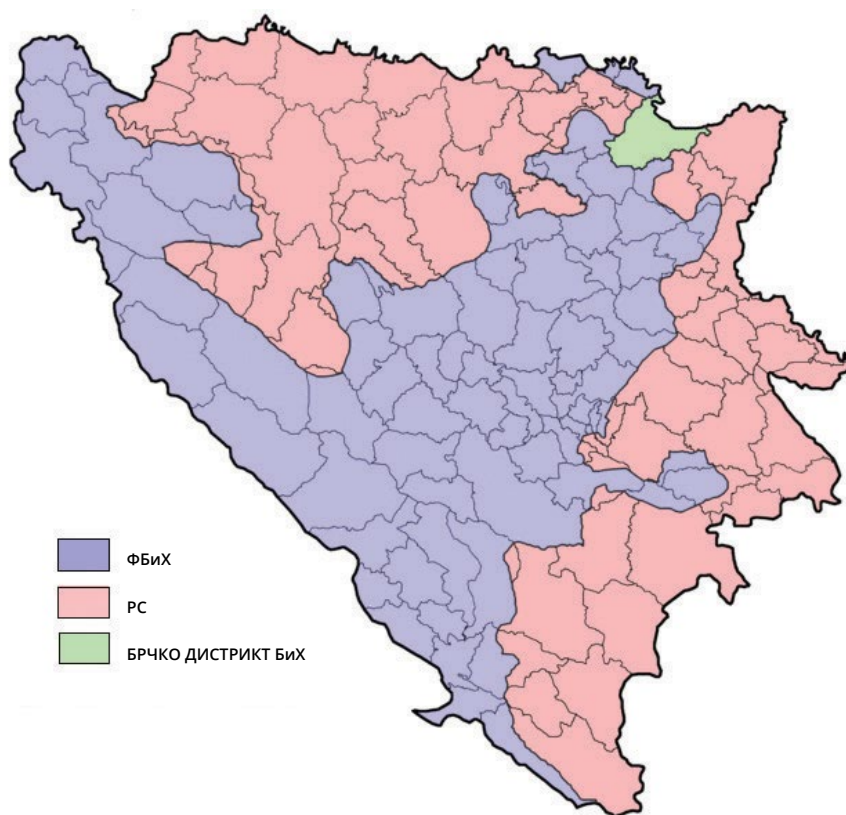
Те одредбе су задржане и у вријеме избијања кризе у БиХ.

Овдје нећемо улазити ни у какав коментар нити оцјену дјеловања Уставног суда у тим околностима, само ћемо напоменути да је он дјеловао све вријеме кризе и да је донио више одлука које су различито примљене у политичкој, правној и широј јавности Босне и Херцеговине.

То се, прије свега, односи на одлуку о оснивању Хрватске заједнице Херцег-Босна (одлука донесена 14. септембра 1992. године), затим на одлуку о несагласности с Уставом Декларације о проглашењу Републике српског народа у Босни и Херцеговини (донесена 8. октобра 1992. године) или пак на одлуку (достављена у форми обавјештења Скупштини СРБиХ и Предсједништву СРБиХ) од 2. новембра 1992. године да Предсједништво СРБиХ не може уредбом са законском снагом мијењати Устав.

Оно што је интересантно јесте чињеница да је више од једне трећине свих предмета које је Уставни суд разматрао у том периоду покренуто на иницијативу самог Суда или појединог судије.

Доношењем Устава Федерације Босне и Херцеговине, који је усвојила Уставотворна скупштина Федерације БиХ 30. марта 1994. године и који је ступио на снагу у поноћ тог дана, основан је Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине, који је, према Уставу Федерације, био надлежни суд за уставна питања на цијелом подручју Федерације, а прије тога, 1. јула 1994. године, основан је и Уставни суд Републике Српске. Међутим, упркос томе, Уставни суд С/РБиХ је наставио своје дјеловање (истина после Дејтонског мировног споразума више формално) све до 1996. године када је, у складу с Уставом БиХ који је резултат Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, успостављен Уставни суд Босне и Херцеговине.

Мапа Босне и Херцеговине након потписивања Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и коначне арбитражне одлуке за Брчко

Период од 1997. до 2002. године

Од пет институција изричито предвиђених Уставом БиХ у тзв. постдејтонском периоду (Парламентарна скупштина, Предсједништво, Савјет министара, Централна банка и Уставни суд) посљедњи је конституисан Уставни суд БиХ. То се догодило 22. маја 1997. године.

Мандат првих судија Уставног суда био је ограничен Уставом на период од пет година, тако да се завршио 22. маја 2002. године.

Уставни суд БиХ је по много чему специфичан суд ове врсте. Прије свега, он је међународног карактера (какав је и данас) јер од девет судија, троје је именовао предсједник Европског суда у Стразбуру, након консултација с Предсједништвом БиХ (који не могу бити држављани сусједних држава), а шест је домаћих судија које бирају законодавна тијела ентитета (четири из Федерације БиХ и два из Републике Српске).

Надлежност Уставног суда је потпуно другачија од раније надлежности. Поред рјешавања уставних спорова и уставности закона, тежиште је стављено на још двије надлежности, а то су деблокада Парламентарне скупштине и одлучивање о апелацији (уставна тужба/жалба).

Врло широко је постављена заштита права грађана (и правних субјеката) који могу путем апелационе надлежности покренути поступак „над питањима по овом Уставу, која проистичу из пресуде сваког суда у Босни и Херцеговини“ (члан VI/3.б) Устава).

За разлику од широко постављене могућности покретања апелационог поступка, врло је мали круг овлашћених субјеката (члан VI/3.а) Устава) који могу покренути поступак оцјене уставности и генерално уставни спор пред Уставним судом из надлежности утврђене чланом VI/3.а) Устава. Чак ни сам Уставни суд (судије) не може покренути поступак по службеној дужности.

Даље, с обзиром на организацију државе, установљена је посебна надлежност, какву немају уставни судови држава из региона, односно оне државе које су настале на простору бивше Југославије, а то је рјешавање уставних спорова између институција државе и ентитета (касније је Амандманом I на Устав додат и Брчко дистрикт БиХ).

САСТАВ

Уставни суд Босне и Херцеговине има девет чланова.

а) Четири члана бира Представнички дом Федерације, а два члана Народна скупштина Републике Српске. Преостала три члана бира предсједник Европског суда за људска права након консултација са Предсједништвом.

б) Судије ће бити истакнути правници великог моралног угледа. Сваки пуноправни гласач са тим квалификацијама може да буде судија Уставног суда. Судије које изабере предсједник Европског суда за људска права не могу бити држављани Босне и Херцеговине, нити неке од сусједних земаља.

ц) Мандат судија који буду именовани на почетку трајаће пет година, осим ако не поднесу оставку или не буду с разлогом разријешени консензусом осталих судија. Судије које ће у почекту бити именоване не могу бити поново именоване. Судије које ће након тога бити именоване вршиће службу до седамдесет година старости, изузев ако не дају оставку или не буду с разлогом разријешени консензусом осталих судија.

д) За именовање након више од пет година по првобитном именовању судија, Парламентарна скупштина може законом да предвиди другачији начин избора оних троје судија које бира предсједник Европског суда за људска права.

(Члан VI/1. Устава Босне и Херцеговине)

Посебно је дата важност заштити индивидуалних права грађана, тако да су нека од њих директно утврђена и набројана самим Уставом, али и уградњом Европске конвенције у Устав, и то тако да она има директну примјену и супремацију над осталим законима, што је нешто потпуно ново, нарочито имајући у виду да Босна и Херцеговина тада није била чланица Савјета Европе, што ће постати тек 2002. године, и да тада није била ратификовала ту конвенцију.

Поред те конвенције, у Анексу I на Устав наведено је још петнаест међународних докумената који су саставни дио Устава. Осим тога, када су у питању уставни спорови и оцјене уставности, врло рестриктивно је постављен круг овлашћених субјеката за покретање поступка.

Након прве конституирајуће сједнице, избора предсједника и потпредсједника, те радних тијела Уставног суда, главни задатак је био донијети правила Уставног суда, у складу са чланом VI/2.б) Устава, јер Устав не предвиђа доношење посебног закона о уставном суду него директно овлашћује сам Суд да уреди „правила поступка“ пред Судом. У раду на тим правилима у значајној мјери користила су се искуства из ранијег Пословника Уставног суда (СР)БиХ, а посебно Правила Европског суда и Дома за људска права за БиХ, који је почео раније да ради (у марту 1996. године) и који је већ имао одређена практична искуства.

Правилима је уређено не само унутрашње функционисање и поступање с предметима него и поступање грађана и правних лица, као и државних институција, те свих других који на било који начин учествују у раду или комуницирању с Уставним судом. С обзиром на то да је према Уставу једино Уставни суд за то надлежан, Правилима је уређена и унутрашња организација Уставног суда, на основу чега су донесени и други организациони акти.

Поступак

а) Већина свих чланова Суда представљаће кворум.

б) Суд ће усвојити правила Суда већином гласова својих чланова. Судски поступак ће бити јаван и Суд ће објављивати образложења својих одлука.

(...)

Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине

Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине, који постоји под суверенитетом Босне и Херцеговине и спада под надлежности институција Босне и Херцеговине онако како те надлежности произлазе из овог устава, чија је територија у заједничкој својини (кондоминијуму) ентитета, јединица је локалне самоуправе са властитим институцијама, законима и прописима, и са овлашћењима и статусом коначно прописаним одлукама Арбитражног трибунала за спор у вези са међуентитетском линијом разграничења у области Брчког. Однос између Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине и институција Босне и Херцеговине и ентитета може се даље уредити законом који доноси Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине.

Уставни суд Босне и Херцеговине надлежан је да одлучује о било каквом спору у вези са заштитом утврђеног статуса и овлашћења Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине који се може јавити између једног или више ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине или између Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, по овом уставу и одлукама Арбитражног трибунала.

Сваки такав спор такође може покренути већина посланика у Скупштини Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, која укључује најмање једну петину изабраних посланика из реда сваког од конститутивних народа.

Одлуке

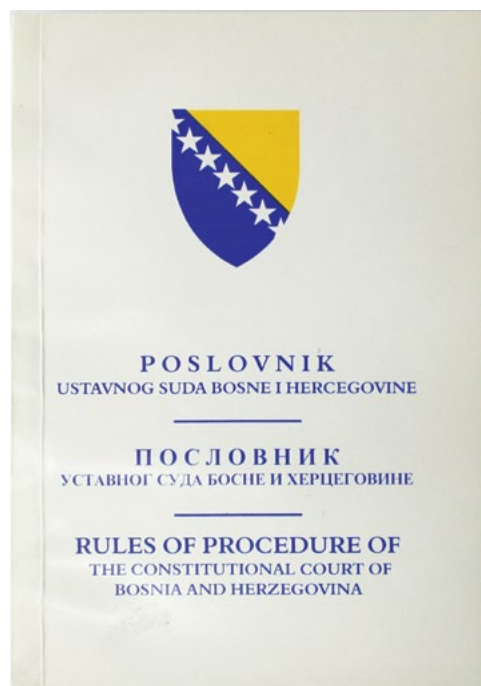
Одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

(Члан VI ст. 2, 4 и 5. Устава БиХ)

Прва правила (под називом Пословник) усвојена су 29. јула 1997. године („Службени гласник БиХ” број 2/97) и у складу с њима Уставни суд је почео радити на конкретним предметима. Та правила су током петогодишњег мандата допуњавана и мијењана четири пута. Њима су детаљно уређени рад на предметима, врсте одлука, улога савјетника, регистрара, принцип контрадикторности, тј. достављања захтјева/апелације другој страни на изјашњење итд.

У том периоду, према Правилима, Уставни суд је засједао искључиво у пленарним сједницама са свих девет судија (сједница се могла одржати и ако нису сви присутни, али је морало бити присутно најмање пет судија). Одлуке су се доносиле већином гласова од укупног броја судија, тј. пет, као што се доноси и данас.

Одлуке се објављују у службеним гласилима државе и ентитетā. Судије које имају другачије мишљење од већине имају право издвојити мишљење (или дати изјаву о неслагању), које се прилаже одлуци и објављује. Такође, издвојено мишљење може се написати и у складу с одлучењем, али можда с другачијим аргументима. Треба констатовати да је то знатно допринијело обогаћивању различитих правних становишта и аргумената, те да је свакако било изузетно корисно, тако да се с истим интересовањем и пажњом читају издвојена мишљења као и становишта већине изнесена у одлуци.

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Језик
српског народа

SLUŽBENI GLASNIK
BRČKO DISTRIKTA
BOSNE I HERCEGOVINE

**Ustavni sud Bosne i Hercegovine
Sarajevo**

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 55. tačka 2. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 16. 10. 1997. godine, donio je

O D L U K U

Odbacuje se zahtjev advokata Branislava Banovića i Jovana Spasića iz Beograda, od 29. 10. 1996. godine, za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stambenim odnosima ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 19/93).

Ova odluka objavit će se u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine" i "Službenom glasniku Republike Srpske".

O b r a z l o ž e n j e

Advokati Branislav Banović i Jovan Spasić, iz Beograda, dali su 24. 10. 1996. godine inicijativu Predsjedništvu Republike Bosne i Hercegovine da pokrene spor pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stambenim odnosima ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 19/93).

Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, aktom broj 02-012-751/96, dostavilo je Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine navedenu inicijativu.

U toku postupka pred Ustavnim sudom utvrđeno je da Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, a ni pojedini članovi Predsjedništva, nisu razmatrali navedenu inicijativu. Također je utvrđeno da, povodom ove inicijative, nijedan od članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine nije pokrenuo spor pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, u smislu člana VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine.

Prema Ustavu, spor koji se javlja između oba entiteta, te između oba entiteta, je odluka entiteta. Ustavom, uključujući članove/delegata, doma zakonodav

Prema navedenim odredbama Ustava, Ustavni sud Bosne i Hercegovine je nadležan da odlučuje da li je zakon u skladu sa Ustavom. Međutim, zahtjev za ocjenu ustavnosti u ovom ustavno-sudskom sporu nije podnesen od Ustavom određenih subjekata, pa je stoga Ustavni sud donio odluku kao u dispozitivu.

Ovu odluku Ustavni sud je donio u sastavu: predsjednik Ustavnog suda Mirko Zovko i sudije: Marko Arsović, prof. dr. Kasim Begić, dr. Hans Danelius, prof. dr. Ismet Dautbašić, dr. Joseph Marko i mr. Zvonko Miljko.

U broj 1/96
16. 10. 1997. godine
Sarajevo

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirko Zovko

*У-1/96 од 16. октобра
1997. године. Прва
одлука Уставног суда
БиХ успостављеног
након Дејтонског
споразума (Анекс IV. –
Устав БиХ)*

Период од 2003. до 2024. године

Након истека петогодишњег мандата првоименованих судија (1997–2003) Уставни суд је у новом сазиву одржао конститутивну сједницу у мају 2003. године. На сједници одржаној 19. и 20. децембра 2003. године нови сазив Уставног суда донио је Одлуку о измјенама и допунама Пословника Уставног суда која садржи суштинске измјене у односу на ранија рјешења. Прије свега, створени су процедурални услови за рад по вијећима, а тиме и услови за брже рјешавање предмета. Према овлашћењима из те одлуке, Редакциона комисија утврдила је нови пречишћени текст Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, који је објављен у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине” број 2/04.

У јулу 2005. године умјесто Пословника (како је до тада називан) донесена су Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, а с циљем бољег и бржег рада Уставног суда, те бољег сналажења грађана и других који се обраћају Уставном суду као највишој правној инстанци у земљи, јер су прецизније уређена правила о допустивости захтјева, односно апелација, прецизирани учесници у поступку у односу на странку, прецизиран поступак у односу на захтјеве за преиспитивање, створена материјалноправна претпоставка за прихватање допустивости када недостаје одлука неког суда у Босни и Херцеговини и др. Због тога, Правила представљају основни акт организације и функционисања Уставног суда. Рад Уставног суда обавља се у пленарној сједници, у Великом вијећу од пет судија, у Малом вијећу од троје судија, те у сталним и повременим комисијама и другим тијелима Уставног суда.

У обављању стручних и других послова Уставном суду помаже Секретаријат. У оквиру Секретаријата образују се одјели, чији се дјелокруг утврђује одлуком о организацији Секретаријата Уставног суда, коју доноси Уставни суд. Секретаријатом руководи генерални секретар, који помаже Уставном суду у остваривању његових функција те одговара за организацију и активности Секретаријата.

Надлежности Уставног суда нису се мијењале све до 26. марта 2009. године када је усвојен Амандман I на Устав Босне и Херцеговине. Тим амандманом Уставни суд је добио надлежност да одлучује о било каквом спору у вези са заштитом утврђеног статуса и надлежностима Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, који може да се јави између једног или више ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, или између Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, према Уставу Босне и Херцеговине и одлукама Арбитражног трибунала.

Сваки такав спор пред Уставним судом може да покрене већина заступника у Скупштини Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, која укључује најмање једну петину изабраних заступника из реда сваког од конститутивних народа.

Осим значајних одлука које је Уставни суд донио, тај период одредиле су, између осталог, и околности у којима је Уставни суд функционисао те наглашена нормативна активност односно организационо прилагођавање и рјешавање низа таквих питања.

У неколико посљедњих година тог периода функционисање Уставног суда било је обиљежено отежаним радним условима усљед пандемије коронавируса (COVID-19), затим доношењем и/или иновирањем већег броја интерних нормативних аката те дјелимичном непопуњеношћу суда домаћим судијама.

Поједине одлуке донесене у том периоду изазвале су велико интересовање и реакције опште, политичке и/или стручне односно академске јавности (државна имовина, Дан Републике Српске, уставни спорови државе и ентитета итд.). У посебном поглављу о судској пракси из апелационе надлежности односно апстрактне оцјене уставности итд. дат је шири осврт на судску праксу и на неке од тих одлука.

Током пандемије коронавируса (COVID-19) Уставни суд се унутрашњим мјерама и ангажманом судија, стручног и административног особља успио адекватно организовати тако да је, иако смањеним интензитетом и обимом рада, успјешно извршио своју уставну улогу и надлежности. Наиме, проглашењем пандемије у марту 2020. године Уставни суд је био приморан да у потпуности реорганизује свој рад и да се прилагоди новонасталим околностима како би заштитио здравље запослених и истовремено омогућио несметан процес рада и одлучивања.

С тим циљем, уважавајући препоруке надлежних кризних штабова у Босни и Херцеговини, предсједник Уставног суда је средином марта 2020. године донио одлуку (нешто касније и измјену) о посебном режиму рада за вријеме ванредних околности узрокованих коронавирусом. Генерални секретар Уставног суда је, на основу те одлуке, почетком јуна 2020. године донио упутство за њену реализацију. Предсједник Уставног суда је затим 20. марта 2020. године донио Одлуку о формирању тима за управљање у случају природне или друге несреће у Уставном суду. На сједници Великог вијећа Уставни суд је поткрај септембра 2020. године, с обзиром на то да пандемија није јењавала, донио закључак да ће Уставни суд наставити с посебним режимом рада и континуирано пратити стање те, зависно од тога, прилагођавати свој начин рада. У складу с тим, почевши од марта 2020. године до средине 2021. године, сједнице Уставног суда су одржаване електронски.

Посебан режим рада је, поред осталог, укључивао да на радним мјестима гдје је то било могуће дио запослених редовне послове обавља ван службених просторија (рад од куће, са сталном ИТ подршком). За остало особље обезбијеђене су одговарајуће превентивне мјере (адекватан радни простор – по један запослени у канцеларији, посебан режим за рад у тимовима итд.). Захваљујући тим мјерама, избјегнута је масовнија зараза и њене посљедице а процес рада, иако у отежаним условима, одвијао се без прекида.

У погледу нормативе, уз доношење нових Правила у марту 2014. године (с измјенама и допунама из исте године), посебно су важне измјене односно допуне Правила усвојене 2023. и 2024. године.

Наиме, 19. јуна 2023. године Уставни суд је донио Одлуку о измјени Правила – брисана је одредба члана 39 којом је било регулисано обавезно одгађање сједнице¹⁰, а одлуком од

¹⁰ У Правилима Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 94/14) брише се члан 39 (Обавезно одгађање сједнице). Брисани члан 39 је гласио: „Сједница Уставног суда у пленарном сазиву којој не присуствују најмање тројица судија које је изабрао

30. маја 2024. године Правила су допуњена тако што је иза члана 99 додат члан 99а) којим је регулисано изузетно продужење мандата судије¹¹. Та допуна је извршена имајући у виду мишљење Комисије за демократију путем права Савјета Европе (тзв. Венецијанска комисија)¹² дато на упит предсједнице Уставног суда у ситуацији када су била упражњена три судијска мјеста из реда домаћих судија.

Поред тога, с циљем усклађивања поступка пред Уставним судом с праксом Европског суда (ап. бр. 4767/20 и 49560/20), Велико вијеће је у децембру 2021. године донијело закључак према којем ће Уставни суд убудуће достављати апелантима одговор на апелацију, који су доставили други учесници у поступку, ради изјашњења апеланата на наводе из тог одговора.

Потешкоће у раду и функционисању Уставног суда нарочито су присутне након што су нека судијска мјеста остала упражњена одласком судија које су навршиле седамдесет година живота у пензију. Током 2022. године (у августу односно новембру) двојици домаћих судија (по један из оба ентитета) престао је мандат због навршених 70 година живота. Додатно, један судија из Републике Српске је, на сопствени захтјев, разријешен дужности судије, па му је почетком јануара 2024. године престао мандат, знатно прије истека времена на које је изабран. На тај начин остала су упражњена три судијска мјеста.

Иако су Представничком дому Парламента Федерације Босне и Херцеговине и Народној скупштини Републике Српске као надлежним ентитетским органима на вријеме достављене обавијести о потреби попуњавања упражњених судијских мјеста, нити један орган није благовремено извршио ту своју уставну обавезу. Представнички дом Парламента ФБиХ је избор једног судије из Федерације БиХ извршио тек крајем маја 2024. године, а Народна скупштина РС, иако је започела, прекинула је поступак избора тако да у вријеме објављивања ове публикације нити једно од двоје недостајућих судија из Републике Српске није изабрано. То значи да, с обзиром на то да није могуће формирати Велико вијеће нити Мало вијеће, како је то предвиђено Правилима Суда, од новембра 2022. године Уставни суд одлучује у пленарној сједници.¹³ До даљњег, Уставни суд ради са седам од укупно девет судија.

И коначно, у овом периоду, посебно у појединим годинама, евидентна је незадовољавајућа динамика рјешавања предмета. Када су организационе и друге мјере дале примјетан позитиван резултат, те када је број неријешених предмета након дужег периода пао испод 3.000, а дужина рјешавања предмета спала на мање од двије године (око 20 мјесеци) од дана пријема иницијалног акта (апелација, приједлог), непопуњеност Уставног суда је драстично промијенила стање нагоре. Поново се пред Уставним судом налази велики број неријешених предмета (више од 9.000, као никада до сада), а дужина рјешавања предмета је поново знатно изнад двије године. Посљедично, ако се тај тренд настави, Уставни суд би угрозио право на правично суђење, и то повредом права на суђење у разумном року. Због тога би било веома важно да се избором судија из Републике Српске реактивирају Велико и Мало вијеће.

Представнички дом Парламента Федерације Босне и Херцеговине и најмање један судија ког је изабрала Народна скупштина Републике Српске се одлаже с тим да ће се, у случају понављања исте ситуације без оправданих разлога, наредна сједница одржати."

11 Додати члан 99а) гласи: „Изузетно, уколико надлежни орган не изабере судију до дана престанка мандата судије због старосне доби, тај судија ће наставити да врши судијску дужност све док надлежни орган не изабере новог судију у смислу члана 99 ових правила и док новоизабрани судија не преузме дужност у складу са чланом 82 ових правила. (2) Судија којем је мандат продужен у складу са ставом (1) овог члана има сва права и обавезе у складу с Уставом Босне и Херцеговине и овим правилима."

12 „Мишљење о одређеним питањима која се односе на функционисање Уставног суда Босне и Херцеговине“ (CDL AD(2024)002* ориг. енгл. – Стразбур, 18. март 2024. године).

13 Велико вијеће састоји се од шест домаћих судија, а за кворум је потребно најмање пет судија. У досадашњој пракси Уставног суда управо је Велико вијеће одлучивало о највећем броју предмета. Више од 99% свих предмета из апелационе надлежности ријешено је на сједници Великог вијећа, а на пленарној сједници до сада су рјешавани само „У“ предмети, тј. предмети апстрактне оцјене уставности и слични предмети те врло мали број апелација.

ПРАКСА

УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Пракса Уставног суда Босне и Херцеговине

Шта је „прави“ устав Босне и Херцеговине?

Почећемо с првим, најважнијим, питањем из перспективе правне догме. Шта је, заправо, прави устав Босне и Херцеговине који Уставни суд подржава користећи његов текст као стандард за преиспитивање приликом уставносудске контроле закона?

Ово питање покреће двије главне тачке расправе. Прво, да ли је Дејтонски устав у некој вези с ранијом верзијом Устава Републике Босне и Херцеговине? И, друго, какав је однос између Анекса IV и осталих анекса Споразума? Да ли се једино Анекс IV треба сматра правим уставом Босне и Херцеговине или Устав, заправо, чине сви анекси?

У предмету број У-7/97 од 22. децембра 1997. године Уставни суд је био позван да одлучи о првом поменутом питању, тј. „уставности Дејтонског споразума“. У свом захтјеву Хрватска странка права 1861. из Републике Хрватске, те њен огранак у Босни и Херцеговини су утврдили, без детаљног образложења, да Дејтонски споразум крши одредбе Устава Републике Босне и Херцеговине. Уз кратко образложење да је „на основу Устава Босне и Херцеговине Уставном суду повјерен задатак да штити Устав“, Суд је одбио аргумент да Дејтонски споразум треба бити испитан примјењујући стандард „старог“ Устава Републике Босне и Херцеговине. Оваква одлука се заснивала на јасној одредби члана XII/1. Дејтонског устава, који изричито предвиђа: „Овај Устав ступа на снагу по потписивању Општег оквирног споразума као уставни акт који замјењује и ставља ван снаге Устав Републике Босне и Херцеговине.“ Ту, у грађанскоправном систему донекле неуобичајену формулацију „замјењује и ставља ван снаге“ Уставни суд је схватио као јасан сигнал.

Поновно спомињање синтагме „овај устав“ у Дејтонском споразуму, као у чл. VI/3, X и XII, јасно упућује на Анекс IV, помажући да се одговори на друго питање о односу између Анекса IV и осталих анекса. Главно питање из перспективе правне догме јесте, наравно, да ли постоји нормативна хијерархија између тих анекса, те, стога, да ли би онда одредбе осталих анекса могле послужити Уставном суду као стандард преиспитивања или не. Што се тиче првог питања, већ у предмету број У-7/97 може се наћи *obiter dictum* у погледу те материје. Суд је навео да је Устав усвојен као Анекс IV Дејтонског споразума, из чега слиједи да не може постојати сукоб између тог и осталих анекса. Наравно, тај *obiter dictum* има смисла једино када се схвати на начин да се Суд ослонио на теорију „правне цјелине“ Дејтонског споразума, односно да је Уставу и свим његовим анексима био додијељен исти уставни ранг. Полазећи од те тврдње, Уставни суд је претпоставио да у случају да дође до врло вјероватног сукоба норми, до рјешења се једино може доћи усклађивањем тумачења, а не коришћењем аргумента да Анекс IV ужива надређену позицију. Из тог становишта слиједи да се због уставног статуса осталих анекса њихове норме могу примијенити за системско тумачење Анекса IV, али и независно као стандард за преиспитивање свих подуставних аката.

Дејтонски мировни споразум,
Службени лист РБиХ, 1996.

На основу таквог схватања Устава, Суд би одбијао захтјеве *ratione temporis* уколико би се они заснивали на догађајима који су се десили прије ступања на снагу Дејтонског споразума. Ипак, неки предмети морају упућивати на континуитет ствари од прије 14. децембра 1995. године, као што је јасно илустровано поменутим одредбама Устава о поврату имовине или обештећењу. Осим тога, Суд је такође изричито продужио временски оквир за предмете у вези са забраном дискриминације, преузимајући из јуриспруденције Врховног суда Сједињених Америчких Држава концепт „прошле *de iure* дискриминације” која захтијева праведно обештећење кроз „позитивну акцију”.

У закључку се, стога, може констатовати да Анекс IV Дејтонског споразума представља „прави” устав Босне и Херцеговине у традиционалном смислу једног јединог документа уставног ранга. Међутим, и петнаест међународних споразума за заштиту људских права наведених у Анексу I уз Анекс IV, који се директно примјењују, као и остали анекси, те и сам Општи оквирни споразум, такође уживају уставни ранг, чинећи тиме, заједно с Анексом IV, формални уставни закон државе БиХ.

Већ од самог почетка стално се појављивало још једно питање у контексту утврђивања хијерархије норми. Члан II/2. Дејтонског устава прокламује да се Европска конвенција и њени протоколи „[д]иректно [...] примјењују у Босни и Херцеговини” и да „ови акти имају приоритет над свим другим законима”. Уставни суд је у предметима које је до сада имао поступао тако што је у случају сукоба домаћег закона и Европске конвенције давао приоритет Европској конвенцији.

Пракса из апстрактне оцјене уставности

Оцјена уставности закона (и подзаконских аката)¹⁴ примарна је надлежност уставних судова заснована на основној идеји успостављања уставних као *sui generis* судова или у неким земљама највишег редовног суда.

Све вријеме од успостављања Уставног суда Босне и Херцеговине шездесетих година прошлог вијека оцјена уставности је не само бројем предмета него и значајем питања која су третирана одлукама снажно утицала и утиче на правни и друштвени живот и односе у Босни и Херцеговини.

Богата је пракса Уставног суда у тој области. Из оквира надлежности према важећем уставу слиједи један број најважнијих, односно релевантних предмета и одлука.

Предмет који је значајно обиљежио рад Уставног суда је **тзв. одлука о конститутивности народа**.¹⁵ Захтјев за оцјену уставности у том предмету обухватио је двадесетак одредби ентитетских устава, с тим што су поједине спорне одредбе садржавале два или више уставних питања или се пак једно те исто питање налазило у више одредби ентитетских устава, укључујући и поједине амандманске измјене и допуне оспорених уставних норми. И формално и суштински био је то веома сложен предмет. Сложеност тог предмета огледала се и у чињеници да су захтјевом за оцјену уставности обухваћене основне одредбе ентитетских устава. Доношењем четири дјелимичне одлуке у том предмету одређене одредбе Устава Федерације Босне и Херцеговине и Устава Републике Српске као ентитета у саставу Босне и Херцеговине проглашене су неуставним, па је наложено да се у том правцу устави ентитета измјене, тј. ускладе с Уставом Босне и Херцеговине. Нарочито је значајно то што је том одлуком, између осталог, утврђено да територијални распоред ентитета „не смије служити као инструмент етничке сегрегације”, те да уставни принцип колективне једнакости конститутивних народа „забрањује било какве посебне привилегије за један или два од тих народа, сваку доминацију у структурама власти и сваку етничку хомогенизацију сегрегацијом заснованом на територијалном раздвајању”. Такође, неуставним су проглашене и оне одредбе Устава Републике Српске у којима су наведени суверенитет и државна самосталност ентитета Република Српска будући да су такве одредбе оцијењене противним одредбама Устава Босне и Херцеговине којима се гарантују суверенитет, територијални интегритет, политичка независност и међународни суверенитет државе Босне и Херцеговине, а не њених територијалних јединица.

Специфичност односа и прилика у Босни и Херцеговини у постдејтонском периоду је, поред осталог, и то што је високи представник за Босну и Херцеговину (OHR) интервенисао у законодавство проглашењем једног броја закона државног и ентитетског нивоа. Уставни суд је на приједлог овлашћених предлагача оцјењивао и уставност одређеног броја тих закона.

Први случај је Закон о државној граничној служби из 2000. године¹⁶. Уставни суд је у тој одлуци истакао да је високи представник интервенисао у правни систем БиХ супституишући домаће власти и у том погледу он је дјеловао као власт Босне и Херцеговине, а закон који је он донио је природе домаћег закона, те се мора сматрати законом Босне и Херцеговине, чија је сагласност с Уставом подложна контроли Уставног суда, на основу члана VI/3.а) Устава

14 Нпр., ослањајући се и на праксу Европског суда, Уставни суд је у више предмета засновао надлежност у питањима оцјене уставности општих аката (види, између осталих, Одлуку број У-4/05 од 22. априла 2005. године) иако се акт не зове „закон” у формалном смислу те ријечи с обзиром на то да појам „закон” има аутономно значење и мора се схватити у његовом „суштинском”, а не само у „формалном” смислу (види Европски суд, *Ebrahimian против Француске*, пресуда од 26. новембра 2015. године, представка број 64846/11, тачка 48).

15 Види предмет број У-5/98.

16 Види Одлуку број У-9/00 од 3. новембра 2000. године.

Босне и Херцеговине. Уставни суд је у тој одлуци такође истакао да надлежност заштите Устава, додијељена Уставном суду према првој реченици члана VI/3. Устава, прецизирана тачкама а), б) и ц), и читана у вези са чланом I/2. Устава који гласи да је Босна и Херцеговина „демократска држава, која функционише на принципу владавине права и на основу слободних и демократских избора“, додјељује Уставном суду моћ контроле сагласности свих аката с Уставом, без обзира на аутора, док год та контрола почива на једној од надлежности побројаних у члану VI/3. Устава.¹⁷

Уставни суд је извршио оцјену уставности и **Закона о Суду Босне и Херцеговине** који је такође наметнуо високи представник.¹⁸ Подносиоци захтјева су сматрали да се тим законом крше одредбе члана III Устава Босне и Херцеговине које регулишу надлежности и односе између институција БиХ и ентитета. У том правцу навели су да је уређење правосудног система у надлежности ентитета, те да не постоји уставни основ за доношење Закона о Суду Босне и Херцеговине с обзиром на то да, осим Уставног суда, Уставом Босне и Херцеговине није предвиђена ниједна друга судска инстанца на државном нивоу. Уставни суд је својом одлуком оцијенио да је Закон о Суду Босне и Херцеговине у складу с Уставом Босне и Херцеговине нагласивши да није његов задатак да изражава мишљење о томе да ли неки закон треба бити донесен, али да се успостављањем Суда Босне и Херцеговине може очекивати већи допринос јачању владавине права, што је један од основних принципа за функционисање демократске државе. Такође, Уставни суд је истакао да је Босна и Херцеговина, функционишући као демократска држава, овлашћена да у областима из своје надлежности, осим оних изричито предвиђених Уставом, успостави и друге механизме и додатне институције које су јој потребне за извршење њених надлежности, укључујући и успостављање суда за јачање правне заштите њених грађана и обезбјеђење поштовања принципа Европске конвенције.

Разматрајући уставност **Закона о заштити домаће производње**, Уставни суд је у одлуци у том предмету¹⁹ закључио да постоји неспорна обавеза институција Босне и Херцеговине, а прије свега законодавца, да, према правилу *pacta sunt servanda*, поштују одредбе уговора који је закључила Босна и Херцеговина и да га добровољно извршавају. Уставни суд је утврдио да наведени закон није у складу са чланом III/3.б) Устава Босне и Херцеговине, те да постоји повреда члана III/3.б) Устава Босне и Херцеговине у ситуацији када домаћи закон није у складу с одредбама општег правила међународног права *pacta sunt servanda* према којем „сваки уговор на снази везује чланице и оне треба да га добронамјерно извршавају“, као и кад није у складу с одредбама међународног уговора којем је Босна и Херцеговина приступила.

Из праксе Уставног суда битно је споменути двије одлуке уско везане за преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању и процесу испуњавања обавеза из „Мапе пута“. У тим одлукама Уставни суд је испитивао усклађеност с Уставом Босне и Херцеговине **Закона о статистици БиХ**²⁰ и **Закона о Агенцији за осигурање у БиХ**²¹. Уставни суд је у тим предметима закључио да је Парламентарна скупштина имала овлашћење да донесе оспорене законе те, између осталог, навео да је њихов циљ међусобно усклађивање ентитетског законодавства из одређених области, као и њихово усклађивање с релевантним прописима, којима су те области регулисане унутар Европске уније, што уједно представља и испуњавање обавеза преузетих потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању с Европском унијом.

Значајна је и одлука којом је Уставни суд одлучивао о уставности релевантних одредби **Федералног закона о продаји станова на којима постоји станарско право**²². Одлука је

17 Одредбом члана VI/3.а) прописано је да је Уставни суд једини надлежан да одлучује о било којем спору који се јавља по овом уставу, између два ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, те између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али не ограничавајући се на то да ли је било која одредба устава или закона једног ентитета у складу с овим уставом. У овом конкретном предмету први пут је покренуто питање оцјене уставности државног закона.

18 Види Одлуку број У-26/01 од 28. септембра 2001. године.

19 Види Одлуку број У-5/09 од 25. септембра 2009. године.

20 Види Одлуку број У-9/07 од 4. октобра 2008. године.

21 Види Одлуку број У-17/09 од 27. марта 2010. године.

22 Види Одлуку број У-15/11 од 30. марта 2012. године.

донесена у складу с пресудом Европског суда у предмету *Ђокић против Босне и Херцеговине*²³. У тој одлуци Уставни суд је закључио да су оспорене одредбе наведеног закона у супротности с правом на имовину из одредби члана II/3.к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију јер не успостављају правичну равнотежу између носилаца права и јавног интереса стављајући на носиоце права посебан и прекомјеран терет. Наиме, ту је Уставни суд закључио, подржавајући праксу Европског суда из предмета *Ђокић*, да би накнада која би евентуално била исплаћена војним лицима (којима је другим законским одредбама ускраћена натурална реституција станова) била таква да не би представљала ни приближну сатисфакцију за лишавање тих лица њихове имовине.

Једна од најзначајнијих одлука у којој се Уставни суд бавио **питањем подјеле надлежности између ентитета и државе** је одлука у којој је Уставни суд одлучивао о уставности **Закона о статусу државне имовине која се налази на територији Републике Српске и која је под забраном располагања**²⁴. Подносилац захтјева је сматрао да не постоји уставни основ да Народна скупштина Републике Српске донесе оспорени закон. На основу анализе оспореног закона Уставни суд је утврдио да је Република Српска преузела надлежност да регулише, с једне стране, питања одузимања „Босни и Херцеговини“ права својине на „државној имовини“, те њено законско претварање у ентитетску имовину, а, с друге стране, право заштите, уступања права и коришћења те имовине. У коначници, Уставни суд је закључио да је Република Српска донијела побијани закон супротно чл. I/1, III/3.б) и IV/4.е) Устава Босне и Херцеговине. Уставни суд је сматрао да је ријеч о искључивој надлежности БиХ да регулише питање имовине из спорног члана 2 побијаног закона. Посебно је наглашено да „државна имовина“ обухвата покретне и непокретне ствари које служе за вршење јавне власти, али и јавна добра, која по својој природи приоритетно служе свим људима у држави (текућа вода, заштита климатских услова живота, заштита других природних ресурса као што су шуме, нужна државна инфраструктурна мрежа у смислу Анекса IX Општег оквирног споразума за мир у БиХ итд.).

Слиједећи праксу из Одлуке број У-1/11, Уставни суд је утврдио да члан 53 Закона о пољопривредном **земљишту Републике Српске, Закон о шумама Републике Српске**²⁵, **Закон о унутрашњој пловидби Републике Српске**²⁶ и **Закон о непокретној имовини која се користи за функционисање јавне власти**²⁷ такође нису у складу са чл. I/1, III/3.б) и IV/4.е) Устава Босне и Херцеговине. Уставни суд је указао да су шуме²⁸, пољопривредно земљиште²⁹ и ријеке³⁰ на територији Републике Српске јавно добро свих грађана Босне и Херцеговине и да стога представљају имовину Босне и Херцеговине. Такође је наглашено да Република Српска нема уставно овлашћење за регулисање питања „државне имовине“ јер је то питање у искључивој надлежности Босне и Херцеговине.³¹

Када је ријеч о шумама као „**јавном добру**“, битно је напоменути да се Уставни суд тим питањем бавио и у вези с одлукама које је донијела Федерација Босне и Херцеговине (Влада Федерације БиХ). Тако је у одлуци из јула 2024. године Уставни суд истакао да се одредбама **Одлуке Владе Федерације Босне и Херцеговине о промјени намјене шумског земљишта и привременом коришћењу шумског земљишта у друге намјене** омогућава фактичка промјена намјене шумског земљишта без захтјева власника земљишта. На тај начин се, како је истакао Уставни суд, на основу одлука донесених у управном поступку пред ентитетским односно кантоналним нивоима власти, омогућава да се шуме и шумско земљиште користе

23 Види представку број 6518/04, пресуда од 27. маја 2010. године.

24 Види Одлуку број У-1/11 од 14. јула 2012. године.

25 У дијелу у којем је прописано да су шуме својина Републике Српске.

26 У дијелу у којем је прописано да су унутрашње воде својина Републике Српске и у којем је регулисана пловидба на ријекама Дрини и Сави, које су дио државне границе и међународне пловне ријеке.

27 Види Одлуку број У-10/22 од 22. септембра 2022. године.

28 Види Одлуку број У-4/21 од 23. септембра 2021. године.

29 Види Одлуку број У-8/19 од 6. фебруара 2020. године.

30 Види Одлуку број У-9/19 од 6. фебруара 2020. године.

31 Види Одлуку број У-10/22 од 22. септембра 2022. године.

у сврхе које нису непосредно везане за сам карактер шума и шумског земљишта као „јавног добра“ у државној својини и да се за то уплаћује накнада у корист Федерације БиХ. Уставни суд је сматрао да таква пренамјена, укључујући и обавезу уплате накнаде за уништавање шумског фонда без обзира на њихово формалноправно одређење у наведеној одлуци, представља облике располагања државном имовином јер прописује могућност задирања у **својинска овлашћења власника имовине – државе** да одлучује о начину коришћења и давању на коришћење шума и шумског земљишта. Уставни суд је даље истакао да без обзира на правно питање да ли је Влада ФБиХ имала уставно овлашћење да уређује поступак промјене намјене шума и шумског земљишта у вези с одредбама о просторном планирању, Уставни суд сматра да Влада, с обзиром на карактер и реалне импликације наведене одлуке на шуме и шумско земљиште који представљају државну својину, није имала надлежност да донесе наведену одлуку у односу на шуме и шумско земљиште који представљају државну имовину. Уставни суд је подсетио да је о статусу државне имовине, у коју спадају шуме и шумско земљиште, у пракси већ заузео став, те да не види разлог да у конкретном случају од њега одступи. Наиме, шумама и шумским земљиштем се не може располагати на било који начин док се питање државне имовине не ријеша законом који ће се донијети на државном нивоу, што подразумијева да ентитети не могу присвајати надлежности да одлучују о својинскоправним овлашћењима над државном имовином.³²

Међутим, супротно наведеној пракси, Уставни суд је, оцјењујући уставност појединих одредби **Закона о стварним правима Републике Српске**, закључио да су одредбе Закона о стварним правима Републике Српске којима је прописано да ће се **друштвена односно државна својина** на стварима, непокретностима и градском грађевинском земљишту која до ступања на снагу тог закона **није постала својина другог лица** претворити у право својине дотадашњег носиоца или правног сљедника у складу с Уставом Босне и Херцеговине. Као основ за такав закључак Уставни суд је истакао чињеницу да друштвена/државна имовина на коју се односе спорне одредбе Закона о стварним правима није имовина која је под забраном располагања нити имовина коју је Уставни суд имао у виду у Одлуци број У-1/11, односно није имовина на којој је у релевантно вријеме право коришћења, управљања и располагања имала СРБиХ. Наглашено је да је основна интенција спорних одредби Закона о стварним правима укидање ранијих социјалистичких правних института (право располагања, право управљања и право коришћења) и креирање прелазног грађанског правног система за период преласка из социјалистичког у савремени континентални односно европски грађански правни систем.³³ Наведени разлози су били основ да Уставни суд закључи да је и **Закон о узурпацијама и добровољачким компетенцијама** ентитета Република Српска, у дијелу у којем су прописани услови и поступак за утврђивање да ли се узурпанту или добровољцу, односно његовом правном сљеднику, може признати право својине на узурпираном земљишту или земљишту које се сматра добровољачком компетенцијом у складу с Уставом Босне и Херцеговине. Осим тога, наглашено је да је јавна власт на тај начин испунила своју позитивну обавезу рјешавања правног статуса лица која су у вишедеценијском посједу таквог земљишта.³⁴

Уставни суд се бавио и питањем **надлежности регулисања одређене правне материје и у том контексту уставног спора** који може настати између државе и ентитета. Уставни суд је у вези с тим заузео јасан став о уставној обавези поштовања државних закона. Уставни суд је у том смислу истакао да „доношење ентитетских закона **супротно процедури која је прописана државним законима** покреће питање уставности таквих закона у смислу одредби члана III/3.6) Устава Босне и Херцеговине, те да се обавезе које намећу државни закони морају поштовати”.³⁵ Тај став реafirмисан је у многим одлукама Уставног суда.

32 Види Одлуку број У-3/24 од 11. јула 2024. године.

33 Види Одлуку број У-4/20 од 26. марта 2021. године.

34 Види Одлуку број У-28/22 од 21. марта 2024. године.

35 Види Одлуку број У-14/04 од 29. октобра 2004. године. У тој одлуци Уставни суд је нагласио да Парламент Федерације БиХ, усвајањем оспорених закона (чл. 1 и 2 Закона о измјенама Закона о порезу на промет производа и услуга и одредби чл. 1 и 2 Закона о измјенама и допунама Закона о посебном порезу на безалкохолна пића), није испоштовао процедуру која је предвиђена чланом 25 став 4 Закона о систему индиректног опорезивања, чиме је Федерација БиХ *de facto* преузела овлашћења која је претходно,

У предмету у којем се Уставни суд бавио оцјеном уставности **Закона о лијековима и медицинским средствима Републике Српске и Закона о допунама Закона о републичкој управи**, које је донијела Народна скупштина Републике Српске, Уставни суд је подсетио на следеће: „[...] закони Босне и Херцеговине које је усвојила Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине сматрају се ‘одлукама институција Босне и Херцеговине’ из члана III/3.б) Устава Босне и Херцеговине, те доношење закона од ентитета или других административних јединица у Босни и Херцеговини супротно процедури коју прописују државни закони може довести у питање поштовање одредби члана III/3.б) Устава Босне и Херцеговине, према којима су ентитети и друге административне јединице у Босни и Херцеговини дужни да се придржавају, између осталог, (и) одлука институција Босне и Херцеговине. Када би се сматрало супротно, осим што би се у потпуности довео у питање ауторитет институција Босне и Херцеговине, довео би се у питање и принцип из члана I/2. Устава Босне и Херцеговине према којем ће ‘Босна и Херцеговина бити демократска држава која ће функционисати према слову закона’. У том случају, с правом би се могло поставити питање сврхе државних закона (нпр. закона у области приватизације, затим рада осигуравајућих друштава, индиректног опорезивања и сл.) ако би ентитети или друге административне јединице Босне и Херцеговине могли доносити законе којима се крше или избјегавају обавезе које се ентитетима или другим административним јединицама Босне и Херцеговине налажу одредбама државних закона, тј. закона донесених на нивоу институција Босне и Херцеговине. Дакле, ентитети (или друге административне јединице Босне и Херцеговине) морају поштовати обавезе које им се налажу путем закона које су донијеле институције Босне и Херцеговине. Чињеница да те обавезе нису поштоване може довести до кршења одредби Устава Босне и Херцеговине.”³⁶

Када је ријеч о **кривичној материји**, Уставни суд је у Одлуци број У-5/16, односно у двије дјелимичне одлуке, разматрао одредбе **Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине** (у даљњем тексту: ЗКП). Посљедично закључцима Уставног суда, дошло је до измјене одредби ЗКП-а.

У Првој дјелимичној одлуци³⁷ Уставни суд је утврдио да одређене оспорене одредбе ЗКП-а нису у складу с одредбама Устава Босне и Херцеговине, односно Европске конвенције. Тако је Уставни суд утврдио да одредбе члана 84 ст. 2, 3 и 4 ЗКП-а, које се односе на давање имунитета, који је у надлежности тужилаштва, због своје непрецизности и неодређености о томе за која кривична дјела се даје имунитет и у којем поступку се та врста имунитета може користити, нису у складу с одредбама члана I/2. у вези са чланом II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине. Уставни суд је сматрао да одлуку о имунитету треба да потврди суд.

Надаље, Уставни суд је утврдио да одредба члана 117 тачка д) ЗКП-а, која је давала могућност да се посебне истражне радње из члана 116 став 2 ЗКП-а одреде за кривична дјела за која се према закону може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, није у складу с Уставом Босне и Херцеговине и Европском конвенцијом. Наиме, Уставни суд је сматрао да прописивањем да се посебне истражне радње могу одредити за велику већину кривичних дјела прописаних Кривичним законом, у оквиру којих су и дјела која немају обиљежја тешких кривичних дјела, законодавац није обезбиједио да ће мијешање у право из члана 8 Европске конвенције бити у оној мјери у којој је то строго нужно за очување демократских институција, односно није обезбиједио сразмјер између тежине задирања у право на приватност и легитимног циља који се жели постићи примјеном те посебне мјере.

Споразумом од 5. децембра 2003. године, пренијела на ниво државе Босне и Херцеговине. Уставни суд је сматрао да се таквим поступком доводи у питање функционисање Босне и Херцеговине на принципу „владавине права“, а посебно да се крши одредба члана III/3.б) Устава Босне и Херцеговине с обзиром на то да Парламент Федерације БиХ није поштовао процедуру предвиђену Законом о систему индиректног опорезивања који је усвојила Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, те он стога, без сваке сумње, представља одлуку институција Босне и Херцеговине. Осим тога, усвајањем оспорених закона без одобрења Управног одбора Управе за индиректно опорезивање Парламент Федерације БиХ је прекршио и одредбу члана III/5.а) Устава Босне и Херцеговине с обзиром на то да је тиме ушао у оквир надлежности које је Федерација БиХ споразумом претходно пренијела у надлежност државе Босне и Херцеговине.

36 Види Одлуку број У-17/22 од 1. и 2. децембра 2022. године, тачка 29 с даљњим референцама.

37 Види Одлуку број У-5/16 од 1. јуна 2017. године.

Такође, Уставни суд је закључио да одредба члана 118 став 3 ЗКП-а, којом је прецизирано трајање, односно најдуже трајање посебних истражних радњи до мјесец дана, укупно три односно шест мјесеци, није у складу с одредбама члана I/2. у вези са чланом II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине зато што начин продужења, односно да ли ће образложење тужиоца којим предлаже продужење посебних истражних радњи бити довољно у смислу „посебно важних разлога“ зависи искључиво од дискреционе оцјене судије за претходни поступак. Дакле, законодавац није поштовао да закон мора довољно јасно прописивати обим дискреције додијељене надлежним тијелима. Даље, Уставни суд је закључио да законодавац приликом прописивања трајања посебних истражних радњи није водио рачуна о сразмјеру између ограничавања људских права и тежине кривичних дјела.

Уставни суд је даље утврдио да одредбе члана 225 став 2 ЗКП-а нису у складу с одредбама члана I/2. у вези са чланом II/3.е) Устава Босне и Херцеговине јер законодавац није био правно досљедан када је регулисао могућност неограниченог трајања истраге, а да при томе није прописао механизам заштите права осумњичених и оштећених. Даље, закључак Уставног суда је био да одредба члана 226 став 1 ЗКП-а није у складу с одредбама члана I/2. Устава Босне и Херцеговине јер законодавац није прописао рок у којем је тужилац обавезан припремити оптужницу, нити је тај рок прописан одредбом којом је регулисано окончање истраге. Уставни суд је наложио Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине да усклади наведене одредбе с Уставом Босне и Херцеговине, односно Европском конвенцијом.

У истој одлуци је утврђено да су одредбе члана 84 став 5 ЗКП-а у складу с одредбама чл. I/2. и II/3.е) Устава Босне и Херцеговине, као и да су одредбе члана 119 став 1 ЗКП-а у складу с одредбама чл. I/2. и II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, а одредба члана 216 став 2 ЗКП-а у складу с одредбама члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције и чланом 13 Европске конвенције.

Надлежности

а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

- Да ли је одлука неког ентитета да успостави специјални паралелни однос са неком од сусједних држава сагласна овом Уставу, укључујући и одредбе које се односе на суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.
- Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

б) Уставни суд има и апелациону надлежност над питањима по овом Уставу, која проистичу из пресуде сваког суда у Босни и Херцеговини.

ц) Уставни суд има надлежност у питањима која му упути било који суд у Босни и Херцеговини, а односи се на то да ли је закон на чијој ваљаности почива његова одлука, сагласан са овим Уставом, Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама и њеним протоколима, или са законима Босне и Херцеговине; или у погледу постојања или дјелокруга неког општег правила међународног јавног права које је од значаја за одлуку тог суда.

(Члан VI/3. устава БиХ)

У Другој дјелимичној одлуци³⁸ Уставни суд је закључио да друга реченица става 1 и став 2 члана 109 ЗКП-а нису у складу с одредбама члана II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, те је наложио Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине да их усклади с релевантним одредбама Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције. У истој одлуци утврђено је да је прва реченица става 1 члана 109 ЗКП-а у складу с одредбама члана II/3.б) и II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и чл. 3 и 8 Европске конвенције. Наиме, Уставни суд је закључио да је законодавац разрадио јасан општи правни оквир и да је прописао опште услове под којим ће осумњичени/оптужени бити подвргнути мјерама из побијаних одредби, односно тјелесном прегледу на довољно јасан и предвидив начин и у побијаним одредбама није нашао ништа што би онемогућило примјену стандарда из праксе Европског суда. Супротно, законодавац није регулисао предуслове мијешања у тјелесни интегритет „других лица“ на довољно јасан начин, те није задовољио услов „у складу са законом“ из члана 8 Европске конвенције, односно није обезбиједио да ће мијешање у право из члана 8 бити само у оној мјери у којој је строго неопходно за очување демократских институција.

Уставни суд је разматрао и одређене одредбе **Кривичног законика Републике Српске**. У одлуци о том предмету³⁹ Уставни суд је утврдио да је одредба члана 280а Кривичног законика РС која гласи „повреда угледа Републике Српске и њених народа“ супротна члану II/3.х) Устава Босне и Херцеговине и члану 10 Европске конвенције. Иако је Уставни суд прихватио да је у конкретном случају мијешање у слободу изражавања у односу на оспорене одредбе довољно прецизно да испуни услов „законитости“, као и да има легитиман циљ, према ставу Уставног суда, обим дјела која се могу сматрати кажњивим у складу с чланом 280а спорног закона доводи у питање пропорционалност мијешања примјеном кривичних санкција. Уставни суд није нашао ниједан аргумент за закључак да је оштра казна пропорционална легитимном циљу који се њом жели постићи. Иако одређивање казне за кривична дјела, у принципу, спада у слободно поље процјене (*margin of appreciation*) надлежног законодавца, Уставни суд је сматрао да је законодавац у Републици Српској, прописујући кривичне санкције које би неизбјежно имале одвраћајући учинак и водиле гушењу слободе медија и обесхрабривању појединаца од озбиљније критике органа власти тог ентитета, изашао из дозвољеног поља слободне процјене.

С друге стране, одредбе чл. 208а, 208б, 208в, 208г, 208д и 208ђ Кривичног законика Републике Српске у складу су са чланом II/3.х) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10 Европске конвенције. Наиме, како је Уставни суд указао, чињеница да је клевета, након дужег периода, поново прописана као кривично дјело није сама по себи противна Уставу Босне и Херцеговине или Европској конвенцији. У погледу одговора на питање да ли се оспореним одредбама успоставља правична равнотежа између легитимног циља и употребе средстава, Уставни суд је подсетио да законодавне власти уживају одређено поље дискреције када доносе одређени закон. Осим тога, ограничење слободе изражавања је могуће у складу са ставом 2 члана 10 Европске конвенције. Разматрајући чл. 208а, 208б, 208в, 208г, 208д и 208ђ спорног закона, Уставни суд је запазио да су оспореним члановима као кривичне санкције прописане искључиво новчане казне, с распоном који је приближан износима које судови досуђују у парничним поступцима као компензацију за учињену клевету.

Осим тога, закони о заштити од клевете у оба ентитета такође прописују могућност да судови нареде и јавно објављивање пресуде. Уставни суд је закључио да је такво мијешање у слободу изражавања пропорционално те да оспорене одредбе не излазе ван оквира „слободног поља процјене“ надлежног законодавца. И поред тога, Уставни суд је нагласио да надлежни органи у Републици Српској треба да поступају с посебном пажњом у случају кривичног прогона за дјела прописана тим члановима, а нарочито да воде рачуна да оспорене одредбе примјењују у складу са стандардима утврђеним дугогодишњом праксом Европског суда, али и Уставног суда Босне и Херцеговине.

38 Види Одлуку број У-5/16 од 26. марта 2021. године.

39 Види Одлуку број У-21/23 од 18. јануара 2024. године.

Пракса из апелационе надлежности

Босна и Херцеговина и оба ентитета ће
обезбиједити највиши ниво међународно
признатих људских права и основних слобода. (...)

(Члан II/1. Устава БиХ)

С циљем обезбјеђења потпуне заштите људских права и основних слобода, Уставни суд је у својој пракси постепено заузимао ставове о битним питањима која могу имплицирати евентуалну повреду уставних права. У првим годинама рада, након окончања ратног сукоба у Босни и Херцеговини, то се може видјети из одлука у којима је Уставни суд разматрао различита питања која су се односила на лица нестала током ратних дејстава у Босни и Херцеговини, на питања тзв. ратне штете, предмете девизне штедње грађана остварене у бившој државној заједници, тзв. **стара девизна штедња** итд. У одлукама које су се односиле на нестала лица⁴⁰ Уставни суд је утврђивао повреде права на забрану нехуманог поступка, те права на приватни и породични живот јер надлежне власти након скоро десет година од престанка ратних дејстава у БиХ нису апелантима доставиле информације о судбини чланова њихових породица несталих током ратног сукоба у Босни и Херцеговини. Уставни суд је наложио надлежним властима да хитно успоставе и оспособе за ефикасан рад институције основане Законом о несталим лицима, посебно Институт за нестала лица, Фонд за помоћ породицама несталих лица и Централну евиденцију несталих лица у Босни и Херцеговини.

Предмети тзв. старе девизне штедње односили су се на захтјеве апеланата да остваре своја потраживања по основу старе девизне штедње, депоноване искључиво у банкама у БиХ и њиховим пословним јединицама на територији данашњих ентитета. У тим предметима⁴¹ Уставни суд је закључио да је недоношењем оквирног закона којим би се регулисало питање исплате старе девизне штедње Босна и Херцеговина пропустила да дјелотворно заштити права апеланата на имовину. Уставни суд је посебно указао на позитивну обавезу државе, без обзира на надлежности ентитета и дистрикта као јединица унутрашњег уређења Босне и Херцеговине, наводећи „да се држава не може ослободити гарантовања поштовања права на имовину [...] покушајем да делегира одговорности, у смислу регулисања и спровођења, на ентитетске институције и институције Брчко дистрикта, без обезбјеђивања довољно правних гаранција да ће те институције дјеловати у складу са, између осталог, стандардима из члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију“.

У предметима тзв. ратне штете апеланти су се жалили на повреду права на правично суђење јер нису могли издејствовати извршење судских одлука којима су им досуђене накнаде нематеријалне и материјалне штете. Закључак Уставног суда у тим предметима је да је начином и роковима прописаним за исплату ратне штете по правоснажним пресудама прекршено право на правично суђење јер је у неким случајевима исплата потпуно онемогућена, а у другим је законом стављен „претјеран терет на појединце“, чиме је нарушен принцип пропорционалности између јавног интереса заједнице и основних права појединаца.⁴²

Посљедице ратних дејстава које су биле видљиве у предметима попут претходно наведених с временом су се санирале. Међутим, пред Уставним судом постављала су се нова питања која су резултирала новом праксом. Уставни суд је својим одлукама редовним судовима константно слао јасну поруку да морају испуњавати своје обавезе у складу с принципима Европске конвенције.

40 Види, између осталих, Одлуку број АП-129/04 од 27. маја 2005. године.

41 Види, између осталих, Одлуку број АП-130/04 од 2. децембра 2005. године.

42 Види, између осталих, Одлуку број АП-288/03 од 17. децембра 2004. године.

У оквиру апелационих навода везаних за **право на живот** питање ефикасности истраге и позитивне обавезе државе је једно од најчешћих питања која су се постављала. У једном од предмета апелант је проблематизовао неажурност, неактивност и несвеобухватност истраге надлежног тужилаштва и Центра јавне безбједности, указујући на веома дуг период спровођења истражних радњи, њихово понављање и занемаривање неопходних радњи које ни након 25 година нису резултирале идентификацијом починиоца убиства његовог брата, већ обустављањем поступка. У том предмету Уставни суд је истакао да надлежно тужилаштво приликом спровођења истраге није поступало у складу с неопходном марљивошћу и свеобухватношћу. Аргументи надлежног тужилаштва да су у конкретном предмету током истраге предузимане бројне истражне радње које нису довеле до резултата у откривању починиоца кривичног дјела убиства, према мишљењу Уставног суда, нису могле отклонити захтјев ажурности и експедитивности који се тражи у таквим предметима. Такође, они нису могли бити оправдање за двадесетпетогодишње трајање истраге која у коначници није резултирала идентификацијом починиоца кривичног дјела, нарочито имајући у виду да је управо због неадекватности предузетих радњи истрага обустављена зато што је наступила релативна застарјелост кривичног гоњења. Уставни суд је закључио да је у истраживању и откривању починиоца кривичног дјела убиства у том предмету изостао благовремен и адекватан одговор у складу с позитивном обавезом јавне власти из члана 2 Европске конвенције те је утврдио кршење.⁴³

Улога Уставног суда у кривичним стварима јако је значајна када је ријеч о питању конкретизације посебних притворских разлога које се покреће у оквиру **права на слободу и безбједност личности**. У једном тренутку пред Уставним судом појавило се много предмета у којима су редовни судови у рјешењима за одређивање или продужење притвора само наводили законску одредбу, стереотипна образложења или су се њихове одлуке заснивале само на „претпоставкама“. На тај проблем Уставни суд је први пут реаговао 2008. године у предмету у којем је закључио да постоји кршење права на слободу и безбједност личности будући да је апеланту одређен притвор због бојазни да ће, утичући на свједоке, ометати кривични поступак, а таква бојазан није била оправдана конкретним и ваљаним разлозима који би објективно указивали на то да је апелант покушао или да постоји озбиљан ризик да ће покушати да утиче на свједоке, већ се одлука заснивала само на претпоставкама суда због природе и тежине дјела која су се апеланту стављала на терет и због евентуалне истраге против саучесника.⁴⁴ Поред тог притворског разлога, Уставни суд је у више предмета утврдио повреду јер редовни судови нису довољно образложили притворски разлог који се односио на „бијеж“. У већини тих предмета образложења рјешења редовних судова о одређивању или

НАБРАЈАЊЕ ПРАВА

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

- а) Право на живот.
- б) Право да не буду подвргнута мучењу или нехуманом и понижавајућем поступку или казни.
- ц) Право да не буду држана у ропству или потчињености или на принудном или обавезном раду.
- д) Право на личну слободу и безбједност.
- е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.
- ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку. г) Слободу мисли, савјести и вјероисповијести.
- х) Слободу изражавања.
- и) Слободу мирног окупљања и слободу удруживања. ј) Право на брак и заснивање породице.
- к) Право на имовину.
- л) Право на образовање.
- м) Право на слободу кретања и пребивалишта.

(Члан II/3. Устава БиХ)

43 Види Одлуку број АП-1057/19 од 25. јуна 2019. године.

44 Види Одлуку број АП-6/08 од 13. маја 2008. године.

продужењу притвора по том основу сводила су се на то да се апелантима на терет стављају озбиљне оптужбе за кривична дјела те да апелант има двојно држављанство. У једном од предмета Уставни суд је утврдио повреду права из члана 5 став 3 Европске конвенције јер редовни суд у образложењу оспорених рјешења, осим констатација да се ради о истрази за тешка кривична дјела, те навода о двојном држављанству и околности да се основано сумња да су осумњичени прибавили значајну имовинску корист која ће им омогућити боравак ван државе, није понудио конкретне и довољне разлоге у односу на апеланта за закључак да се заиста ради о ризику од бјекства и да је притвор неопходно одредити према том законском основу.⁴⁵ У посљедње вријеме актуелна су и питања везана за нарушавање јавног реда. У вези с тим питањем чест је закључак Уставног суда да редовни суд није указао на стварно постојање таквих околности из којих би произлазило да би пуштањем осумњичених на слободу заиста био нарушен јавни ред, односно да постоји стварна пријетња нарушавању јавног реда.⁴⁶

Уставни суд је у више предмета утврдио повреду права на слободу и безбједност личности јер суд није на вријеме одлучио о продужењу притвора или није преиспитао, након одређивања притвора, даљњу стварну потребу за продужењем. Наиме, иницијално постојање неког од разлога за притвор када је покренут кривични поступак не значи да они остају све до окончања поступка, него се приликом сваког продужења притвор у свим његовим елементима мора преиспитивати. У једном од предмета Уставни суд је истакао да је саставни дио законског текста (Закон о кривичном поступку) обавезна контрола оправданости притвора свака два мјесеца, те да редовни суд у ситуацији када је са закашњењем од 18 дана извршио обавезну законску контролу није поступао „законито“ и „промптно“ у смислу члана 5 став 3 Европске конвенције, чиме је истовремено прекршен и принцип „законитости“ притвора из члана 5 став 1 тачка ц).⁴⁷ Сличним питањем Уставни суд се бавио и у предметима у којима се није радило о одређивању притвора, већ о изрицању мјера забране. У једном од предмета апеланткиња је проблематизовала да редовни суд ни након три мјесеца од доношења рјешења којим су одређене мјере забране није испитао да ли је њихова примјена потребна и оправдана, односно није одлучио о њиховом продужењу или укидању. Апеланткиња је истакла да су јој, у недостатку одлуке којом се преиспитује даљња оправданост изречених мјера забране, повријеђена права на образложену одлуку, као и право на жалбу у кривичним стварима. Уставни суд је апеланткињине наводе испитао у односу на повреду права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на слободу кретања из члана II/3.м) Устава Босне и Херцеговине и члана 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију и закључио да пропусти редовног суда да преиспита даљњу оправданост изречених мјера забране након два мјесеца и донесе рјешење којим изречене мјере укида или продужава представља неоправдано ометање које је законом дозвољен ефективан правни лијек, у апеланткињином предмету, у пракси учинило неефективним.

У једној од скоријих одлука Уставни суд је утврдио кршење права на слободу и безбједност личности због пропуста редовног суда да у поступку контроле оправданости притвора лично саслуша апеланта иако Закон о кривичном поступку не садржи одредбе у којима би децидирано била прописана обавеза суда да приликом контроле оправданости трајања притвора одржава јавну сједницу на којој би оптужено лице имало могућност да се лично изјасни пред судом. У конкретном предмету, иако се радило о тзв. аутоматском систему преиспитивања одлуке о законитости притвора, период дужи од годину дана у којем апелант није саслушан, према мишљењу Уставног суда, никако се није могао сматрати „разумним интервалом“ у смислу релевантне праксе Европског суда. Због значаја добра које се штити, а то је људска слобода, суд је морао „видјети и чути апеланта“ у чешћим интервалима него што је то било у конкретном предмету. Инсистирањем на томе да суд „види и чује апеланта“ избегава се бирократизација одлучивања о продужењу трајања лишења слободе и омогућава се ономе ко је лишен слободе да се о томе изјасни. Будући да је апеланту наведено право било ускраћено, Уставни суд је закључио да је повријеђено апелантово право из члана II/3.д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 4 Европске конвенције. Уставни суд је нагласио да није одлучујуће да ли је Закон

45 Види Одлуку број АП-921/16 од 20. јуна 2016. године.

46 Види Одлуку број АП-1971/14 од 17. септембра 2014. године.

47 Види Одлуку број АП-7588/18 од 10. априла 2019. године.

о кривичном поступку такво поступање стриктно прописивао будући да, према Уставу Босне и Херцеговине, одредбе Европске конвенције имају приоритет над свим другим законима и морају се директно примјењивати.⁴⁸

Највише предмета пред Уставним судом покреће питање права на **правично суђење**. Ту се појављују разне ситуације. Неке од њих су када апелант наводи да је одлука суда арбитрарна, тј. да не садржи довољно квалитетно образложење о чињеницама које је утврдио суд. Уставни суд не улази у чињенице јер је то надлежност редовних судова, међутим, може утврдити произвољност ако је одлука арбитрарна. Дакле, Уставни суд се може изузетно, када оцијени да је у одређеном поступку редовни суд произвољно поступао како при утврђивању чињеница тако и при примјени релевантних позитивноправних прописа, упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе. Уставни суд је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку. У једном од њих утврдио је повреду права на правично суђење јер је редовни суд при доношењу своје одлуке произвољно примијенио одредбе Закона о кривичном поступку БиХ које се односе на право на накнаду штете лицу које је било у притвору, а није дошло до покретања кривичног поступка или је поступак обустављен или је дошло до ослобађања од оптужбе, као и на право на накнаду штете проузроковане средствима јавног информисања. Наиме, у том предмету је питање основаности или неоснованости лишавања слободе редовни суд поистовјетио с питањем законитости или незаконитости лишавања слободе.⁴⁹

Захтјев поштовања „права на образложену одлуку“, које је дио права на правично суђење из члана 6 Европске конвенције, Уставни суд константно истиче у својој пракси, а посебно зато што се често ради о правном питању које је од суштинског значаја за исход конкретног предмета.⁵⁰ У предмету у којем је пред редовним судовима апелантов тужбени захтјев за накнаду штете због клевете усвојен у дијелу којим је тражио исплату одговарајућег износа, али је одбијен у дијелу којим је тражио да суд обавезе тужене да о свом трошку објаве пресуду, Уставни суд је закључио да је суд пропустио да у образложењу одлуке обухвати све важне аспекте конкретног предмета који су могли утицати на коначну одлуку, односно пропустио је да размотри апелантове жалбене наводе који се тичу објављивања пресуде, чиме је прекршио апелантово право на правично суђење.⁵¹ Кршење права на правично суђење због недовољног образложења утврђено је и у предмету у којем је одбијен апелантов захтјев да се на основу уговора о доживотном издржавању укњижи као власник на непокретностима које се налазе у Босни и Херцеговини зато што је тај уговор овјерио судија у Републици Хрватској, а не судија у Босни и Херцеговини.⁵² Битно је споменути и одлуку у којој је недостатак адекватног образложења био везан за поштовање принципа „најбољег интереса дјетета“ из Конвенције о правима дјетета. Уставни суд је у тој одлуци закључио да редовни судови нису дали адекватно и увјерљиво образложење у односу на питање које се тичало одређивања износа за издржавање малољетног дјетета (апеланткиње) који мора, према стандарду „најбољег интереса дјетета“, бити довољан за потребе у годинама у којима је апеланткиња. Због таквог пропуста, Уставни суд није могао закључити да је поступак у конкретном случају спроведен уз поштовање гаранције правичног поступка.⁵³

Занимљива правна питања покретала су се и у оквиру права које се односи на **кажњавање само на основу закона** заштићеног чланом 7 Европске конвенције. Једно од њих је и питање примјене блажег закона у поступцима вођеним због почињених ратних злочина. Слиједећи праксу Европског суда у предмету *Maktouf и Дамјановић против Босне и Херцеговине*, Уставни суд је 2013. године донио одлуку у којој је закључио да је прекршен члан 7 став 1 Европске конвенције зато што је у конкретном предмету постојала реална могућност да је ретроактивна примјена Кривичног закона Босне и Херцеговине била на апелантову штету

48 Види Одлуку број АП-3228/22 од 23. марта 2023. године.

49 Види Одлуку број АП-4793/14 од 17. марта 2015. године.

50 Види Одлуку број АП-3225/07 од 14. априла 2010. године, тачка 36.

51 Види Одлуку број АП-6429/18 од 2. јула 2020. године.

52 Види Одлуку број АП-6035/18 од 9. септембра 2020. године.

53 Види Одлуку број АП-399/22 од 20. априла 2022. године.

ДОДАТНИ СПОРАЗУМИ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА КОЈИ ЋЕ СЕ ПРИМЈЕЊИВАТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

1. Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида (1948)	9. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979)
2. Женевске конвенције I-IV о заштити жртава рата (1949) и њихови допунски протоколи I-II (1977)	10. Конвенција против мучења и других сурових, нехуманих и понижавајућих поступака или кажњавања (1984)
3. Конвенција о статусу избјеглица (1951) и Протокол (1966)	11. Европска конвенција о спречавању мучења и нехуманих или понижавајућих поступака или кажњавања (1987)
4. Конвенција о држављанству удатих жена (1957)	12. Конвенција о правима дјетета (1989)
5. Конвенција о смањењу броја лица без држављанства (1961)	13. Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица (1990)
6. Међународна конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације (1965)	14. Европска повеља за регионалне и мањинске језике (1992)
7. Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966) и опциони протоколи (1966 и 1989)	15. Оквирна конвенција за заштиту националних мањина (1994)
8. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966)	

(Анекс I. Устава БиХ)

у погледу изрицања казне, што је противно члану 7 став 1 Европске конвенције, без обзира на чињеницу што према прописаном распону казне затвора не значи да би апелант и добио мању казну затвора да је у његовом предмету примијењен Кривични закон СФРЈ. Наиме, како је закључио Уставни суд, од кључног значаја је то да је апелант могао добити нижу казну да је тај закон и примијењен.⁵⁴ У одлуци из 2018. године Уставни суд се бавио питањем примјене блажег закона, односно замјеном казне затвора новчаном казном у ситуацији када је апеланту изречена затворска казна према раније важећем закону, а та је одлука постала правоснажна у вријеме када је на снагу ступио нови закон који није више прописивао могућност замјене затворске казне новчаном. У тој одлуци Уставни суд је нарочито детаљно разјаснио питање да ли се замјена казне сматра „извршењем казне“ или модификацијом изречене казне, што је било од пресудног значаја за примјену члана 7 Европске конвенције. Након врло детаљне анализе праксе Европског суда о том питању, Уставни суд је закључио да је у вријеме када је апеланту изречена затворска казна он испуњавао услове из ранијег Кривичног законика и могао је тражити замјену затворске казне новчаном. Такав захтјев се, према мишљењу Уставног суда, није могао сматрати „извршењем казне затвора“, **већ могућношћу да казна затвора „постане“ новчана казна, због чега његов захтјев улази у оквир члана 7 Европске конвенције. С обзиром на то да је нови Кривични законик искључио такву могућност, он је утицао на апеланта тако што му је онемогућио да му се казна затвора која му је изречена према ранијем закону замијени блажом и за њега очито повољнијом новчаном казном.** Слиједом тога, Уставни суд је закључио да постоји кршење права из члана 7 Европске конвенције.⁵⁵

Пандемија **коронавируса (COVID-19)** покренула је низ питања у контексту заштите људских права. У једном од предмета апелацијом је оспорена наредба **Федералног штаба Цивилне заштите којом је** у Кантону Сарајево наметнута обавеза ношења маски и ограничено кретање становништва на цијелој територији Федерације Босне и Херцеговине у времену од 23 часа до 5 часова наредног дана. Оно што је битно истаћи је да Уставни суд

⁵⁴ Види Одлуку број АП-325/08 од 27. септембра 2013. године.

⁵⁵ Види Одлуку број АП-1498/18 од 23. априла 2018. године.

није укинуо наведене мјере, али је утврдио кршење права из члана 8 Европске конвенције јер пасивност законодавне власти да прецизно и благовремено успостави законодавни оквир дјеловања извршне власти у околностима пандемије неминовно отвара могућност да се наруши постизање равнотеже између различитих интереса (права). Уставни суд је закључио да је непоступање Парламента ФБиХ у супротности с обезбјеђењем поштовања гаранција обухваћених правом на „приватни живот“ и правом на „слободу кретања“ јер не задовољава принцип садржан у тесту „неопходности“ мијешања у та уставна права.⁵⁶ Када је ријеч о **слободи кретања** у контексту проглашене пандемије коронавируса (COVID-19), Уставни суд је такође био позван да одлучи о забрани кретања лицима млађим од 18 и старијим од 65 година.⁵⁷ Уставни суд је у том предмету нагласио да оспореном наредбом нису предвиђени никакви изузеци у погледу обје категорије лица која су њом обухваћена, нпр. специфичне потребе неке категорије лица млађих од 18 година у односу на њихово здравствено стање, нарочито када су у питању дјеца с посебним потребама. Према мишљењу Уставног суда, такође је занемарена чињеница да у оквиру категорије лица старијих од 65 година постоје и она лица која су радно активна и професионално ангажована. Уставни суд је нагласио да прије доношења оспорене мјере нису размотрене алтернативне, блаже мјере којима би се те групе посебно заштитиле, ако за таквом посебном заштитом постоји потреба. У коначници, Уставни суд је закључио да оспорене мјере не испуњавају захтјев „пропорционалности“.

Пракса Уставног суда Босне и Херцеговине у вези **са слободом изражавања** последњих неколико година интензивно се развија. Уставни суд је у 2018. години, након што је питање приступа информацијама као дијела права из члана 10 Европске конвенције дуго одбацивао као *ratione materiae* неприхватљиво, детаљно испитао праксу Европског суда и промијенио своју. У одлуци у којој је први пут мериторно одлучивао о том питању детаљно је изнио преглед ставова Европског суда и начин примјене релевантних критеријума у односу на слободу приступа информацијама као дијела права на слободу изражавања.⁵⁸ У оквиру праксе која се односи на то право Уставни суд је, између осталог, наглашавао важност цијењења свеукупног контекста и свих фактора приликом одлучивања да ли постоји „хитна друштвена потреба“ за ограничавањем слободе изражавања, као и важност постојања релевантног и довољног образложења у одлукама судова којима се та слобода ограничава.⁵⁹ Утврђивао је повреде тог права и у ситуацијама када су редовни судови пропустили да направе јасну дистинкцију између чињеница и вриједносног суда, што је резултирало мијешањем у право на слободу изражавања.⁶⁰

Повреду **права на слободу окупљања** Уставни суд је први пут утврдио 2014. године. То је истовремено био и први случај у којем се Удружење Q, које окупља LGBTIQ лица, жалило на кршење више права, укључујући и право на слободу окупљања. Уставни суд је у том предмету утврдио кршење права на слободу окупљања јер су јавне власти пропустиле да предузму неопходне мјере ради обезбјеђења мирног окупљања организованог у складу са законом, због чега је дошло до насиља између супротстављених страна, те када су пропустиле да обезбиједе јасан правни оквир како би превентивно дјеловале у његовом спречавању и одвраћању од чињења истих или сличних дјела⁶¹. Четири године касније утврдио је повреду права на слободу окупљања у веома сличном предмету⁶².

Значајни ставови заузети су и у погледу **права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције**. Наиме, Уставни суд је примио више апелација које су се односиле на одбацивање захтјева за ванредно преиспитивање судске одлуке аналогном примјеном Закона о парничном поступку (ЗПП) којим се ограничила парнична способност странке да изјави ревизију. У првој одлуци у којој је одлучивао о том питању⁶³ Уставни суд је закључио да

56 Види Одлуку број АП-3683/20 од 22. децембра 2020. године.

57 Види Одлуку број АП-1217/20 од 22. априла 2020. године.

58 Види Одлуку број АП-461/16 од 6. јуна 2018. године.

59 Види Одлуку број АП-3430/16 од 19. децембра 2018. године.

60 Види Одлуку број АП-4486/20 од 11. маја 2022. године.

61 Види Одлуку број АП-1020/11 од 25. септембра 2014. године.

62 Види Одлуку број АП-4319/16 од 19. децембра 2018. године.

63 Види Одлуку број АП-5055/18 од 15. јануара 2020. године.

је одбацивањем апелантовог захтјева за ванредно преиспитивање због тога што не испуњава услове који, према ЗПП-у, морају бити испуњени за изјављивање ревизије, а у ситуацији када Закон о управним споровима експлицитно даје право „странци“ да изјави тај правни лијек, редовни суд учинио недјелотворним иначе дјелотворан правни лијек тако што је апеланту произвољно онемогућио приступ том лијеку. Слиједом тога, Уставни суд је закључио да је прекршено апелантово право на дјелотворан правни лијек у вези с правом на приступ суду из члана 6 став 1 Европске конвенције.

Када је ријеч о **праву на имовину**, у предмету који се тицао продаје апелантове непокретности у извршном поступку у којем редовни суд није водио рачуна о томе да се, према закону, извршење треба одредити и спровести само у обиму који је довољан за намирење повјериоца, Уставни суд је утврдио да је прекршен принцип пропорционалности између општег интереса и апелантовог права на имовину. Уставни суд је истакао да је редовни суд пропустио да размотри и друге, мање теретне мјере према апеланту, као нпр. да ли би продаја само једне од процијењених непокретности била довољна за измирење дуга. Имајући у виду претходно споменути законски услов, Уставни суд је закључио да је усвајањем приједлога тражиоца извршења да се продају све три апелантове непокретности нарушен принцип пропорционалности на апелантову штету, односно да је стављен претјеран терет на апеланта, што је за посљедицу имало повреду његовог права на имовину.⁶⁴

У контексту права на **забрану дискриминације** Уставни суд је битне ставове заузео, између осталих, у предметима који су се односили на признавање статуса законског насљедника ванбрачном партнеру⁶⁵ те остваривање права на пензију након смрти ванбрачног партнера⁶⁶. У тим предметима Уставни суд је утврдио да је примјеном Закона о насљеђивању односно Закона о ПИО, који нису били усклађени с Породичним законом ФБиХ, стављен непропорционалан терет на апеланте, и то на дискриминишући начин. У првом случају утврђена је дискриминација зато што је Закон о насљеђивању примијењен тако да је ванбрачном партнеру онемогућено да наслиједи партнера на исти начин на који га насљеђују и брачни партнери, иако је Породичним законом призната пуна равноправност ванбрачне и брачне заједнице у свим правима и обавезама. У другом случају Уставни суд је закључио да су редовни суд и органи управе примјеном Закона о пензијском и инвалидском осигурању, без уважавања одређења из Породичног закона ФБиХ о досљедном изједначавању ванбрачне заједнице, која је у конкретном предмету трајала 17 година, с брачном заједницом у свим правима и обавезама, укључујући и имовинска права, и одбијањем апеланткињиног захтјева да јој се као члану породице умрлог носиоца осигурања призна право на породичну пензију, прекршили забрану дискриминације. У оба предмета Уставни суд је нагласио да се, према члану II/2. Устава Босне и Херцеговине, Европска конвенција примјењује директно и има приоритет над свим другим законима, што, између осталог, значи и да се закони који нису усаглашени с Европском конвенцијом морају примијенити на начин на који се неће кршити права из Европске конвенције.

У пракси Уставног суда утврђена је повреда права на забрану дискриминације због изостанка разлога који би оправдали разликовање и по основу држављанства. Наиме, у предмету из 2019. године Уставни суд је утврдио дискриминацију по основу држављанства у вези с правом на породични живот апеланткињи којој је само због чињенице што је страна држављанка закон ускраћивао могућност да оствари породилску накнаду. Уставни суд је утврдио кршење зато што у одлукама нису наведени важни разлози који би оправдали такво разликовање, због чега није успостављен однос пропорционалности како то захтијева члан 14 Европске конвенције.⁶⁷

Претходно наведена пракса само је један мањи дио праксе Уставног суда који треба да послужи као илустрација. Међутим, и та илустрација више је него довољна да укаже да је Уставни суд ефикасан механизам заштите људских права и слобода грађана на домаћем нивоу.

64 Види Одлуку број АП-4204/22 од 23. марта 2023. године.

65 Види Одлуку број АП-4207/13 од 30. септембра 2016. године.

66 Види Одлуку број АП-4077/16 од 11. октобра 2018. године.

67 Види Одлуку број АП-324/18 од 27. новембра 2019. године.

Повреде права из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

Уколико се узме у обзир укупан број одлука које је донио Уставни суд и број предмета у којима је утврђена повреда неког од уставних или конвенцијских права, може се закључити да је проценат предмета с утврђеном повредом тих права мали. Међутим, повреде људских права треба превенирати колико год да су проценти тих повреда мали. То је нешто чему свако друштво базирано на владавини права треба тежити. Како би се то постигло потребно је утврдити узроке који доводе до кршења људских права. Статистика указује на то да су у пракси Уставног суда најчешће повреде права на правично суђење и права на имовину. Неразумне дужине трајања судских поступака и неизвршавање правоснажних судских одлука једни су од основних разлога великог броја предмета у којима су утврђене повреде **права на правично суђење** и **права на имовину**. У нешто новијој пракси Уставног суда ти предмети утицали су и на статистике везане за повреде права на дјелотворан правни лијек⁶⁸. Захтјеви у вези са суђењем у „разумном року“ утичу на све аспекте правосудног система а прописане гаранције су суштински значајне за креирање оквира у којем ће права гарантована Европском конвенцијом бити практична и дјелотворна, а не само теоретска и илузорна, као што Европски суд и Уставни суд често напомињу. Вријеме има кључну улогу у припреми предмета и брзом вођењу поступака, а дјелотворан приступ суду у цјелини биће могућ уколико се суђење спроводи у „разумном року“. То је разлог због чега је том питању посвећен посебан дио у оквиру ове публикације (Допринос Уставног суда заштити личних права и основних слобода). Значајан дио предмета у којима је утврђена повреда права на правично суђење односи се на захтјев да се **поштује** „право на образложену одлуку“.

У првим годинама рада Уставног суда предмети који се односе на тзв. девизну штетњу⁶⁹ и ратну штету⁷⁰, о којима је такође било више говора у овој публикацији, утицали су на број утврђених повреда права на имовину. Генерално се може рећи да у већини одлука у којима је утврђена повреда права на имовину није био испоштован принцип пропорционалности⁷¹.

Предмети у вези с лицима несталим током ратних дешавања у Босни и Херцеговини, а којима се Уставни суд интензивно бавио прије двадесетак година, значајно су утицали на статистике које се односе на повреду права на **забрану мучења и нехуманог поступања** и **права на приватни и породични живот**⁷². Када је ријеч о забрани мучења и нехуманог поступања, у новијој пракси Уставног суда може се говорити само о спорадичним предметима у којима је утврђена повреда тог права због недјелотворних истрага⁷³ или протјеривања странаца⁷⁴.

Као што је већ наведено, повреда права на приватни и породични живот утврђена је у већем броју предмета који се односе на тзв. нестала лица. Ратна дешавања утицала су и на

68 Види, између осталих, Одлуку број АП-2907/16 од 10. маја 2017. године.

69 Види, између осталих, Одлуку број АП-130/04 од 2. децембра 2005. године.

70 Види, између осталих, Одлуку број АП-288/03 од 17. децембра 2004. године.

71 Види, између осталих, одлуке бр. АП-75/21 од 1. и 2. децембра 2022. и АП-1670/21 од 13. јула 2023. године.

72 Види, између осталих, Одлуку број АП-129/04 од 27. маја 2005. године.

73 Види Одлуку број АП-3360/20 од 16. децембра 2021. године.

74 Види Одлуку број АП-2695/21 од 21. марта 2024. године.

већи број предмета у којима је утврђена повреда **права на дом**⁷⁵. У новијој пракси Уставног суда повреде права на приватни живот утврђене су због пропуста да се успостави правична равнотежа између конкурентских права, права на слободу изражавања и права на углед као дијела права на приватни живот⁷⁶.

Број предмета који се односе на **слободу изражавања** је растао током година. Разлози због којих су утврђене повреде тог права најчешће су изостанак неопходне анализе свих релевантних фактора у околностима сваког конкретног предмета, односно недостатак „релевантних и довољних разлога“ у одлукама редовних судова на основу којих би се могло закључити да је мијешање у право на слободу изражавања било „неопходно у демократском друштву“⁷⁷.

Циљ претходног текста је да кратко илуструје и објасни статистику која се односи на повреду права из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције. Детаљније информације и нешто шира слика могу се извући из дијелова ове публикације који детаљније описују праксу Уставног суда, а посебно из табеле⁷⁸ у којој је по годинама и члановима Устава односно Европске конвенције дат преглед утврђених повреда.

Право на правично суђење

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним законом установљеним судом. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност могу да искључе из цијелог или дијела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбједности у демократском друштву, када то захтијевају интереси малољетника или заштита приватног живота странака, или у мјери која је, по мишљењу суда, строго потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.
2. Свако ко је оптужен за кривично дјело сматра се невиним све док се не докаже кривим у складу са законом.
3. Свако ко је оптужен за кривично дјело има минимално сљедећа права:
 - а) да без одлагања, подробно и на језику који разумије, буде обавијештен о природи и разлозима оптужбе против њега;
 - б) да има довољно времена и могућности за припремање своје одбране;
 - в) да се брани лично или путем браниоца по сопственом избору или да, ако нема довољно средстава да плати правну помоћ, бесплатно добије браниоца када то захтијевају интереси правде;
 - г) да испитује свједоке против себе или да се они испитају, те да се обезбиједи присуство и испитивање свједока у његову корист под истим условима који важе за свједоке који свједоче против њега;
 - д) да добије бесплатну помоћ тумача ако не разумије или не говори језик који се употребљава на суду.

(Члан 6 Европске конвенције о људским правима и основним слободама)

Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

(Члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине)

⁷⁵ Види, између осталих, одлуке бр. АП-979/04 од 23. септембра 2005. и АП-1498/05 од 12. септембра 2006. године.

⁷⁶ Види, између осталих, Одлуку број АП-4423/20 од 8. јуна 2022. године.

⁷⁷ Види, између осталих, одлуке бр. АП-2607/19 од 16. марта 2021, АП-384/21 од 21. марта 2024. и АП-270/21 од 13. јула 2023. године.

⁷⁸ Види табелу на стр. 77.

Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2024

Члан Устава БиХ и/или Европске конвенције	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Укупно
Право на повратак из члана II/5. Устава БиХ	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Члан IV/3.ф) Устава БиХ – Деструктивност по витални национални интерес	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Члан VI/3.а) и VI/3.ц) Устава БиХ – Сагласност с Уставом/ Европском конвенцијом	0	0	0	0	4	0	0	0	4	2	3	0	2	1	3	3	6	2	6	3	8	7	0	4	3	4	12	6	83
Члан 2 Европске конвенције и члан II/3.а) Устава БиХ – Право на живот	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	4	0	0	8
Члан 3 Европске конвенције и члан II/3.б) Устава БиХ – Забрана мучења	0	0	0	0	0	0	0	0	1	135	391	285	232	2	0	0	32	29	0	0	1	0	4	0	0	2	0	0	1114
Члан 5 Европске конвенције и члан II/3.д) Устава БиХ – Право на слободу и безбједност личности	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	10	2	2	8	8	2	19	21	19	28	29	21	18	15	23	9	12	21	268
Члан 6 Европске конвенције и члан II/3.е) Устава БиХ – Право на правично суђење	0	0	0	7	8	12	10	27	364	349	637	494	127	153	201	463	234	662	582	1046	1133	1045	1444	918	320	721	798	91	11846
Члан 7 Европске конвенције – Кажњавање само на основу закона	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	12	6	8	2	0	5	1	2	0	4	0	42
Члан 8 Европске конвенције и члан II/3.ф) Устава БиХ – Право на приватни и породични живот, дом и преписку	0	0	0	7	6	4	0	2	11	141	395	288	235	4	3	4	35	30	0	1	3	5	3	3	9	9	9	2	1029
Члан 10 Европске конвенције и члан II/3.х) Устава БиХ – Слобода изражавања	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	1	2	1	0	1	0	1	1	1	1	6	7	4	9	7	4	1	53
Члан 11 Европске конвенције и члан II/3.и) Устава БиХ – Слобода мирног окупљања и слобода удруживања	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2
Члан 13 Европске конвенције – Право на дјелотворан правни лијек	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	269	2	4	11	24	2	1	317
Члан 14 Европске конвенције и члан II/4. Устава БиХ – Забрана дискриминације	0	0	0	0	0	0	0	4	1	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	2	3	1	2	2	0	19
Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и члан II/3.к) Устава БиХ – Право на имовину	0	0	0	7	8	4	2	8	12	320	538	394	75	45	41	124	90	268	152	459	522	111	637	780	24	80	31	14	4746
Члан 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију и члан II/3.м) Устава БиХ – Право на слободу кретања	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	2	1	9	2	3	1	22
Члан 2 Протокола број 7 уз Европску конвенцију – Право на жалбу у кривичним стварима	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Члан 1 Протокола број 6 уз Европску конвенцију – Укидање смртне казне	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Члан 4 Протокола број 7 уз Европску конвенцију – Право да се не буде двалут суђен или кажњен у истој ствари	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	1	1	0	0	1	0	0	0	8
Члан 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију – Општа забрана дискриминације	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	3

Предмети „виталног националног интереса конститутивних народа“

Члан IV/3.ф) Устава Босне и Херцеговине

Деблокада Парламентарне скупштине БиХ

Уставни суд, између осталих, има значајну надлежност у вези с деблокадом рада Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Наиме, чланом IV/3.ф) Устава Босне и Херцеговине утврђена је надлежност Уставног суда у погледу „деблокаде“ Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Улога Уставног суда састоји се у томе да као највиши суд државе и заштитник Устава Босне и Херцеговине (члан VI/3. Устава Босне и Херцеговине) својом мериторном одлуком доприноси деблокирању рада Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, која сама није у стању да превазиђе проблем. Тај поступак је хитне природе јер је интервенција Уставног суда потребна у што краћем року како би законодавни орган могао наставити да обавља своју функцију. Доношење мериторног става у погледу постојања или непостојања деструктивности по витални интерес једног народа је веома важно у ситуацијама када је држави потребан закон да би регулисала одређено подручје, а гласање о том закону је блокирано стављањем приговора деструктивности по витални интерес једног народа.⁷⁹ На тај начин се обезбјеђује нека врста превентивног дјеловања Уставног суда на уставност аката (закона) који су у парламентарној процедури у смислу елиминисања „деструктивности по витални интерес“ једног или више конститутивних народа. Та надлежност Уставног суда по много чему представља атипичан вид активитета уставносудске инстанце јер се практично на тај начин успоставља „блиски контакт“ између „уставносудске“ и „законодавне“ власти. У тој фази Уставни суд не оцјењује уставност самог закона или поједине норме него само да ли спор који је покренут има, према Уставу, карактер виталног интереса по један од конститутивних народа у Босни и Херцеговини.

Сам Устав Босне и Херцеговине не садржи дефиницију нити поближе одређење тог уставноправног појма. Одсуство дефиниције виталног интереса било је мета критике Венецијанске комисије која је у једном од својих мишљења истакла да је тачно да судска пракса Уставног суда може дати дефиницију виталног интереса и смањити ризик који инхерентно постоји у том механизму, али да дјелује непримјерено да се такав задатак, са значајним политичким импликацијама, препусти самом Уставном суду, а да му се не да никаква смјерница у тексту Устава.⁸⁰ Међутим, Уставни суд се храбро носио са својим задатком те је својим одлукама од случаја до случаја дефинисао појам „виталног интереса“ (примјењујући функционални критеријум у сваком поједином предмету)⁸¹, те тумачио и разјашњавао поступак који се на њега односи.

Уставни суд је у својој пракси указао на то да постоји неколико фактора који обликују разумијевање појма виталног националног интереса конститутивног народа. Будући да је појам „витални интерес“ функционална категорија, он се не може посматрати одвојено од појма „конститутивност народа“, чије виталне интересе штити члан IV/3.е) и ф) Устава Босне и Херцеговине. Уставни суд је указао и на то да је значење појма „витални интерес“ дјелимично обликовано и чланом I/2. Устава Босне и Херцеговине, који наглашава да је Босна и Херцеговина демократска држава, па се, у вези с тим, интерес конститутивних народа да у пуном капацитету учествују у систему власти и активностима јавних органа власти може посматрати као витални интерес. Према јуриспруденцији Уставног суда, ефективно учествовање конститутивних народа у процесу доношења политичких одлука, у смислу спречавања апсолутне доминације једне групе над другом, представља витални интерес сваког конститутивног народа.⁸²

79 Види Одлуку број У-8/04 од 25. јуна 2004. године, тачка 20.

80 Венецијанска комисија, Мишљење о уставној ситуацији у Босни и Херцеговини и овлашћењима високог представника, CDL-AD(2005)004, 11–12. март 2005. године, тачка 32.

81 Види Одлуку број У-2/04 од 28. маја 2004. године, тачка 31, и Одлуку број У-8/04 од 25. јуна 2004. године, тачка 35.

82 Види Одлуку број У-7/06 од 31. марта 2006. године, тач. 33–37.

У својој пракси Уставни суд је такође указао на то да је, у складу с првом реченицом члана VI/3. Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд заштитник Устава Босне и Херцеговине и да је њиме ограничен у погледу функционалног тумачења. У вези с тим, при разматрању сваког конкретног предмета Уставни суд ће се у задатим уставним оквирима руководити вриједностима и принципима који су суштински важни за слободно и демократско друштво које отјеловљује, између осталог, поштовање инхерентног достојанства човјека, угађање великој разноликости вјеровања, поштовање културног идентитета и идентитета група и вјера, друштвене и политичке институције које унапређују учествовање појединаца и група у друштву. С друге стране, заштита виталног интереса не смије угрозити суверенитет и функционалност државе која је уско повезана с неутралним и суштинским схватањем појма држављанства као критеријума припадности „нацији“, односно не смије водити непотребној дезинтеграцији грађанског друштва као неопходног елемента модерне државности.⁸³

Прву одлуку везану за питање виталног националног интереса Уставни суд је донио 2004. године. У тој одлуци Уставни суд је, између осталог, истакао да је институт заштите виталних интереса једног народа веома важан у државама у којима постоје мултиетничке, мултијезичке и мултирелигијске заједнице или заједнице које су типичне по својим разликама. Такође је нагласио да свако позивање на витални интерес има за посљедицу појачан критеријум за доношење општих аката, укључујући и посебан услов већине гласова те да су посљедице тога прекиди парламентарних процедура који могу произвести негативне посљедице за рад законодавног тијела и самим тим за функционисање државе. Даље је истакао да захтјеви из члана IV/3.ф) Устава Босне и Херцеговине морају бити образложени, изражавајући озбиљне контроверзе у мишљењу или сумње у повреду тог уставноправног института, пропраћене убјеђењем. С обзиром на то да се ради о захтјеву једног законодавног тијела као политичког органа, за његову допустивост, како је то објаснио Уставни суд, довољан је објективни интерес за разрјешење спора, односно подносилац не мора изражавати субјективни интерес за само разрјешење спора. У вези с тим, Уставни суд је нагласио да није везан за сам захтјев јер општи јавни интерес превладава над самим захтјевом.⁸⁴ У конкретном предмету захтјевом се тражило испитивање процедуралне исправности, тј. утврђивање постојања или непостојања уставних претпоставки за изјаву Клуба бошњачког народа да је Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о избјеглицама из Босне и Херцеговине и расељеним лицима у Босни и Херцеговини деструктиван по виталне интересе бошњачког народа. Уставни суд је истакао да захтјев садржи више разлога због којих се сматра да су измјене и допуне Приједлога закона деструктивне по витални интерес бошњачког народа. Разлози се односе на важно питање остваривања имовинских права и повратка избјеглих и расељених лица и сузбијање посљедица етничког чишћења, а сам захтјев упућује на могућност стварања правне несигурности у тој области. Имајући у виду наведено, Уставни суд је закључио да је захтјев у довољној мјери образложен да би задовољио услов допустивости.⁸⁵ Меритум самог предмета испитао је анализом два питања: а) постојање виталног интереса једног или више конститутивних народа и б) деструктивност по витални интерес једног или више конститутивних народа.⁸⁶ У овом предмету Уставни суд је утврдио постојање виталног националног интереса и деструктивност по витални национални интерес. Међутим, постоје и другачији примјери у којима је Уставни суд закључио да се одређена одлука тиче виталног националног интереса, али да није деструктивна по витални национални интерес⁸⁷, те одлуке у којима је Уставни суд утврдио да се не ради о „одлуци“ у смислу члана од IV/3.д) до IV/3.ф) Устава Босне и Херцеговине, која има правне и уставне посљедице по витални национални интерес конститутивних народа и за чије би испитивање био надлежан Уставни суд.⁸⁸

83 *Ibid.*, тачка 38.

84 Види Одлуку број У-2/04, тачка 18.

85 *Ibid.*, тачка 19.

86 *Ibid.*, тачка 28.

87 Види, између осталих, Одлуку број У-10/05 од 22. јула 2005. године.

88 Види одлуке бр. У-9/08 од 8. јула 2008. и У-19/13 од 27. септембра 2013. године.

Издвојена мишљења

Уставни суд одлучује већином гласова свих судија. Дакле, за сваку одлуку је потребан глас најмање пет од укупно девет судија (члан 42 став (4) Правила). Судија се не може уздржати од гласања. Највећи број одлука Уставни суд је донио једногласно.

Као „истакнути правници високих моралних квалитета“, како Устав Босне и Херцеговине дефинише услове за њихов избор, судије, без обзира на то ко их је изабрао, дјелују у личном својству као општеприхваћеном стандарду када је ријеч о судској власти.

Уставни суд је у односу на друге органе власти и било које спољне утицаје самосталан и независан. Консеквентно, и судије, појединачно, самосталне су и независне у свом раду, а права и дужности судије остварују у складу с Уставом и Правилима Уставног суда.

Судије на почетку мандата дају свечану изјаву којом се обавезују да ће се у вршењу дужности судије придржавати Устава Босне и Херцеговине и закона Босне и Херцеговине, те да ће дужност судије вршити савјесно и непристрасно.

Када не дијели мишљење већине, сваки судија има право и могућност издвојити своје мишљење.

Могућност издвојеног мишљења се, како је то предвиђено чланом 43 Правила Уставног суда, може користити на два начина:

- писаним образложеним издвојеним мишљењем и
- давањем само изјаве о неслагању.

Издвојено мишљење може бити у складу с одлуком већине или супротно одлуци већине. Издвојено мишљење се прилаже уз записник са сједнице и улаже у предмет на који се односи, а у донесеној одлуци и рјешењу се констатује да је дато издвојено мишљење. Издвојено мишљење се прилаже уз одлуку као њен анекс. Одлука се објављује у службеним гласилима и публикацијама Уставног суда заједно с издвојеним мишљењем.

Давање издвојеног мишљења или само изјаве о неслагању је право и могућност које има сваки судија. Судија се, међутим, може придружити издвојеном мишљењу другог судије, што има исти ефекат као да га је и сам написао.

Сврха изјаве о неслагању, а нарочито издвојеног мишљења, није одашиљање поруке циљаној општој, стручној или академској јавности, него је то, прије свега, израз процјене и потребе да се у конкретном случају и генерално допринесе уставноправној теорији и пракси, односно афирмацији појединачног судијског мишљења и интегритета. Наиме, уставноправна питања која се нађу пред Уставним судом спадају у најсложенија правна питања, посебно када је ријеч о предметима из апстрактне оцјене уставности, па су разлике у мишљењима често посљедица сложености конкретног уставноправног питања, па и уставне норме. Стога, образложено издвојено мишљење може (познати су случајеви у литератури и у свакодневной пракси код свих уставних судова) прије или касније утицати на шире разумијевање одређених категорија, односно института уставног права, па и права генерално, а понекад чак и на промјену судске праксе, истина некада знатно касније након што је издвојено мишљење дато као такво. Издвојена мишљења зато треба респектовати не само као тренутну потребу да се изрази другачији став и можда, ипак, пошаље порука (било коме) него, и прије свега, као потврду личног судијског и стручног интегритета, односно доприноса развоју уставносудске праксе и мисли.

Могућност издвојеног мишљења (у складу са ставом или одлуком већине или супротно ставу и одлуци већине) или давања само изјаве о неслагању користиле су скоро све судије Уставног суда.

Релевантна статистика показује да је у поређењу с укупним бројем донесених одлука у постдејтонском периоду (48.352 одлуке, односно 91.191 ријешен предмет) закључно с 30. јуном 2024. године релативно мали број предмета у којима су судије дале издвојено мишљење или изјаву о неслагању.

Када је ријеч о „У“ предметима (апстрактна оцјена уставности и сл.), у 75 одлука је дато издвојено мишљење или изјава о неслагању једног или више судија. Уложена су 102 издвојена мишљења и дата 41 изјава о неслагању. Од 31 судије који је обављао или и сада обавља функцију судије Уставног суда, 21 судија је дао издвојено мишљење или изјаву о неслагању најмање једанпут, а неки од њих и више пута.

Када је ријеч о „АП“ предметима (апелациона надлежност), у укупно 208 одлука је дато издвојено мишљење или изјава о неслагању једног или више судија. Уложено је 169 издвојених мишљења и дате су 122 изјаве о неслагању.

С обзиром на то да је у неким одлукама спојено више предмета, треба имати у виду да се то у објема категоријама може односити на нешто већи број предмета.

(1) Сваки судија који је учествовао у разматрању предмета има право да издвоји своје мишљење у складу или супротно одлуци, или да само дâ изјаву о неслагању или придруживању издвојеном мишљењу.

(2) Судија има право и дужност да писано изложи и образложи издвојено мишљење најкасније у року од 15 дана од дана када му одлука буде достављена након утврђивања стручно-техничке редакције текста.

(3) Издвојено мишљење судије се прилаже уз записник са сједнице и улаже у предмет на који се односи, а у донесеној одлуци или рјешењу се констатује да је дато издвојено мишљење.

(4) Издвојено мишљење се прилаже уз одлуку као анекс. Одлука се објављује у службеним гласилима и публикацији Уставног суда заједно са издвојеним мишљењем.

(5) До достављања издвојеног мишљења, или до истека рока из става (2) овог члана, одлука се не отпрема. Ако издвојено мишљење није достављено до истека рока из става (2) овог члана, одлука се отпрема, а накнадно достављено издвојено мишљење се улаже у уставносудски спис и чини његов саставни дио.

(Члан 43. Правила Уставног суда БиХ)

Извршење одлука Уставног суда Босне и Херцеговине

Одлуке Уставног суда су
коначне и обавезујуће.

(Члан VI/5. Устава Босне и Херцеговине)

Према изричитој одредби члана VI/5. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине коначне су и обавезујуће. Чланом 72 Правила Уставног суда прописано је такође да су одлуке Уставног суда коначне и обавезујуће и да је свако физичко и правно лице дужно да их поштује. Сва тијела власти су дужна, у оквиру својих надлежности утврђених Уставом и законом, спроводити одлуке Уставног суда. Свако ко има правни интерес може тражити да се изврши одлука Уставног суда. Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана 72 став (4) Правила Уставног суда, одлучује само о начину и року извршења својих одлука и у том погледу ужива слободу дјеловања, што посљедишно значи да налози Уставног суда за извршење неће у сваком предмету бити једнаки.

Како ће Уставни суд поступити у којем случају зависи прије свега од околности сваког предмета, надлежности Уставног суда о којој је ријеч, природе неуставног акта и утврђене неуставности те од потенцијалних посљедица које би одлука Уставног суда могла произвести. Може се констатовати да се према критеријуму налога које Уставни суд даје у својим одлукама разликује неколико ситуација које су непосредно повезане с извршењем одлука Уставног суда. Уставни суд може, што претежно чини у поступцима апстрактне контроле уставности, својом одлуком ставити ван снаге (укинути) цијели закон или неку његову одредбу, без давања конкретног налога за поступање надлежном органу или рока за извршење. Затим, Уставни суд може донијети деклараторну одлуку којом ће утврдити несагласност одређене одредбе или одлуке редовних судова или органа управе с Уставом и/или Европском конвенцијом, али неће укинути оспорени акт нити дати налог да се те одредбе измијене. Такође, Уставни суд може надлежном органу дати конкретан налог и рок за извршење, што чини претежно у поступку апстрактне контроле уставности. С друге стране, у поступку поводом апелација најчешће ће донијети одлуку којом укида одлуку органа управе или редовних судова, те даје налог за доношење нове одлуке у одређеном року, и/или налоге јавним властима којима указује на нужност даљњих законодавних измјена. Међутим, важно је нагласити да те ситуације нису коначне, већ да само одражавају сложеност питања која су повезана с извршавањем одлука Уставног суда.

Уставни суд, почевши од 2005. године, периодично разматра извјештај о извршењу својих одлука. У року, који одреди Уставни суд, тијело које је обавезно да изврши одлуку Уставног суда дужно је да достави обавијест о предузетим мјерама с циљем извршења одлуке, како је назначено у тој одлуци. Прије доношења одлуке о статусу извршења одлуке, односно након истека рока за извршење одлуке, Уставни суд прибавља изјашњење о предузетим мјерама од тијела на које гласи налог Уставног суда. Стога, процјена се даје на основу информација о предузетим мјерама с циљем извршења одлуке Уставног суда.

У случају непоступања, односно кашњења у извршавању или обавјештавању Уставног суда о предузетим мјерама, Уставни суд поступа у складу са чланом 72 став (6) Правила Уставног

суда, односно доноси рјешење којим се утврђује да одлука Уставног суда није извршена и у том рјешењу може одредити начин спровођења одлуке. При доношењу рјешења Уставни суд, у зависности од специфичности конкретног предмета, може утврдити: а) да одлука није извршена, б) да несагласне одредбе закона односно подзаконског акта престају да важе наредног дана од дана објављивања те одлуке у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ те ц) сам одредити начин извршења и примјене одлуке. У сваком од тих предмета Уставни суд ће рјешење доставити Тужилаштву БиХ на даљње поступање.

Босна и Херцеговина је једна од ријетких држава у свијету која предвиђа кривичну одговорност као средство притиска за извршење одлука Уставног суда и других судова. У складу са чланом 239 Кривичног закона Босне и Херцеговине, неизвршење одлука Уставног суда, Суда БиХ или Дома за људска права представља кривично дјело. Сходно томе, рјешење којим се утврђује да одлука Уставног суда није извршена доставља се Тужилаштву БиХ као надлежној институцији. Важно је нагласити да измјенама и допунама Кривичног закона Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“ број 47/23) то кривично дјело чини службено лице које „[...] не спроведе, не изврши или на други начин не поштује коначну и обавезујућу одлуку Уставног суда Босне и Херцеговине [...] или које спријечи односно на други начин омете примјену, спровођење или извршење такве одлуке [...]“. Доношење рјешења о неизвршењу, односно укључивање Тужилаштва БиХ у сам процес извршења одлука Уставног суда представља додатни механизам обезбјеђења и врсту „коначне мјере или санкције“ која се предузима с циљем извршавања одлука Уставног суда. У таквој ситуацији може се рећи да је Уставни суд исцрпио све механизме за извршење своје одлуке, те да су на тај начин формална надлежност и могућност Уставног суда у вези с извршењем одлуке пренесене на Тужилаштво БиХ.

Уколико се посматра укупан број донесених одлука од како је Уставни суд БиХ установљен и дјелује на основу важећег Устава Босне и Херцеговине, питање извршавања одлука Уставног суда се и не би могло представити као нарочит проблем. Међутим, та чињеница не умањује тај проблем с обзиром на врсту и садржај неизвршених одлука и њихов утицај на правни поредак, поштовање људских права и основних слобода, друштвене, па и политичке процесе и односе у Босни и Херцеговини. Тај проблем ће посебно бити изражен уколико се ради о вишегодишњем неизвршавању одлука из одређених области. Тако су у предметима апелационе надлежности примјетни системски проблеми у вези с извршавањем одлука Уставног суда које су се односиле на дужину трајања судских поступака, извршење правоснажних судских одлука на терет буџета, стару девизну штедњу и војне станове. Због неспровођења одлука Уставног суда у тим предметима и Европски суд је утврђивао повреде људских права и основних слобода и пратио спровођење својих одлука, што је додатно указивало на нужност њиховог спровођења. С друге стране, у предметима који се убрајају у апстрактну оцјену уставности као примјере дугогодишњег неспровођења одлука Уставног суда можемо навести предмете који су се односили на одредбе Статута Града Мостара, Закона о продаји станова на којима постоји станарско право, Изборног закона Босне и Херцеговине, закона о платама и накнадама судија и тужилаца и сл. Такође, познате су и фактичке ситуације у којима су органи власти или редовни судови занемаривали правне разлоге Уставног суда и усвајали суштински једнаке прописе односно одлуке у поређењу с онима који су одлуком Уставног суда проглашени неуставним. На тај начин се одлуке суштински не поштују и не спроводе него се свјесно и циљано исказује намјера и производи привид који није тешко препознати. Стога, може се рећи да неизвршавање или неблаговремено односно недоследно извршавање одлука Уставног суда указује на проблеме функционисања правне државе засноване на принципу владавине права. Тај проблем је препознат као системски, па је за Босну и Херцеговину спровођење одлука Уставног суда постављено и као један од услова у процесу интеграције у Европску унију дефинисаних путем 14 приоритета из Мишљења Европске комисије о пријави Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији.

Међутим, важно је нагласити да своју улогу у праћењу извршења одлука Уставни суд није ограничио само на пуко евидентирање неизвршених одлука и њихово достављање Тужилаштву БиХ.

Уставни суд је својим дјеловањем и уставним надлежностима настојао да има проактивну улогу водећи рачуна о томе да ублажи негативне ефекте до којих може довести или је довело неизвршавање одлука Уставног суда. У том контексту, Уставни суд је, поред низа састанака организованих о тој теми, организовао и Конференцију „Извршење одлука Уставног суда Босне и Херцеговине“, која је одржана 13. и 14. јуна 2023. године на Јахорини. На тој конференцији су учествовали представници законодавне, судске и извршне власти. Усвојени су закључци из којих произлази да је у Босни и Херцеговини потребан системски приступ рјешавању тог системског проблема с јасним концептом конкретних мјера које треба предузимати да би се умањила и, ако је могуће, елиминисала умишљајна или усљед пропуштања присутна пракса, односно појава неизвршења судских одлука.

С циљем рјешавања проблема неизвршења одлука Уставног суда, потребно је предузети сљедеће кораке:

1. Сви органи јавне власти, организације цивилног друштва и друштво у цјелини морају наставити да раде и дјелују на промоцији и афирмацији опште правне културе, а нарочито културе спровођења судских одлука. Уставни суд, у сарадњи с другим органима и институцијама, треба и даље имати проактивну улогу у праћењу извршења и у извршењу својих одлука.
2. У случајевима у којима је то примјерено, Уставни суд треба да размотри могућност додатног прецизирања налога за извршење који се дају надлежним органима власти како би на тај начин допринио убрзању поступка извршења одлуке Уставног суда.
3. Изузетно, када Уставни суд утврди неуставност закона и јавна власт не испоштује рок за извршење, а постоји могућност настанка неотклоњиве штете или озбиљних кршења људских права, Уставни суд би требао да размотри доношење привремених рјешења као неопходних прелазних мјера.
4. Као појединачне мјере, надлежни органи власти би требали сачинити анализу конкретних препрека за извршење појединачних одлука Уставног суда и активно предузимати радње с циљем утврђивања нацрта/приједлога прописа који воде извршењу одлука Уставног суда.
5. Као општа мјера потребна је имплементација адекватнијих механизма извршења одлука Уставног суда из апстрактне надлежности, који ће укључивати одговорност за надзор и правне посљедице за непоштовање тих захтјева. Тиме би се у значајној мјери оптимизовало извршење и спријечиле штетне посљедице, те значајно олакшао евентуални кривични прогон због неизвршења одлука Уставног суда. У овом правцу би требало размотрити усвајање законских рјешења којим би те процедуре биле детаљно прописане.
6. Институције кривичног прогона би требале улагати додатне напоре с циљем разјашњавања постојећих дилема у процесуирању кривичног дјела неизвршења одлука Уставног суда.
7. Извршењу одлука Уставног суда могле би допринијети сљедеће мјере које се односе на редовне судове:

- а) Усвајање техничко-организационих мјера (нпр. повећање броја судија, успостављање нових информационих система управљања предметима и сл.).
- б) Доношење закона о дужини трајања поступка тамо гдје они нису донијети. Законско предвиђање новог суђења потенцијално отвара питање „суђења у суђењу“, што може резултирати новим кршењима права на правично суђење у разумном року.
- ц) Растерећење редовних судова.
- д) Сви нивои јавне власти би требали прецизније утврдити своју обавезу плаћања компензација и повећати своје буџете за ту намјену (укључујући и измјену процесних закона ради убрзања суђења).

Закључно, извршење одлука Уставног суда Босне и Херцеговине представља изазов који захтијева координиране напоре свих релевантних институција. Иако постојећи механизми за извршење пружају одређени правни оквир, системске потешкоће и недоследности у пракси и даље су присутне. Стога, нужно је изнаћи адекватан приступ који укључује прецизније процедуре, ефикаснији надзор и већу одговорност свих актера како би се обезбиједило ефикасно извршавање и поштовање одлука Уставног суда. Само је на такав начин могуће обезбиједити интегритет уставног уређења и поштовање основних људских права, што се показује кључним за стабилност и даљњи напредак Босне и Херцеговине.

Конференција
„Извршење одлука
Уставног суда Босне
и Херцеговине”,
Јахорина,
јуни 2023. године

Допринос Уставног суда заштити и поштовању људских права и основних слобода

Уставни суд својом корективном улогом, градећи праксу која се заснива на стандардима из Европске конвенције с њеним протоколима и на пракси Европског суда у Стразбуру, директно и индиректно утиче на поштовање и заштиту људских права и слобода гарантованих Европском конвенцијом. Образложења у одлукама Уставног суда утичу на рад судова. Заштитом људских права у сваком појединачном предмету, уз позивање на стандарде Европског суда, које слиједи и Уставни суд, дају се одређене упуте и правци дјеловања у свим осталим предметима. Осим тога, минимум права, управо онај који се гарантује Европском конвенцијом, која је директно инкорпорирана у Устав Босне и Херцеговине, представља ниво испод којег се не може ићи, те је поштовање тих права и њихова заштита од изузетне важности.

Његујући судски активизам, Уставни суд је своје надлежности, улогу и мисију извршавао одговорно. Укупност предмета у којима се Уставни суд бавио заштитом људских права и основних слобода чини стваран допринос Уставног суда заштити и промовисању владавине права у Босни и Херцеговини, а текст који слиједи само је мала илустрација тог доприноса.

Дужина трајања поступака као системски проблем у Босни и Херцеговини – одговор Уставног суда Босне и Херцеговине

У пракси Уставног суда је тако много примјера драстичних кршења права на правично суђење у разумном року. Илустрације ради, у једном од предмета утврђена је повреда тог права јер је кривични поступак против апеланта трајао дуже од 17 година.⁸⁹ У предмету који се тичао утврђивања права својине/сусвојине на непокретностима које потичу од заоставштине поступак је трајао укупно 17 година, од чега *ratione temporis* 16 година и три мјесеца у надлежности Уставног суда.⁹⁰ У пракси Уставног суда постоји примјер гдје је поступак за накнаду штете започео 1969. године, а окончан је крајем 2011. године (42 године).⁹¹

Због чињенице да су многи од поступака пред редовним судовима трајали више од једне деценије Уставни суд је у одлуци коју је донио 2010. године⁹² нагласио да у правном систему Босне и Херцеговине пред редовним судовима није обезбијеђена заштита у вези с неразумном дужином поступка. Имајући у виду ситуацију пред редовним судовима и дужину поступка која често прелази границе „разумног рока“, Уставни суд је истакао да је одлуку у наведеном предмету потребно доставити свим релевантним властима на територији Босне и Херцеговине. У вези с тим, Уставни суд се позвао на члан II/6. Устава Босне и Херцеговине којим је прописано: „Босна и Херцеговина и сви судови, агенције, владини органи и институције којима управљају ентитети или које дјелују у оквиру ентитета, подвргнути су, односно примјењују људска права и основне слободе из става 2.“ Одлука је достављена свим релевантним властима на свим нивоима на територији Босне и Херцеговине с циљем предузимања одговарајућих корака у вези са заштитом и обезбјеђењем ефективног правног лијека у погледу неразумне дужине поступка пред редовним судовима у националном систему Босне и Херцеговине. Међутим, проблем је остао неријешен. У одлуци из 2016. године⁹³ Уставни суд је истакао сљедеће: „[...]

89 Види Одлуку број АП-6162/18 од 25. јуна 2019. године.

90 Види Одлуку број АП-1774/12 од 17. јуна 2015. године.

91 Види Одлуку број АП-579/12 од 27. новембра 2015. године.

92 Види Одлуку број АП-575/07 од 30. јануара 2010. године.

93 Види Одлуку број АП-303/16 од 16. марта 2016. године.

да су проблеми који се налазе у основи кршења права на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције широког обима и комплексне природе. Они, стога, захтијевају имплементацију обимних и комплексних мјера, по могућности законодавног или административног карактера, које би укључиле различите органе како на државном тако и на ентитетском нивоу, односно нивоу Брчко дис-трикта Босне и Херцеговине. У том правцу, Уставни суд подсјећа да већ цијелу деценију одлуке Уставног суда којим се утврђују драстична кршења права на доношење одлуке у разумном року доставља и Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине. У вези с тим, Уставни суд сматра како, свакако, треба цијенити досадашње напоре Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине као независног и самосталног органа који има задатак да обезбиједи независно, непристрасно и професионално правосуђе, те да унаприједи ефикасност правосуђа у Босни и Херцеговини. Ипак, имајући у виду његова овлашћења и надлежности утврђене Законом о Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине [...], Уставни суд сматра да је неопходно да Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине предузме даљње мјере којим би се отклониле мањкавости судског система у Босни и Херцеговини у погледу поштовања захтјева за разумни временски рок у оквиру уставног права на правично суђење. Стога је Уставни суд одлучио да и ову одлуку достави Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине ради предузимања мјера из његове надлежности у складу с овом одлуком.”

Двије године након доношења те одлуке Уставни суд је у одлуци из 2018. године⁹⁴ истакао да Високи судски и тужилачки савјет није обавијестио Уставни суд о било каквој мјери коју је у вези с тим питањем предузео. Даље је истакао да се из предмета те врсте види и озбиљан проблем непоштовања рокова за поступање или непоштовање других процесних правила који супрописани законима који би, кад би се досљедно примјењивали, несумњиво имали позитиван утицај на укупну дужину поступка (нпр. рокови за достављање тужбе на одговор или заказивање припремног

ЗАКОН

О ЗАШТИТИ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

ГЛАВА I

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређује се заштита права на суђење у разумном року, као и право на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року, које се остварује у судском поступку на начин и под условима прописаним овим законом.

Право на судску заштиту

Члан 2.

(1) Право на судску заштиту због повреде права на суђење у разумном року има свако ко сматра да није у разумном року одлучено о његовим грађанским правима и обавезама или кривичној оптужби против њега.

(2) Право из става 1. овог члана има и оштећени у кривичном поступку и оштећени као тужилац, ако су истакли имовинскоправни захтјев.

(3) Повреда права на суђење у разумном року утврђује се у складу са праксом Европског суда за људска права у Стразбуру.

Дискриминација и родна равноправност

Члан 3.

Поједини изрази употребљени у овом закону за означавање мушког или женског рода подразумевају оба пола.

ГЛАВА II

ПРАВНА СРЕДСТВА И КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОЦЈЕНУ ТРАЈАЊА СУЂЕЊА

Правна средства за заштиту права на суђење у разумном року

Члан 4.

Правна средства за заштиту права на суђење у разумном року су:

- 1) захтјев за убрзање поступка,
- 2) тужба за утврђивање повреде права на суђење у разумном року и на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року.

Критеријуми за оцјену трајања суђења у разумном року и одређивање новчаног обештећења

Члан 5.

У поступку одлучивања о правним средствима из члана 4. овог закона узимају се у обзир следећи критеријуми:

- 1) сложеност предмета у чињеничном и правном смислу,
- 2) понашање суда и других републичких органа управе, органа јединица локалне самоуправе, јавних служби и других носилаца јавних овлашћења,
- 3) понашање подносиоца правног средства,
- 4) значај предмета за подносиоца правног средства.

ГЛАВА III

НАДЛЕЖНОСТ И ЗАХТЈЕВ ЗА УБРЗАЊЕ ПОСТУПКА

Надлежност за одлучивање

Члан 6.

(1) Захтјев за убрзање поступка подноси се суду пред којим се води поступак.

(2) О захтјеву из става 1. овог члана одлучује предсједник суда, а ако се ради о предмету у којем поступа предсједник суда, о захтјеву за убрзање поступка одлучује замјеник предсједника суда.

94 Види Одлуку број АП-4101/15 од 10. маја 2018. године.

и главног рочишта или нпр. пракса да се припремно рочиште одлаже и по неколико пута иако за то нема упоришта у законима о парничном поступку и сл.). Све то, како је напоменуо Уставни суд, указује на пропусте у ефикасном управљању поступком, што је питање које Уставни суд не може рјешавати у оквиру своје апелационе надлежности. Уставни суд је у тој одлуци и у низу других које је усвојио исти дан⁹⁵ закључио да упркос мјерама које се предузимају за рјешавање прекомјерне дужине судских поступака **прекомјерно трајање судских поступака посљедица је системских недостатака у организовању правосуђа и ефективном остваривању надлежности разних нивоа јавне власти у овој области, због чега постоји системско кршење тог права пред редовним судовима.** Уставни суд је наложио предузимање адекватних мјера с циљем извршења тих одлука. Поред тога, Уставни суд је истакао сљедеће: „Због тога што надлежна јавна власт још није пронашла адекватан начин да ријеши овај очигледан проблем на који Уставни суд годинама указује, затим, због ограничене уставне могућности Уставног суда да одреди конкретне мјере убрзања у сваком конкретном предмету, али и због сталног повећања броја апелација које се односе на питање дуготрајности судских поступака, дјелотворност апелације као правног лијека који је поводом овог питања једини доступан апелантима озбиљно је доведена у питање у смислу стварног и ефикасног окончања судских поступака, како би се суштински испунили захтјеви суђења у разумном року.“ У коначници, Уставни суд је утврдио кршење права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на суђење у разумном року из члана 6 став 1 Европске конвенције.

Имајући у виду те одлуке, Уставни суд је у новембру 2018. године усвојио „пилот-одлуку“ којом је одбацио апелације поднесене због непоштовања стандарда доношења одлуке у разумном року од редовних судова у поступцима који су у току јер се ради о питању о којем је Уставни суд већ одлучивао.⁹⁶ Уставни суд је у тој одлуци нагласио како је и даље суочен с изузетно великим бројем захтјева да испитује нове истоврсне предмете (у 2018. години Уставни суд је примио више од 1.700 таквих предмета). Даље је нагласио да то јасно указује да предузете мјере још увијек нису дале пуне ефективне резултате, поготово што није успостављен дјелотворан правни лијек на који је Уставни суд указао у својим одлукама, будући да апелациона надлежност Уставног суда представља супсидијарну заштиту људских права у случајевима када се ефективно исцрпи све друге могућности предвиђене одговарајућим прописима. Таква ситуација, како је истакао Уставни суд, редовним судовима отежава ефикасну реализацију донесених планова и генерише нове предмете пред Уставним судом. Уставни суд је даље нагласио да поновна масовна појава сличних предмета пред Уставним судом, након што су одлукама тог суда (посебно наведеним пилот/начелним одлукама) дате индикације у погледу општих мјера које је потребно предузети како би се избјегле будуће повреде, генерално указује на пропуст да се на домаћем нивоу успостави дјелотворан правни лијек. На тај начин се слаби систем заштите људских права успостављен апелационом надлежношћу Уставног суда јер се тај суд оптерећује прекомјерним бројем апелација поднесених због питања које би се морало ефикасно рјешавати другим одговарајућим правним лијеком. Коначно, Уставни суд је закључио да не би било сврсисходно да настави одлучивати у новим појединим предметима те врсте и налагати редовним судовима да хитно поступају у тим предметима јер би то стварало њихову обавезу да поступају мимо наведених планова рјешавања предмета, генерисало нове поступке пред Уставним судом и другим судовима, те генерално не би водило ефективној заштити људских права, односно отклањању посљедица њиховог кршења. Уставни суд је сматрао да је потребно оставити додатни рок од једне године свим наведеним субјектима за потпуно и ефективно извршење мјера системског карактера које се предузимају и које је још потребно предузети, те да до истека тог рока Уставни суд неће појединачно одлучивати о апелацијама које покрећу питање дуготрајности судских поступака који су у току у Босни и Херцеговини.

95 Види одлуке бр. АП-3283/16, АП-2908/16, АП-2341/15, АП-1724/16, АП-2907/16, АП-1680/16, АП-207/16, АП-2395/15, АП-1918/16, АП-1062/15 и АП-1620/16.

96 Види Одлуку број АП-1356/17 од 6. новембра 2018. године.

Међутим, битно је напоменути да је Уставни суд у оквиру своје апелационе надлежности наставио одлучивати о прекомјерном трајању извршних поступака пред судовима, као и о поштовању права на правично суђење у разумном року у предметима који су окончани пред редовним судовима. Претходно наведени рок који је Уставни суд оставио јавним властима за предузимање мјера системског карактера у пилот-одлуци је истекао. Уставни суд Босне и Херцеговине се поново вратио испитивању разумности дужине трајања поступака који су у току у меритуму ствари. Тако Уставни суд у једном броју одлука које су усвојене у 2024. години поново наглашава да је већ у низу својих одлука утврдио кршење права на суђење у разумном року о питањима сличним онима која се постављају и у наведеним апелацијама⁹⁷. Осим тога, Уставни суд је опет нагласио да постоји системски проблем с рјешавањем предмета у разумном року пред судовима у Босни и Херцеговини, што је посљедица системских недостатака у организовању правосуђа и ефективном остваривању надлежности разних нивоа јавне власти у тој области, за шта не постоји ни дјелотворан правни лијек.

Битно је напоменути да је у Републици Српској 1. јануара 2021. године ступио на снагу Закон о заштити права на суђење у разумном року⁹⁸. У вези с тим, Уставни суд је у марту 2021. године донио одлуку којом је апелацију поднесену због недоношења одлуке у разумном року у поступку који се водио пред редовним судом у Републици Српској одбацио због неисцрпљивања домаћих правних лијекова. Уставни суд је сматрао да Закон о заштити права на суђење у разумном року пред судовима у Републици Српској представља ефективан правни лијек који апеланти, у складу с принципом супсидијарности, треба да искористе прије подношења апелације Уставном суду како би се јавној власти дала прилика да отклони кршења примјеном законског модалитета усвојеног у оквиру испуњења раније датих налога из претходних одлука гдје је утврђен системски проблем у организацији правосуђа, који је резултирао судским поступцима који нису задовољавали захтјеве разумног рока.⁹⁹

Закон о заштити права на суђење у разумном року донио је и Брчко дистрикт Босне и Херцеговине. Закон је ступио на снагу 6. марта 2021. године.

Парламентарна скупштина БиХ је 7. јуна 2022. године усвојила Закон о заштити права на суђење у разумном року пред Судом БиХ.¹⁰⁰

Притвор и мјере забране

У оквиру апелационе надлежности Уставног суда немалим бројем предмета покренуто је питање права на слободу и безбједност личности, а ради се о ситуацијама у којима је апелантима одређен или продужен притвор као посљедица вођења кривичног поступка и који се *de facto* налазе у притвору. То је јако важно нагласити јер се заштита права на слободу и безбједност личности активира када је лице лишено слободе, односно када је у притвору¹⁰¹ и траје до пуштања на слободу.

Основна сврха члана 5 је да се пружи заштита од незаконитог, односно произвољног лишења слободе. „Свако има право на слободу и безбједност личности“, како почиње текст одредбе члана 5 Европске конвенције, јасно указује на опште правило, које се односи на сваког. Међутим, чланом 5 Европске конвенције предвиђене су ситуације допуштеног лишења слободе, а једна од њих је „у случају законитог хапшења или притварања лица“.

97 Види, између осталих, одлуке бр. АП-4499/22 од 15. фебруара 2024. и АП-2232/22 од 18. јануара 2024. године.

98 „Службени гласник РС“ број 99/20.

99 Види Одлуку број АП-148/21 од 16. марта 2021. године.

100 „Службени гласник БиХ“ број 40/22 од 21. јуна 2022. године.

101 Види Одлуку број АП-1375/19 од 19. септембра 2019. године.

Појам „законит“ значи да се поштује процедура која мора бити прописана домаћим законом, а домаћи закон мора задовољавати квалитет који тражи Европска конвенција. Одступање од процедуре прописане домаћим законом може утицати на кршење. Уставни суд је у својој пракси утврђивао повреде када редовни судови приликом одређивања или продужења притвора нису поштовали законом прописане рокове.¹⁰² Чак и када законом није јасно прописана процедура нити јасно одређен рок, процедура и рокови се морају и примјењивати у складу са стандардима Европског суда или, у супротном, могу водити повреди права на слободу и безбједност личности.¹⁰³

Најчешће истицани наводи апеланата у тим предметима су: (1) да ли постоји основана сумња, односно докази који је потврђују и (2) да ли су дати јасни и конкретни разлози за притвор, тј. да ли постоје околности које указују на постојање посебних притворских разлога. Наиме, пракса Уставног суда очито показује да су у образложењима одлука којима се притвор одређује односно продужава у највећем броју случајева дати довољни разлози који задовољавају стандард „основане сумње“, како то тражи домаћи закон, односно да постоје чињенице и информације на основу којих ће објективни посматрач закључити да је лице у питању могло починити кривично дјело за које се терети, у складу са стандардима Европске конвенције. Питање законитости доказа на којем редовни суд заснива постојање основане сумње, према пракси Европског суда, а коју слиједу Уставни суд, најчешће је питање за главну расправу (ако до ње дође, зависно од фазе предмета) јер суд у рјешењима наводи доказе који указују на постојање основане сумње. Ипак, Уставни суд је утврдио повреду апелантовог права на слободу и безбједност личности када суд у одлуци о притвору није дао довољне разлоге који су у јасној вези с радњом извршења кривичног дјела за које се апелант терети и када је у оспореном рјешењу о притвору недостајало образложење у вези с прихватљивошћу доказа на којима је заснивао основану сумњу.¹⁰⁴

Много чешће је Уставни суд утврђивао повреду у односу на посебне притворске услове. Посебни притворски услови траже од суда процјену нарочитих околности у сваком појединачном предмету. Ни домаћи закон, као ни Европска конвенција нису таксативно навели нарочите околности које морају бити испуњене да би се неком одредио или продужио притвор због опасности од бјекства, итерацијске опасности, колузионе опасности или опасности од нарушавања јавног реда. Међутим, судска пракса је указала на одређене околности које могу бити од значаја и утицати на одлуку о притвору, а што се утврђује у сваком конкретном предмету. Оно што је кључно јесте да одлука о притвору мора садржавати јасно образложење, односно дати разлоге о постојању нарочитих околности који су такви да оправдавају одређивање односно продужење мјере притвора. У односу на конкретан предмет морају се навести околности које иду у прилог одређивању односно продужењу притвора. У супротном, у предметима у којима није постојало довољно јасно и конкретизовано образложење о посебним притворским разлозима Уставни суд је утврдио повреду. Нарочито су били недовољни разлози који су се односили на опасност од нарушавања јавног реда/ безбједности.¹⁰⁵ Међутим, недовољно образложење односно пропуст судова да наведу конкретне разлоге и околности које оправдавају притвор утврђено је и у односу на друге основе, нпр. постојање само „двојног држављанства“ као опасности од бјекства¹⁰⁶ или закључак суда о исказаној упорности и одлучности у вршењу кривичних дјела, односно да је то апеланту постало занимање, у недостатку било каквих доказа или бар индиција које би упутиле на оправдану бојазан да апелант планира и предузима активности како би наставио да врши кривична дјела¹⁰⁷.

102 Види Одлуку број АП-1520/23 од 18. јануара 2024. године.

103 Види одлуке бр. АП-3228/22 од 23. марта 2023. и АП-1037/23 од 30. новембра 2023. године.

104 Види Одлуку број АП-533/21 од 23. јуна 2021. године.

105 Види Одлуку број АП-1017/23 од 21. марта 2024. године.

106 Види Одлуку број АП-4920/16 од 15. фебруара 2017. године.

107 Види Одлуку број АП-4873/18 од 10. јануара 2019. године.

Питање које апеланти често истичу, а веома је важно с аспекта заштите права коју пружа члан 5 Европске конвенције је питање дужине трајања притвора, односно понављања разлога који су наведени и који су неспорно на почетку били оправдани. Опет је кључно образложење суда у околностима конкретног предмета. При томе је битно да суд поступа ревносно у односу на главни поступак и већ такво непоступање може бити разлог за повреду¹⁰⁸ због тога што суд води и организује поступак па, без обзира на сложеност поступка односно обимност оптужнице и број лица која учествују у поступку, лице које се налази у притвору не треба „трпјети“ посљедице организовања рада на предмету.

Уставни суд подсјећа да је законом прописана обавеза, а на то указује и пракса Европског суда, да надлежни органи приликом одлучивања коју ће од мјера за обезбјеђења присуства осумњиченог/оптуженог примијенити воде рачуна да се не примјењује тежа мјера ако се иста сврха може постићи блажом мјером. Дакле, кад год је могуће, умјесто мјере притвора треба изрећи мјеру забране. Међутим, у односу на изречене мјере забране појавила су се одређена питања. Најприје, апеланти пред Уставним судом нису знали на које право им утиче изречена мјера. Уставни суд је као „господар квалификације“ права на основу предочених чињеница утврђивао које је право у питању. Најчешће су осумњичена, односно оптужена лица (апеланти) мијешала право на слободу и безбједност личности с правом на слободу кретања. Уставни суд је у својој пракси указао на суштинску разлику између та два права¹⁰⁹.

Чињеница да су мјере забране углавном блаже од притвора не значи да њима такође не треба прилазити с опрезом и само када је то неопходно. Мјере забране најчешће утичу на право на слободу кретања, али могу покренути и питање права на имовину, права на приватни живот или права на дјелотворан правни лијек у вези с неким од конвенцијских права. Уставни суд је закључио да нису дати довољни разлози да се донесе закључак да постоји „основана сумња“ да је апелант починио кривично дјело за које је оптужен, што је предуслов за изрицање мјере притвора, а затим и мјера забране када у рјешењу којим је изречена мјера забране недостаје образложење у вези с доказима на којима је заснивао основану сумњу и када докази и апелантове радње нису доведени у везу.¹¹⁰ Такође, ако се законом захтијева преиспитивање мјера забране, као што је то случај с домаћим законом, пропуст да се поступи према законским одредбама односно да се периодично испита оправданост мјере води кршењу права на које конкретно утиче изречена мјера забране (нпр. слобода кретања¹¹¹ или право приступа суду¹¹² или право на имовину¹¹³). То је због тога што из законских одредби произлази закључак да, иако закон прописује да мјера забране може трајати док за то постоји потреба, то не искључује и не ограничава могућност њиховог укидања када за тим престане потреба.

Питање законитости изречених мјера забране је покренуто када је суд апеланту одредио мјеру забране напуштања боравишта и забране путовања ван Босне и Херцеговине, а апелант је тврдио да нема основа за одређивање те мјере јер током поступка никада није утврђено да постоји опасност од његовог бјекства. Уставни суд је закључио да суд није ни приликом одређивања и продужења притвора нити приликом изрицања мјера забране утврдио да постоје околности које указују да би апелант могао побјећи или отићи у иностранство, те у односу на апеланта није утврђена опасност од бјекства, због чега изречена мјера није задовољила стандард „законитости“ који је неопходан за изрицање тих мјера.¹¹⁴

Најчешће постављано питање пред Уставним судом је питање пропорционалности изречених мјера, односно дужине њиховог трајања и датих разлога који оправдавају то

108 Види одлуке бр. АП-124/19 од 11. јуна 2019. и АП-534/21 од 21. априла 2021. године.

109 Види Одлуку број АП-2788/20 од 27. новембра 2020. године.

110 Види Одлуку број АП-3836/21 од 16. децембра 2021. године.

111 Види Одлуку број АП-120/23 од 13. јула 2023. године.

112 Види Одлуку број АП-2639/22 од 19. јануара 2023. године.

113 Види Одлуку број АП-1003/17 од 19. априла 2017. године.

114 Види Одлуку број АП-1539/23 од 21. марта 2024. године.

трајање. У вези с тим, Уставни суд је указивао да је дужина трајања мјера забране одређена законом, а да се пропорционалност цијени у околностима сваког конкретнoг предмета. Уставни суд је навео да је постојање основане сумње *conditio sine qua non* за одређивање или продужење мјера забране, као што је то случај и с одређивањем и продужењем мјере притвора. Међутим, након одређеног времена то није довољно, већ се мора процијенити да ли за мјере забране постоје релевантни и довољни разлози, на шта управо упућује обавезна двомјесечна контрола њихове оправданости. У предметима у којима се из образложења оспорених рјешења није могло закључити да су за вријеме трајања мјера забране постојале околности које су онемогућавале вођење кривичне истраге или да су постојале несавладиве препреке због којих није било могуће разоткрити евентуалне саучеснике и помагаче те потенцијалне свједоке, или да су постојале потешкоће и неотклоњиве препреке у прикупљању материјалних доказа, Уставни суд је закључио да се ради о формалном понављању разлога, без њихове суштинске процјене.¹¹⁵

Исти закључак у вези с формалним понављањем разлога Уставни суд је довео у везу с чињеницом да се нису предузеле одговарајуће мјере како би почео главни претрес. Околности које су у почетку представљале јак основ да оправдају ограничење апелантовог права на слободу кретања, а које се понављају током поступка, судови морају испитати, цијенити и образложити јер исте околности протеком времена губе на својој тежини и снази и постају недовољне за ограничење права појединаца. Када суд пропусти да образложи због чега истим разлозима годинама оправдава мјере забране, а у исто вријеме не предузима одговарајуће радње да главна расправа отпочне и да се поступак оконча, долази до повреде апелантовог права.¹¹⁶ Дакле, конкретни разлози који оправдавају примјену изречене мјере и њено трајање у одређеном периоду морају се навести и у образложењу судске одлуке и морају оправдати циљ због којег је изречена мјера. Супротно води ка непропорционалности и кршењу основних људских права.¹¹⁷

Недискриминација

Уживање права и слобода, предвиђених чланом или међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава, обезбијеђено је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којој основи као што су пол, раса, боја, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално и социјално поријекло или повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

(Члан II/4. Устава БиХ)

Једна од битних области у којима је Уставни суд дао значајан допринос јесте и заштита права на недискриминацију. Тај допринос Уставног суда може се посматрати кроз период од почетка рада Уставног суда према тренутно важећем Уставу Босне и Херцеговине јер је тек његовим ступањем на снагу заштита људских права и основних слобода смјештена у средишњи дио уставног уређења. Због тога се може констатовати да је Уставни суд различитим предметима и одлукама показао преданост заштити људских права и основних слобода сваког појединца, независно од његовог било којег личног својства или карактеристике.

Одлучујући о предметима из апелационе надлежности у којима је постављено питање кршења права на недискриминацију, Уставни суд је у цијелости слиједио праксу Европског суда. Тако је обезбјеђивао највиши степен заштите тог права у Босни и Херцеговини и уједно

¹¹⁵ Види Одлуку број АП-120/23 од 13. јула 2023. године.

¹¹⁶ Види Одлуку број АП-1633/23 од 21. марта 2024. године.

¹¹⁷ Види Одлуку број АП-6728/18 од 10. априла 2019. године.

поставио основе за примјену стандарда недискриминације за све грађане у поступцима пред редовним судовима или органима управе. Примјена тих стандарда била је једнака без обзира на то да ли је кршење тог права утврђено на основу члана II/4. Устава Босне и Херцеговине, члана 14 Европске конвенције у вези с неким другим конвенцијским правом, или је утврђено кршење опште забране дискриминације из члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

У првим одлукама које је доносио Уставни суд се бавио дискриминацијом из радних односа. Тим одлукама је наглашавао да је недискриминација средишњи дио закона о раду и да се односи како на уживање права на пријем у јавну службу под општим и једнаким условима тако и на једнако уживање индивидуалних права која произлазе из радних односа.¹¹⁸ Значајно је при томе споменути предмете у којима је утврђена повреда права на недискриминацију у вези с примјеном члана 143 Закона о раду у Федерацији БиХ. Ради подсјећања, та одредба се односила на запосленике који су се, претежно због ратног стања, на дан ступања на снагу закона затекли на чекању посла код својих послодаваца.¹¹⁹ Уставни суд је указао да су те одредбе могле бити од утицаја на припаднике различитих етничких група. Према ставу Уставног суда, у времену тешког економског стања, неки закон може имати оправдани циљ да се запосленици привремено ставе на чекање. Међутим, наглашено је да то неће бити случај ако се стављање на чекање или престанак радног односа врши на основу дискреције послодавца, произвољно, а посебно на основу дискриминације.

Такође, Уставни суд је закључио да је дошло до кршења права на недискриминацију у вези с правом на правично суђење у предметима у којима су органи управе и редовни судови у идентичним случајевима доносили различите одлуке у односу на апеланте, при чему за такав различит третман нису пружили разумно оправдање. Из праксе произлази да је такав став заузет у ситуацији када се апелант, знајући за претходну судску праксу, обратио суду очекујући прихватање тужбеног захтјева, али је његов захтјев одбијен, или када је одлукама суда и органа управе доведен у правно несигуран положај, другачији од положаја других лица у истој ситуацији која су на идентичан начин откупила своје станове.¹²⁰ На овај начин, Уставни суд је такође указао на значај поштовања принципа правне сигурности који представља саставни елеменат принципа владавине права, те нагласио потребу да редовни судови и органи управе конзистентно примјењују правне прописе и да не спречавају апеланте у остваривању права које су други у истој ситуацији остварили према истим прописима.

Забрана дискриминације

Уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбјеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност с националном мањином, имовина, рођење или други статус.

(Члан 14 Европске конвенције)

Уставни суд је у великом броју одлука јасно указао на неприхватљивост дискриминације која је произлазила из примјене закона о платама и другим накнадама судија и тужилаца, те стручног особља запосленог у правосудним институцијама. Наиме, ти буџетски корисници годинама нису имали право на накнаду за топли оброк, путне трошкове, одвојен живот и смјештај током рада, нити су имали право на накнаду на име дежурства/приправности.¹²¹ У предметима у

¹¹⁸ Види Одлуку број У-64/01 од 26. септембра 2003. године.

¹¹⁹ Види одлуке бр. У-38/02 од 19. децембра 2003. и АП-1093/07 од 25. септембра 2009. године.

¹²⁰ Види одлуке бр. АП-98/03 од 27. октобра 2004. и АП-534/06 од 5. јуна 2007. године.

¹²¹ Види одлуке бр. У-7/12 од 31. јануара 2013, У-29/13 од 28. марта 2014, АП-2985/19 од 8. јула 2021, У-7/21 од 23. септембра 2021, АП-1312/20 од 12. јануара 2022. и У-22/22 од 23. марта 2023. године.

којима су покренута та питања, без обзира на то да ли је Уставни суд одлучивао у поступку апелационе надлежности или у поступку апстрактне оцјене уставности, Уставни суд је указао да непрописивање наведених накнада представља дискриминацију будући да крши уставни принцип једнакости из одредбе члана II/4. Устава Босне и Херцеговине. Такође је наглашено да постоји потреба да им се обезбиједе те накнаде како би се обезбиједио принцип независности судија и тужилаца и одговарајућа територијална и национална заступљеност судија и тужилаца у правосудним институцијама. Такође, у једном од посљедњих предмета је указано и на постојање дискриминације према стручним савјетницима у Врховном суду ФБиХ којима није било признато право на усклађивање основне мјесечне плате за постотак повећања просјечне мјесечне нето плате у Босни и Херцеговини, као што је то био случај са стручним особљем у другим правосудним институцијама.¹²² Сви ти предмети, посматрани у њиховој укупности, указали су на потребу законских измјена и промјене правне праксе, те су у коначници и довели до признавања тих права носиоцима правосудних дужности и стручном особљу.

Уставни суд је затим био у прилици да разматра поштовање тог права у ситуацији када је апелантов радни однос код послодавца престао због тога што је испунио услов од 40 година пензијског стажа, али истовремено није могао да оствари право на пензију због година живота као услова прописаног одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању.¹²³ Уставни суд је у том предмету утврдио да је прекршена забрана дискриминације у вези с правом на имовину јер је, због неусклађености релевантних правних прописа (Закона о раду и Закона о пензијском и инвалидском осигурању) у вези с испуњењем услова у погледу година живота потребних за стицање права на пензију, апелант дошао у ситуацију да буде различито третиран у односу на сва друга лица која су након навршених 40 година пензијског стажа остварила право на пензију. При томе је Уставни суд указао да одговорност за такву ситуацију сноси сам законодавац који је, доносећи релевантне законе, пропустио ускладити услове за престанак уговора о раду због навршених 40 година пензијског стажа и права на старосну пензију.

Питање изједначавања ванбрачне заједнице с брачном заједницом у свим правима и обавезама, укључујући и имовинска права, представљало је још једно правно питање у којем је Уставни суд утврдио кршење права на недискриминацију у вези с правом на имовину. Наиме, Уставни суд је закључио да је одбијање органа управе да ванбрачним партнерима признају право на породичну пензију¹²⁴ или одбијање судова да се ванбрачном партнеру призна право да као насљедник првог насљедног реда учествује у оставинском поступку довело до кршења забране дискриминације.¹²⁵ Уставни суд је у својим одлукама јасно указао да је потребно уважавати одредбе нових породичних закона којим је изједначена брачна и ванбрачна заједница, што је било кључно за јачање заштите права ванбрачних партнера и спречавање дискриминације на основу брачног статуса.

Уставни суд је у неколико својих предмета наглашавао и нужност примјене принципа недискриминације у вези с остваривањем права жена на накнаду плате током одсуства с посла због трудноће, порођаја и њега дјетета. У том погледу, иако се радило о предмету из апстрактне контроле уставности, битно је најприје указати да је Уставни суд утврдио да је одредба члана 35 Закона о платама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине била дискриминишућа према запосленицама из различитих ентитета у институцијама Босне и Херцеговине у погледу износа накнада плата за вријеме трајања породилског одсуства.¹²⁶ Такође, у неколико предмета из апелационе надлежности утврђено је кршење права на недискриминацију страних држављанки којима су органи управе и редовни судови одбијали

122 Види Одлуку број У-12/23 од 28. септембра 2023. године.

123 Види Одлуку број АП-598/17 од 10. априла 2019. године.

124 Види одлуке бр. АП-4077/16 од 11. октобра 2018. и АП-2891/20 од 6. априла 2022. године.

125 Види одлуке бр. АП-4207/13 од 30. септембра 2016. и АП-118/17 од 13. фебруара 2019. године.

126 Види Одлуку број У-12/09 од 28. маја 2010. године.

признати право на исплату накнаде плате током одсуства с посла због трудноће, порођаја и њега дјетета.¹²⁷ Иако су у међувремену те законске одредбе биле измијењене, такво поступање органа управе и редовних судова који су на основу ранијих прописа одбијали признати то право, представљало је значајан проблем који није био само питање социјалне политике, него и питање људских права и њихове заштите, и то људских права осјетљиве категорије становништва – породиља.

Нужност примјене антидискриминационих стандарда у вези с правом на приступ суду се наметнула и у случају када су редовни судови апелантову тужбу за развод брака одбацили као недопуштену јер у тренутку подношења тужбе заједничко дијете апеланта и тужене није навршило двије године живота, што је био услов за подношење тужбе прописан тадашњим чланом 43 Породичног закона ФБиХ.¹²⁸ Уставни суд је закључио да је та одредба довела до различитог третмана мушкараца у односу на жене, дакле до дискриминације према полу у односу на њихово право на приступ суду, а да за такво различито поступање није постојало било какво објективно и разумно оправдање. За ту одлуку, која је била донесена у поступку поводом апелације, карактеристично је то да ју је Уставни суд доставио Парламенту Федерације БиХ који је измијенио спорну одредбу¹²⁹, што је још један од примјера незамјењиве улоге Уставног суда у остваривању и заштити људских права и основних слобода.

Улога Уставног суда се показала значајном и у другим сегментима друштва, од којих је нужно нарочито издвојити и област образовања. Посебно важни примјери који илуструју ту улогу односе се на ситуације у којима се постављало питање постојања етничке дискриминације у образовном систему која произлази из примјене закона о основном и средњем образовању у ентитетима. Уставни суд је нагласио важност досљедне примјене антидискриминационих стандарда приликом израде наставних планова и програма или приликом доношења било каквих одлука у вези с тим.¹³⁰ Иако у неколико предмета није утврђено кршење одредби Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције¹³¹, један од примјера који илуструје важност јасне примјене стандарда доказивања вјероватности дискриминације представља примјер „двје школе под једним кровом“ у Среднјобосанском кантону. Наиме, Уставни суд је указао да је апелант, супротно закључцима редовних судова, учинио вјероватним своје наводе о дискриминацији. С друге стране, како је утврђено, тужени нису доказали да не постоји раздвајање дјеце у школама на подручју Среднјобосанског кантона, нити су доказали да за то постоји објективно и разумно оправдање, односно да се на тај начин настоји постићи легитиман циљ.¹³² Због тога је и утврђено кршење забране дискриминације у вези с правом на образовање из члана II/3.л) Устава Босне и Херцеговине и члана 2 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, као и опште забране дискриминације из члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију. У свјетлу наведеног проблема који је посебно осјетљив у контексту Босне и Херцеговине, Уставни суд је имао кључну улогу у наглашавању да недискриминација мора бити основ свих образовних политика и пракси те да се право на једнак приступ образовању без дискриминације мора у потпуности поштовати. Управо због тога поступање Уставног суда представља значајан механизам ка изградњи друштва које цијени различитости и обезбјеђује приступ образовању за све своје чланове.

Пракса Уставног суда такође је представљала важан корак ка изградњи толерантног друштва у Босни и Херцеговини и потреби спречавања насиља мотивисаног хомофобним предрасудама према припадницима LGBT заједнице. Тако је Уставни суд, одлучујући о кршењу

127 Види одлуке бр. АП-324/18 од 27. новембра 2019. и АП-1086/19 од 14. октобра 2020. године.

128 Види Одлуку број АП-369/10 од 24. маја 2013. године.

129 Закон о измјенама и допунама Породичног закона Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине ФБиХ“ број 31/14 од 23. априла 2014. године).

130 Види Одлуку број У-26/13 од 27. марта 2015. године.

131 Види одлуке бр. АП-4348/14 и АП-4984/14 од 18. јула 2017. године.

132 Види Одлуку број АП-166/18 од 15. јула 2021. године.

људских права учесника LGBT фестивала на којем је дошло до физичког напада на њих, јасно нагласио обавезе јавних власти које произлазе из примјене права на забрану понижавајућег поступања из члана II/3.б) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције и права на слободу окупљања у вези с правом на недискриминацију из члана 11 Европске конвенције у вези с чланом II/4. Устава Босне и Херцеговине и чланом 14 Европске конвенције.¹³³ Наиме, Уставни суд је закључио да постоји кршење тих права у вези с правом на недискриминацију због тога што су јавне власти а) пропустиле предузети нужне мјере ради обезбјеђења мирног окупљања организованог у складу са законом и обезбиједити јасан правни оквир како би превентивно дјеловале у његовом спречавању и одвраћању од чињења истих или сличних дјела; б) пропустиле извршити своју позитивну обавезу да заштите апеланте као учеснике Фестивала од хомофобних напада, те ц) зато што су пропустиле извршити своју процедуралну обавезу да истраже пропусте у организацији обезбјеђења Фестивала и починиоце напада на апеланте. Суд је на тај начин дао јасне смјернице јавним властима о њиховој позитивној обавези да предузимају нужне мјере како би обезбиједиле мирна окупљања те спријечиле насиље мотивисано хомофобним предрасудама. Наглашена је и њихова одговорност у успостављању јасног правног оквира ради превентивног дјеловања и одвраћања од насилних инцидената. Тиме је Уставни суд јасно потврдио своју улогу заштитника права и једнакости свих грађана пред законом.

Сви наведени примјери показују изузетну преданост Уставног суда заштити људских права и основних слобода, с посебним нагласком на право на недискриминацију. Анализирајући различите одлуке из подручја као што су радни односи, породични односи, образовање и заштита права LGBT заједнице и друге области у којима могу бити угрожене рањиве категорије становништва, Уставни суд је истакао важност поштовања права сваког појединца, без обзира на његово лично својство или карактеристику. Његове одлуке су утирале пут промјенама у законодавству и пракси, обезбјеђујући праведност и једнакост пред законом за све грађане, те су представљале кључни механизам у изградњи толерантног друштва.

Пракса Уставног суда БиХ – COVID-19

Мјере које је предузимала јавна власт за вријеме пандемије коронавируса (COVID-19) с циљем заштите здравља становништва отвориле су питање кршења људских права заштићених Уставом Босне и Херцеговине и Европском конвенцијом. Као одговор на изазове проузроковане пандемијом јавна власт у БиХ је формирала кризне штабове¹³⁴ који су доносили конкретне мјере с циљем заштите здравља становништва. Уставни суд је указао да давање овлашћења редуктованом сегменту извршне власти – кризним штабовима за доношење мјера којим се задире у основна људска права у масовном обиму у односу на цјелокупно становништво, без контроле највише извршне и нарочито законодавне власти, није својствено демократском друштву и да крши принцип владавине права. Стога су мјере које су доносили¹³⁵ кршиле уставна и конвенцијска квалификована права¹³⁶. Уставни суд је посебно указао на пасивност законодавне власти на свим нивоима, која је пропустила да благовремено реагује и размотри потребу усклађивања постојећих и евентуално доношења нових закона који би омогућили дјелотворан одговор на пандемијску кризу. Осим тога,

¹³³ Види Одлуку број АП-4319/16 од 19. децембра 2018. године.

¹³⁴ Републички штаб за ванредне ситуације Владе Републике Српске, Кризни штаб Федералног министарства здравства и кризни штабови кантона.

¹³⁵ Обавеза ношења маски и ограничено кретање цјелокупног становништва и одређених категорија, забрана рада угоститељских објеката, ограничен број људи у затвореном простору и примјена тзв. ВПТ правила (вакцинисан-преболио-тестиран) те обавеза вакцинације трећом „booster“ дозом одређених категорија лица.

¹³⁶ У односу на слободу кретања види одлуке бр. АП-3683/20 од 22. децембра 2020. и АП-1217/20 од 22. априла 2020. године, а у односу на право на приватни живот АП-3932/21 од 23. фебруара 2022. и АП-1239/21 од 16. децембра 2021. године.

Уставни суд је разматрао и одлуку Савјета министара БиХ о ограничењу кретања и боравка странаца у БиХ, те је закључио да она није имала основ у релевантном законском оквиру, нити је изрицање конкретних мјера било довољно предвидиво и пропраћено одговарајућим заштитним мјерама од могућих злоупотреба.¹³⁷ Оно што је битно истаћи је да Уставни суд, имајући у виду здравствену ситуацију у Босни и Херцеговини и свијету, није укинуо конкретне мјере, већ је наложио јавним властима да ускладе своје дјеловање с уставним и конвенцијским стандардима.

I karantin je kršenje ljudskih prava

Advokatica Nina Kisić govori o mjerama Kriznog štaba kojima su prekršena ljudska prava, te o tome da li je pandemija uticala i na pravosuđe

Razgovarala ZINADA DELIĆLOVIĆ

Ustavni sud BiH je po Vašoj apelaciji donio odluku da su zabrane kretanja za starije od 65 i mlađe od 18 godina prekršene ljudska prava. Federalni štab Civilne zaštite potom donosi odluku kojom stariji i mlađi mogu izlaziti vani tri, odnosno četiri puta sedmično, pa se najprije nova apelacija. Da li ste je uputili i da li FSCZ opet krši ljudska prava?

Nova apelacija je uložena Ustavnom sudu BiH 27. aprila 2020. i to na Odluku Vijeća ministara, štaba civilne zaštite broj 12-49-6-1 od 14.3.20 od 26. aprila 2020. Imajući u vidu da su ovi odlukom odnosa na snazi zabrane kretanja za osobe preko 65 godina, na izlazak iz zemlje u kojima im je dozvoljeno kretanje.

Opisane naredbe

Molimo, ako je Ustavni sud BiH u svojoj odluci AP 1217/20 kojim je usvojena izvorna apelacija od 22. aprila 2020. da pomeni i detaljno opiše na koji način se naredbe Federalnog štaba civilne zaštite Odluka broj 12-49-6-1 od 14.3.20 od 27. marta 2020. mjeru otkladi sa standardima iz Odluka Ustava BiH i Odluka 2. Privredna broj 4 iz Evropske komisije je na zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kako su navedeni u Odluci, donosi li novu naredbu, koja se primjenjuje na apelaciju broj 12-49-6-1 od 14.3.20 od 24. aprila 2020.

Da li su se još nekim mjerama koje je donio Krizni štab kršila ili još krše ljudska prava? Da li je možda i policijati sat košenje ljudskih prava?

Postoji još mjera kojima su prekršena ljudska prava građana i građanki BiH, o kojima su također već pomenuti u ovoj priči. Apelacija Ustavnom sudu BiH, upućena od Kantonalnog suda u

osa i saobraćajna preduzeća koja su ljudska prava, naravno, štiteći ih. U ovom slučaju, apelacija je doneta od Kantonalnog suda u

U kojoj mjeri i na koji način ponašanje utiče na pravosuđe? U ovom trenutku, smatram da je pravosuđe, uz određene razmatranje, jedino od segmenata koji funkcionira. Ne mislim da će doći do narušavanja prava građana i građanki na sudu u razmatranju, jer je konkretna situacija takva da ona nije moguća. U ovom predmetu sudovi postupaju nedovoljno, dajući odluke, dajući odluke na izjašnjenje i smatraju da u tom dijelu nije realno imati neke posebne pretpostavke.

Pretpostavka VSTV-a je u jednom intervjuu izjavio da će pandemija uticati na pravosuđe i njegovo funkcionisanje u ovom segmentu. Da li će možda pandemija sad postati kao odgovor za mnoge stvari u pravosuđu - posebno one koje su izvan suda i na pandemiju i bez nje?

Kada je riječ o potencijalnim kršenjima, naravno, kao i u svakom

ra, moram istaći da BiH ima prilično dobre pretpostavke u veći odnoscima sa slobodom kretanja. Međutim, problem koji pandemija može izazvati je u veći odnoscima sa slobodom kretanja. Da li će pandemija doprinijeti problemima u pravosuđu, naravno, i to u veći odnoscima sa slobodom kretanja. Da li će pandemija doprinijeti problemima u pravosuđu, naravno, i to u veći odnoscima sa slobodom kretanja.

Ustavni sud BiH uvažio apelaciju, ali mjere ostaju na snazi

Neustavne odluke o obaveznom nošenju maski

Sporno je i ograničeno kretanje, koje se odnosi na period od 23 do 5 sati ujutro

Ustavni sud Bosne i Hercegovine ocijenio je jučer da odluke kriznih štabova o ograničenju kretanja i nošenja maski tokom pandemije koronavirusa predstavljaju kršenje osnovnih ljudskih prava. Ograničeno kretanje odnosi se na period od 23 do 5 sati ujutro.

Na taj način djelimično je usvojena apelacija koja je podnesena u novembru ove godine.

Apelaciju su Ustavnom sudu BiH podnijeli sarajevski advokati i ona se odnosila na naredbe Kriznog štaba Federalnog ministarstva zdravstva od 9. novembra i naredbe Kriznog štaba Ministarstva zdravstva KS od 12. oktobra 2020. godine.

Advokati su tražili da se donesene mjere ukinu, ali je Sud taj dio žalbe odbio.

Nošenje maski u Federaciji je obavezno i na otvorenom i u zatvorenom prostoru

- U konkretnom slučaju, prava na privatni život i na slobodu kretanja, koje je izvršeno naredbama uskih segmenata izvršne vlasti o obaveznom nošenju zaštitnih maski i o ograničenju kretanja, u

konkretnom slučaju kriznih stožera ministarstava zdravstva, kada je izostalo aktivno sudjelovanje u donošenju i preispitivanju naredjenih mjera od strane najviših organa zakonodavne i izvršne vlasti,

predstavlja kršenje navedenih ljudskih prava i sloboda - kaže se u odluci.

Nadležnim izvršnim i zakonodavnim organima naloženo je da se izjasne o ovim odlukama, ali one nisu ukinute. **M. A.**

137 Види Одлуку број АП-1689/20 од 9. фебруара 2022. године.

Предмети против Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права

Зграда
Европског суда
за људска права
у Стразбуру,
Француска

Босна и Херцеговина је 2002. године ратификовала Европску конвенцију. Те године грађанима Босне и Херцеговине је омогућено да заштиту својих права из Европске конвенције траже и пред Европским судом након што на домаћем нивоу исцрпе доступне правне лијекове. Европски суд је у неколико предмета против Босне и Херцеговине констатовао да је апелација Уставном суду, у принципу, ефективан домаћи лијек у смислу члана 35 став 1 Европске конвенције.¹³⁸ На то колико је апелација Уставном суду заиста ефективан правни лијек и колико је Уставни суд ефикасан филтер за исправљање грешака на домаћем нивоу упућују и подаци који се односе на број представки поднесених против Босне и Херцеговине које се одбацују¹³⁹ те релативно мали број предмета у којим је дошло до разилажења у ставовима Уставног суда и Европског суда.

У многим пресудама у предметима који су се тицали неизвршења правоснажних одлука (ратна штета) Европски суд је, као и Уставни суд, утврдио кршење права из Европске конвенције.¹⁴⁰ Исти је случај и с представкама у којима се радило о лишавању слободе лица с душевним сметњама и њиховом смјештању у завод за збрињавање ментално инвалидних лица без одлуке надлежног грађанског суда.¹⁴¹ Европски суд је истакао да је Уставни суд

¹³⁸ Види Европски суд, *Миразовић против БиХ*, одлука (2006), и *Раљевић против БиХ*, одлука (2015).

¹³⁹ Према подацима доступним на интернет страници Европског суда, Европски суд је у 2021. години одлучио о 589 представки поднесених против Босне и Херцеговине, од чега је 529 представки одбачено као недопустиво или је брисано с листе предмета, а о 60 представки је одлучено у пресудама односно меритуму. У 2022. години одлучивано је о 823 представке, од којих је 808 проглашено недопустивим или је брисано с листе. Усвојено је десет пресуда које су обухватале укупно 15 подносилаца представки. За период од јануара до јула 2023. године наведени су сљедећи подаци: одлучивано о 182 представке, шест представки одбачене су као недопустиве или су брисане с листе, те је донесена једна пресуда. Подаци су доступни на CP_Bosnia_and_Herzegovina_ENG (coe.int), приступљено 8. фебруара 2024. године.

¹⁴⁰ Види Европски суд, пресуде *Јањић и др. против Босне и Херцеговине*, *Милинковић против Босне и Херцеговине*, *Мишковић против Босне и Херцеговине* и др.

¹⁴¹ Види Европски суд, пресуда *Хаџимејлић против Босне и Херцеговине*.

утврдио повреду права из Европске конвенције у предметима подносилаца представки, али да надлежне власти нису отклониле наведене недостатке. Уз утврђивање повреде права из Европске конвенције и Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд је наложио и одређене генералне мјере у одлукама које су се тицале законитости лишавања слободе лица која су кривично дјело учинила у стању неурачунљивости, али као и у претходном случају те мјере у тренутку доношења пресуде Европског суда по представкама неких од лица која су се претходно обрађала Уставном суду још увијек нису биле имплементирание.¹⁴² Наиме, иако је Закон о кривичном поступку измијењен, лица која су била смјештена на Форензичко-психијатријски одјел затвора у Зеници и даље су чекала на премјештај у здравствену установу.

У једном од предмета пред Уставним судом апелант је проглашен кривим због изазивања националне, расне и вјерске мржње, раздора или нетолеранције и изречена му је казна од годину дана затвора, условно на период од три године. У поступку пред редовним судовима утврђено је да је апелант, користећи псеудоним, поставио низ објава на јавно доступном интернет форуму на интернет страници, у којима је изнио изјаве о начину на који би бошњачки грађани Брчко дистрикта БиХ требали да поступе у случају рата и сецесије Републике Српске. Уставни суд је испитао и одбио апелантове наводе о кршењу члана 6 Европске конвенције. У погледу права на слободу изражавања Уставни суд је истакао да би, у складу с праксом Европског суда, апелацију у том дијелу требало прогласити *ratione materiae* инкомпатибилном с Уставом БиХ. Међутим, будући да је већ претходно испитао и одбио апелантове наводе о кршењу члана 6 Европске конвенције, Уставни суд је закључио да ће апелацију и у том дијелу одбити с обзиром на то да се „на тај начин не мијења суштина одлучења у погледу навода који се односе на слободу изражавања“.¹⁴³ Апелант се жалио и Европском суду који је закључио да у околностима тог предмета мијешање у апелантово право на слободу изражавања не указује на повреду члана 10 Европске конвенције. У погледу навода везаних за повреду права на правично суђење Европски суд је истакао да је Уставни суд, који је имао надлежност да поништи спорне одлуке и предмет врати на поновни поступак, испитао ту притужбу и одбацио је као очигледно неосновану. Такође је указао на закључак Уставног суда да су нижи судови правилно примијенили како процесно тако и материјално право и донијели добро образложене и детаљне одлуке. Европски суд није нашао било какав разлог да одступи од тих утврђења.¹⁴⁴

Као што је већ речено, мали је број предмета у којима су одлучења Уставног суда и Европског суда била различита, а нарочито када се узме у обзир период од нешто више од 20 година надлежности Европског суда када је у питању Босна и Херцеговина.

Један од предмета односио се на притужбе подносилаца представки у вези с кривичним поступком вођеним пред Судом Босне и Херцеговине у којем су проглашени одговорним и кажњени према одредбама Кривичног закона Босне и Херцеговине из 2003. године за злочине против цивилног становништва које су починили током рата од 1992. до 1995. године. Они су се жалили да је одбијањем Суда БиХ да примијени Кривични закон СФРЈ из 1976. године, који је био на снази у вријеме почињења ратних злочина, повријеђено правило забране ретроактивног кажњавања садржаног у члану 7 Европске конвенције. За разлику од Уставног суда који је закључио да није дошло до повреде Европске конвенције, Европски суд је пресудом из 2013. године утврдио повреду члана 7 Европске конвенције због ретроактивне примјене права.¹⁴⁵

У вези с правом да се не буде суђен или кажњен двапут по истом предмету у једном од предмета подносилац представке је претходно поднио апелацију Уставном суду жалећи се на повреду тог права јер је за дјело у вези с истим догађајем кажњен и у кривичном и у прекршајном поступку. Уставни суд је апелацију одбио сматрајући да иако су обје одлуке

142 Види Европски суд, пресуда *Халиловић против Босне и Херцеговине*.

143 Види Одлуку број АП-454/13 од 20. априла 2016. године.

144 Види Европски суд, одлука *Смајић против БиХ*, представка број 48657/16.

145 Види Европски суд, Пресуда *Maktouf и Дамјановић против БиХ* (2013) и Уставни суд, Одлука број АП-1785/06.

донесене поводом истог инцидента, дјела су различита према својој природи и намјери. Међутим, Европски суд је утврдио да се поступак који је покренут против подносиоца представке на основу Кривичног закона односио, у суштини, на исто дјело за које је већ био правоснажно осуђен на основу Закона о јавном реду, те је утврдио повреду члана 4 Протокола број 7 уз Европску конвенцију.¹⁴⁶

У једном од предмета који се односио на право на слободу вјере Уставни суд је сматрао да је ограничење права на слободу вјере, испољено кажњавањем свједока у кривичном поступку због одбијања да скине вјерско обиљежје (капу), прошло тест пропорционалности.¹⁴⁷ Уставни суд је сматрао да ограничење у конкретном случају није представљало превелики терет за апеланта, да је мјера коју је предузео редовни суд слиједила легитимне циљеве, у смислу члана 9 став 2 Европске конвенције, те да у конкретном случају постоји разуман однос пропорционалности између ограничења и легитимног циља којем се тежи. Међутим, Европски суд је поводом истог случаја утврдио да кажњавање подносиоца представке због непоштовања суда само на основу његовог одбијања да скине капу није било неопходно у демократском друштву, те да су домаћи органи власти прекорачили широко поље слободне процјене које им је дато. Европски суд је утврдио да је дошло до повреде члана 9 Европске конвенције истичући да је неопходно признати разлику између јавних службеника запослених у правосудним институцијама и приватних грађана који „користе услуге“ правосуђа или се појављују у својству свједока, у контексту дужности непристрасног и неутралног држања.¹⁴⁸

У предмету о којем је Европски суд одлучивао 2020. године подносилац представке се након што је Уставни суд одбацио његову апелацију као очигледно (*prima facie*) неосновану обратио Европском суду. Подносилац представке се жалио на неправичност радноправног спора. Европски суд је закључио да редовни судови у Босни и Херцеговини који су поступали у предмету подносиоца представке нису подносиоцу представке пружили правично суђење, те да то није исправио ни Уставни суд. Европски суд је утврдио повреду члана 6 став 1 Конвенције.¹⁴⁹

Битно је споменути и предмете у којима су се подносиоци представки жалили да им је Уставни суд због непостизања већине гласова оспорио приступ суду.¹⁵⁰ Наиме, Уставни суд је у „вијећу од осам судија“ (како то наводи Европски суд¹⁵¹) одбио апелацију будући да се вијеће није могло сложити ни о једном приједлогу одлуке у већини коју чини пет судија. Европски суд је утврдио повреду права на приступ суду у смислу члана 6 Европске конвенције. Та одлука Европског суда је утицала на измјену Правила Уставног суда према којој је уведено ново правило које гласи: „Изузетно, када у пленарној сједници у доношењу одлуке учествује мање од укупног броја од девет судија, и то због разлога наведених у члану 90 став (1) или члану 98 ових правила, као и када нису изабране све судије, или када је судија/судије у дужем периоду, због болести, спријечен да врши своју функцију, уколико најмање пет судија не гласа идентично о приједлогу одлуке о захтјеву/апелацији, у случају из члана 98 одлучивање о тој одлуци ће се одложити за једну од наредних сједница али не дуже од шест мјесеци, а ако се иста ситуација након истека тог рока понови, глас предсједника Уставног суда, односно судије који га замјењује, рачуна се двоструко (члан 42 став (5) Правила).“¹⁵²

146 Види Европски суд, Пресуда *Муслија против БиХ* (2014), и Уставни суд, Одлука број АП-1615/08.

147 Види Одлуку број АП-3947/12 од 9. јула 2015. године.

148 Види Европски суд, пресуда *Хамидовић против Босне и Херцеговине* (2017), и Уставни суд, Одлука број АП-3947/12 од 9. јула 2015. године.

149 Види Европски суд, пресуда *Лазаревић против БиХ* (2020), и Уставни суд, Одлука број АП-155/15.

150 Види Европски суд, *Авдић и остали против БиХ*, 28357/11, 31549/11 и 39295/11, 19. новембар 2013. године.

151 Заправо, одлука је донесена на пленарној сједници којој је присуствовало осам од укупно девет судија јер у том периоду једно судијско мјесто није било попуњено.

152 Ранија одредба Правила је гласила: „Изузетно, када у пленарној сједници у доношењу одлуке учествује мање од укупног броја од девет судија, и то због разлога наведених у члану 93 став (1) или члану 90 став (6) ових правила, као и када нису изабране све судије, или када је судија/судије у дужем периоду, због болести, спријечен да врши своју функцију, уколико најмање пет судија не гласа идентично о приједлогу одлуке о захтјеву/апелацији, сматра се да је донесена одлука којом се захтјев/апелација одбија“ – члан 40 став (3) Правила („Службени гласник Босне и Херцеговине“ бр. 60/05, 64/08 и 51/09).

Hercegovine, člana 18. stav (3), tačka h), člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik
Miodrag Simović, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudija
Angelika Nussberger, sutkinja
Helen Keller, sutkinja
Ledi Bianku, sudija

na sjednici održanoj 2. decembra 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Vijeću od pet sudija, u predmetu broj AP 15/21, rješavajući apelaciju „Mediamara“ d.o.o. Koper, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 59. stav 2. alineja 2. i člana 61. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 60/05, 64/08 i 51/09), u sastavu:

Miodrag Simović, predsjednik
Valerija Galić, potpredsjednica
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Mirsad Ćeman, sudija

na sjednici održanoj 9. februara 2011. godine donio je

DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

apelaciju „Mediamara“ d.o.o. Koper.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odnosu na donošenje

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI

Odbacuje se kao nedopušten zahtjev trideset šest (36) poslanika Narodne skupštine Republike Srpske za ocjenu ustavnosti:

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 5/19, rješavajući zahtjev devedeset poslanika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Margarita Caca Nikolovska, potpredsjednica
Tudor Pantiru, sudija
Valerija Galić, sudija
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sudija
Giovanni Grasso, sudija

na sjednici održanoj 15. februara 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se zahtjev devedeset poslanika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akvizicijama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj 91/17), Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda („Službeni glasnik BiH“ broj 91/17) i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj 91/17).

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u plenarnom sazivu, u predmetu broj U-16/20, na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (3) i člana 72. stav (6) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Helen Keller, potpredsjednica
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nussberger, sutkinja
Ledi Bianku, sudija

na sjednici održanoj 19. januara 2023. godine donio je

RJEŠENJE

Utvrdjuje se da Komisija za koncesije Bosne i Hercegovine u svojstvu Zajedničke komisije za koncesije, u smislu člana 4. stav 3. i člana 6. stav 2. Zakona o koncesijama Bosne i Hercegovine, nije izvršila Djelimičnu odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj U-16/20 od 16. jula 2021. godine.

U skladu sa članom 72. stav (6) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, ovo rješenje dostavlja se Tužilaštvu Bosne i Hercegovine.

Rješenje objaviće u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

1. Ustavni sud Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) donio je 16. jula 2021. godine Djelimičnu odluku o dopustivosti i meritumu broj U-16/20 (u daljnjem tekstu: Djelimična odluka), kojom je utvrdio da postoji spor u vezi s odlukama o koncesijama u pogledu koncesionog dobra i nadležnosti za njihovo donošenje koje

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 1285/17, rješavajući apelaciju Općine Livno, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) tačka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 13. veljače 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija Općine Livno podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije BiH broj 09 0 U 013004 14 Uvp 2 od 15. prosinca 2016. godine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj AP-1481/23, rješavajući apelaciju koju je podnio „Premier World Sport“ d.o.o. Čitluk, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) tačka b), članka 59. st. (1) i (2), članka 72. st. (2), (4) i (5) i članka 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica
Valerija Galić, dopredsjednica
Angelika Nussberger, dopredsjednica
Mirsad Ćeman, sudac
Helen Keller, sutkinja
Ledi Bianku, sudac
Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 19. lipnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

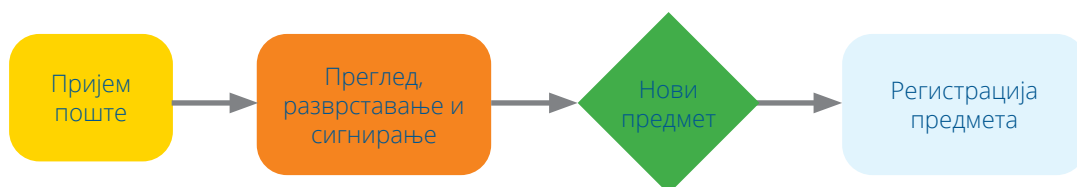
Процес припреме и доношења одлуке – од пријема захтјева/апелације до одлуке

Процес припреме и доношења одлука у Уставном суду Босне и Херцеговине је сложен и темељит и одвија се у неколико процедуралних корака. Тим процесом Уставни суд обезбјеђује квалитетно, објективно и транспарентно доношење одлука из своје надлежности, чиме доприноси правној сигурности и интегритету уставног система. Интерни механизми као што су тријажирање, израда нацрта одлука, одлучивање на сједницама суда, те постпродукција и отпрема одлука доприносе очувању интегритета и ауторитета Уставног суда. Тај процес континуирано се унапређује и прилагођава обезбјеђујући да Уставни суд може ефикасно одговорити на све изазове и промјене у окружењу, те да може испунити своју кључну улогу у заштити уставности и људских права и основних слобода у Босни и Херцеговини.

Након што се захтјев/апелација поднесе Уставном суду у складу с Правилима Уставног суда Босне и Херцеговине¹⁵³, предмет пролази неколико стадијума. То су: а) евидентирање и регистрација у Писарници Уставног суда, б) поступак тријаже, ц) темељита анализа предмета и израда нацрта одлуке, д) одлучивање о приједлогу одлуке на сједници Уставног суда те е) поступак постпродукције и отпреме.

Евидентирање и регистрација предмета

У Писарници се врши пријем свих докумената (писмена) везаних за захтјев/апелацију.¹⁵⁴ Генерални секретар врши преглед, разврставање и сигнирање поште, а након тога регистрар Уставног суда сигнира пошту која се односи на предмете из надлежности Уставног суда. За поднеске који се односе на већ регистровани предмет даје се налог да се уложи у тај предмет. Уколико се ради о новом предмету, регистрар даје налог Писарници за формирање новог предмета. Предмети се региструју у електронском/дигиталном систему за управљање предметима (СУП) и одговарајућем уписнику, те се таквом предмету аутоматски додјељује број зависно од врсте поступка који је покренут. Тај корак омогућава системско праћење сваког предмета од тренутка његовог пријема. Предметима који се односе на оцјену уставности и сл. (чл. VI/3.а), VI/3.ц), IV/3.ф) и VI/4. Устава Босне и Херцеговине) додјељује се број предмета с почетном ознаком „У“, док се предметима из апелационе надлежности (члан VI/3.б) Устава Босне и Херцеговине) додјељује број предмета с ознаком „АП“. Подносиоцима захтјева односно апелантима се доставља потврда о пријему апелације/захтјева с бројем предмета под којим је регистрован.

¹⁵³ Види чл. 20 и 21 Правила Уставног суда.

¹⁵⁴ Почевши од 1. јануара 2020. године, странке у поступку и њихови пуномоћници такође имају могућност да електронски комуницирају с Уставним судом Босне и Херцеговине. Услови под којима странке на тај начин могу комуницирати с Уставним судом прописани су Правилником о електронској комуникацији Уставног суда Босне и Херцеговине, који се примјењује од 1. јула 2022. године и доступан је на интернет страници Уставног суда БиХ.

Након тога, предмет се поново доставља Канцеларији регистрара Уставног суда. У Канцеларији регистрара рад на предметима организован је у оквиру одјељења, и то: Одјељења за претходно испитивање допустивости и сигнирање предмета, Одјељења за оцјену уставности, Апелационог одјељења те Одјељења за уставносудску праксу. У Апелационом одјељењу рад на предметима се даље распоређује одјелима, и то: Одјелу за допустивост и Одјелу за мериторно рјешавање предмета. Такође, у оквиру одјељења и одјела предмети се, ради лакшег и бржег рјешавања, разврставају и распоређују према рефератима – Грађански реферат, Кривични реферат и Реферат за остале предмете.

Поступак тријаже предмета

Након што је регистрован у СУП-у предмет се ради тријаже доставља у рад Одјељењу за претходно испитивање допустивости и сигнирање предмета. У оквиру тог одјељења, у којем су распоређени виши правни савјетници с дугогодишњим искуством, спроводи се поступак прелиминарне оцјене да ли је апелација/захтјев уредан и потпун те почетна анализа навода садржаних у њима. Затим се провјерава допустивост захтјева/апелације према критеријумима из Правила Уставног суда.

За допустиве апелације/захтјеве ради се прелиминарна анализа навода у контексту релевантне праксе Уставног суда и Европског суда, на основу чега се даје налог за даљње поступање с предметом.

Налог тријажера за поступање у предмету садржи приједлог начина рјешавања предмета (врста допустивости или меритума, приоритет предмета, груписање, референце, постојећа пракса). Уколико је потребно мериторно испитивање навода, даје се налог за припрему одлуке о меритуму а у супротном даје се налог за припрему одлуке о допустивости.

Тријажирање предмета обезбјеђује ефикасну расподјелу предмета у складу с приоритетима, сложености и важношћу, те олакшава расподјелу и сигналирање предмета према одјељењима/одјелима. Дакле, тиме се поставља оквир за дјеловање савјетника и сарадника приликом обраде предмета.

Темељита анализа предмета и израда нацрта одлуке Уставног суда

На основу налога **тријажера** предмет се аутоматски или мануелно додјељује у рад савјетницима/сарадницима у одјељењима/одјелима ради припреме нацрта одлуке о допустивости и/или меритуму.

Додјеливање предмета у рад врши се према критеријумима допустивости, те врсти и сложености предмета. Сложенији предмети се ради лакшег и бржег рјешавања групишу и распоређују према рефератима: Грађански реферат, Кривични реферат и Реферат за остале предмете. Тај корак омогућава расподјелу предмета „специјализованом“ стручном особљу које ће у складу са својим искуством детаљно проучити предмет и припремити одговарајући нацрт одлуке. То ће истовремено омогућити да се сложеним предметима посвети посебна пажња при изради нацрта. Дакле, анализа предмета и израда нацрта одлуке је једна од најважнијих фаза у процесу припреме за одлучивање на сједници Уставног суда.

Припрема одлуке о допустивости и/или меритуму укључује:

- разматрање/анализу захтјева/апелације и прилога, те процјену потребе за даљњом „комуникацијом предмета“, што подразумева тражење одговора од учесника у поступку,
- израду нацрта одлуке, што подразумева анализу правних аргумената и релевантне праксе, те прибављање релевантних прописа (закони итд.).

Уколико се током рада на предмету покаже да би требало припремити одлуку на другачији начин у односу на почетни налог тријажера, савјетник односно сарадник ће то учинити. Тиме се обезбјеђује да се узму у обзир сви релевантни фактори који су у тренутку тријаже били никако или недовољно познати или уочени.

Нацрт одлуке се припрема у форми која у потпуности одговара изгледу и садржају коначне одлуке Уставног суда те је усклађен с техничким правилима писања Уставног суда. Нацрт одлуке о допустивости садржи кратак опис чињеница предмета и образложење о недопустивости предмета. Нацрт одлуке о меритуму садржи увод, изреку, поступак пред Уставним судом, чињенице, наводе из захтјева/апелације, одговоре на захтјев/апелацију, релевантне прописе, образложење и закључак.¹⁵⁵

Уколико постоји захтјев за доношење привремене мјере, истовремено се приступа анализи захтјева и евентуалној припреми одлуке о привременој мјери. Нацрт одлуке о привременој мјери садржи релевантне разлоге и доказе због којих би требало или не би требало донијети привремену мјеру (у интересу странака и/или правилног вођења поступка).

Приликом израде нацрта одлука води се рачуна о приоритету предмета и о принципу хронолошког рјешавања предмета.

Важан механизам у том процесу јесте и сарадња с Одјељењем за уставносудску праксу, које се састоји од сарадника обучених за претрагу праксе Уставног суда, Европског суда, те других релевантних институција, што доприноси свестраној и објективној анализи и доношењу одлука. У ту сврху на располагању је богат фондус стручне литературе из различитих правних области у Библиотеци Уставног суда, као и стручни сарадник – документалиста који је задужен за праћење и достављање прописа релевантних за анализу и доношење одлуке.

Након што савјетник/сарадник припреми нацрт одлуке доставља га шефу одјељења/одјела ради контроле која обухвата анализу навода из захтјева/апелације, квалитета образложења у контексту релевантних прописа и праксе те усклађености нацрта с техничким правилима писања.

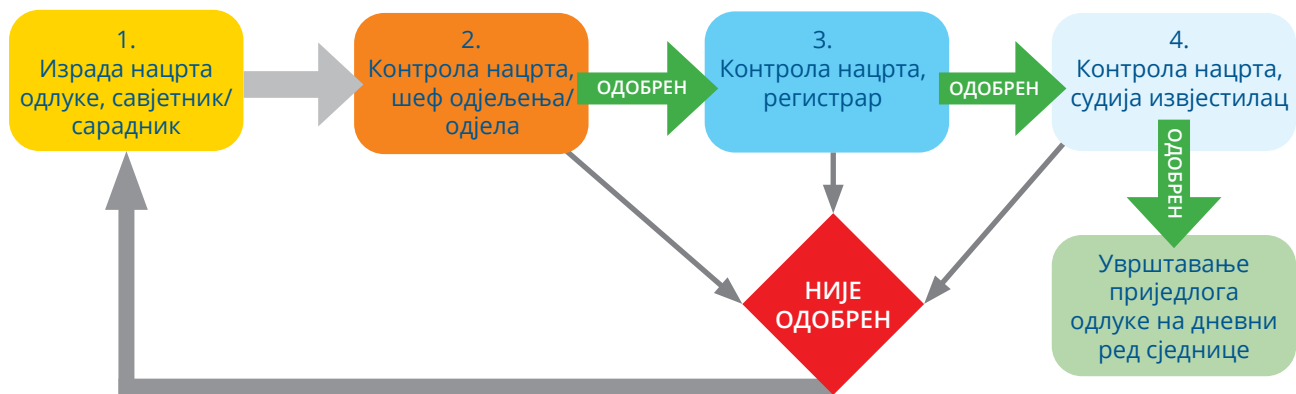
Нацрт који је одобрио шеф одјела/одјељења доставља се регистрару Уставног суда ради додатне контроле према свим претходно наведеним аспектима. Уколико нацрт не задовољава све тражене аспекте враћа се на дораду задуженом савјетнику/сараднику с упутама. Тај корак обезбјеђује квалитет и прецизност нацрта одлуке, уз поштовање релевантних правила и процедура, што је кључно за правилно и ефикасно доношење одлуке.

Након окончања припреме нацрта одлуке у оквиру Канцеларије регистрара за тај предмет аутоматски се одређује **судија извјестилац**. Аутоматско одређивање судије извјестиоца у предмету одвија се путем СУП-а према критеријуму задужености судија различитим врстама предмета и одлука. Предмети који се односе на оцјену уставности и сл. који се разматрају на пленарној сједници у правилу се додјељују „међународним судијама“, тј. судијама које именује предсједник Европског суда. Такав механизам убрзава и олакшава процес додјеле предмета и истовремено елиминише сумње у постојање субјективних фактора при одређивању судије извјестиоца.

Тек на основу сагласности судије извјестиоца нацрт одлуке стиче статус приједлога одлуке. Административни асистент приједлог одлуке ставља на листу која служи предсједнику суда да креира приједлог дневног реда за сједницу суда.

Као што је приказано, поступак припреме нацрта и приједлога одлуке је сложен и одговоран, те је осмишљен с циљем квалитетног и објективног доношења одлуке. На то посебно указује вишеструка контрола квалитета нацрта у Канцеларији регистрара, затим од судије извјестиоца и у коначници на сједници Уставног суда приликом расправе и одлучивања. Сваки од тих корака доприноси интегритету и објективности одлука Уставног суда, што је од кључног значаја за правну сигурност као саставног дијела принципа владавине права.

¹⁵⁵ Види члан 33 Правила Уставног суда БиХ.

Одлучивање о приједлогу одлуке на сједници Уставног суда

Приједлог одлуке на сједници Уставног суда излаже и аргументује судија извјестилац. Сваки од судија, у складу с Правилима Уставног суда, може дати коментар, примједбу или евентуално сугестију, предложити додатну анализу и одлагање за неку од наредних сједница, изразити своје неслагање с одлуком итд. На тај начин се обезбјеђује да се одлука донесе на основу аргументоване расправе и правне анализе судија Уставног суда.

На основу приједлога судије извјестиоца и/или сугестија датих током расправе може се одлучити да се приједлог врати на дораду ради поновног разматрања на наредној сједници. Такође, може се дати налог за израду новог приједлога одлуке или да се предмет узме приоритетно у рад без доношења посебне одлуке о привременој мјери уколико је поднесен захтјев за привремену мјеру. Такав приједлог одлуке се у правилу враћа савјетнику/сараднику који у договору са судијом извјестиоцем дорађује постојећи приједлог или припрема нови нацрт у складу с упутама судије извјестиоца и у оквиру расправе на сједници Суда. Такође, постоји могућност одређивања другог судије извјестиоца и/или другог савјетника/сарадника. У оба случаја, предмет се враћа у почетни стадијум припреме нацрта одлуке и поново пролази описану процедуру.

Након завршеног расправљања о предмету Уставни суд доноси одлуку. У доношењу одлуке Уставног суда може учествовати само судија који је присуствовао сједници на којој је обављена расправа о предмету у којем се доноси одлука. Поступак гласања се врши јавно, дизањем руке, при чему се судија не може уздржати од гласања. Гласање се врши редослиједом према којем су поднесени приједлози. Осим тога, могуће је претходно спровести прелиминарно необавезујуће гласање о предложеној одлуци или о појединим дијеловима одлуке. Приједлог који приликом прелиминарног гласања добије највише гласова сматра се првим приједлогом о којем се гласа, а у осталим случајевима као први приједлог о којем се гласа сматра се приједлог судије извјестиоца уколико судија извјестилац не предложи другачије.

Одлуке Уставног суда у пленарној сједници и Великом вијећу доносе се већином гласова од укупно девет судија Уставног суда, док се одлуке Малог вијећа доносе једногласно. Изузетно, када у пленарној сједници у доношењу одлуке учествује мање од укупног броја од девет судија, и то због разлога изузећа или престанка функције, као и када нису изабране све судије, или када је судија у дужем периоду због болести спријечен обављати своју функцију, уколико најмање пет судија не гласа идентично о приједлогу одлуке о захтјеву/апелацији, у случају из члана 98 (Престанак функције), одлучивање о тој одлуци ће се одгодити за једну од наредних сједница, али не дуже од шест мјесеци, а ако се иста ситуација након истека тог рока понови, глас предсједника Уставног суда, односно судије који га замјењује, рачуна се двоструко.

Постпродукција и отпрема одлуке

Постпродукција и отпрема одлуке представља посљедњи корак у процесу којим се обезбјеђује да се свака донесена одлука пажљиво прегледа, по потреби лекторише, објави на одговарајући начин и на крају достави странама у поступку.

Одлуке усвојене на сједници суда достављају се Редакционој комисији. Редакциона комисија спроводи и утврђује стручно-техничку редакцију текста одлука/рјешења. Предсједник Редакционе комисије и регистар потписима потврђују коначан усвојени текст свих одлука.

Након доношења, одлуке се достављају Језичком одјелу Суда ради лекторисања на службене језике у Босни и Херцеговини и преводјења на енглески језик.

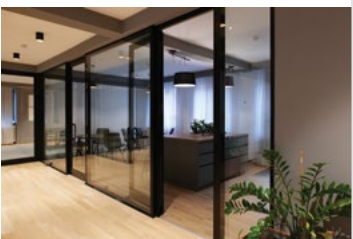
Примјерак одлуке/рјешења који се објављује на интернет страници Уставног суда одмах се отпрема у случају да нема потребе за лекторисањем.

Све одлуке се објављују на интернет страници Уставног суда. Прије објављивања на интернет страници све одлуке се обрађују према „кључним ријечима“ путем СУП-а и тај процес омогућава лакше претраживање одлука Уставног суда. Одлуке које се објављују у службеним гласилима у БиХ („Службени гласник БиХ“, „Службене новине Федерације БиХ“, „Службени гласник Републике Српске“ и „Службени гласник Брчко дистрикта БиХ“) обавезно се лекторишу и објављују на службеним језицима и писмима у Босни и Херцеговини, према одлуци Уставног суда, водећи при томе рачуна о равноправној заступљености. Такође, одлуке које се разматрају на пленарној сједници Уставног суда преводе се на енглески језик и објављују на интернет страници Уставног суда.

На крају поступка, предсједник Уставног суда потписује лекторисане одлуке/рјешења.

Након пријема налога за отпрему одлука се отпрема апелантима/подносиоцима захтјева и другим учесницима у поступку. Штампане верзије се отпремају поштом или посредством курира, а у случајевима договорене електронске комуникације отпрема се врши у електронској форми заштићеној е-комуникацијом. На тај начин се окончава поступак пред Уставним судом.

СЕКРЕТАРИЈАТ

Из ОHR-а за "Avaz" о случају ANUBiH-a

Odluke Ustavnog suda su konačne

Ustavni sud BiH utvrdio je u novembru prošle godine da je odbijanje zahtjeva Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (ANUBiH) za upis u registar suprotno demokratskom principu utvrđenom Ustavom BiH te suprotno ustavnom načelu kontinuiteta zakonskih propisa, stoji u odgovoru OHR-a "Avazu".

Podsjećamo, iz ANUBiH-a je upućena apelacija OHR-u nakon što je Ministarstvo pravde BiH odbilo ovu instituciju upisati u Registar pravnih osoba.

OHR: Provesti odluke

Nedavno je Muris Čičić, predsjednik ANUBiH-a, rekao za "Avaz" da se odlu-

ke 1
poš
vrđ

Sud je naložio Ministarstvu pravde BiH da provede prethodnu i donese novu odluku po hitnom postupku u skladu sa zahtjevom za registraciju. Odluka mora biti u skladu s važećim članovima i načelima Ustava BiH. Prema odluci Suda, Ministarstvo pravde ima rok od tri mjeseca da provede odluku i obustavi Sud u radu.

Ustavni sud BiH uvažio apelaciju, ali mjere ostaju na snazi

Neustavne odluke o obaveznom nošenju maski

Sporno je i ograničeno kretanje, koje se odnosi na period od 23 do 5 sati ujutro

Ustavni sud Bosne i Hercegovine ocijenio je jučer da odluke kriznih štabova o ograničenju kretanja i nošenja maski tokom pandemije koronavirusa predstavljaju kršenje osnovnih ljudskih prava. Ograničeno kretanje odnosi se na period od 23 do 5 sati ujutro.

Na taj način djelimično

KNEŽEVIĆ

Bitno je da se pravo na slobodu stalno naglašava

SARAJEVO - Predsjednik Ustavnog suda BiH Zlatko Knežević izjavio je da iz godine u godinu opada broj ukidajućih odluka Ustavnog suda koje se odnose na lišavanje slobode i klevetu, te da to govori da redovno sudstvo primjenjuje ono što je u zakonu. Knežević, koji je juče učestvovao u promociji izvještaja "Praksa sudova u BiH u pogledu prava na slobodu i bezbjednost ličnosti i prava na slobodu izražavanja", koji je uz podršku Ambasade Velike Britanije u BiH pripremio Ustavni sud BiH, kazao je da je ovo prvi put za mnogo godina da se vrši pregled prakse ne samo najvišeg suda, nego i prakse okružnih i kantonalnih sudova čiji predmeti ne dođu do Ustavnog suda.

"Vrlo je bitno da se pravo na slobodu stalno naglašava jer, nažalost, koliko god se trudili, uvijek postoje elementi kada je došlo do povrede nečijeg prava na slobodu, pa i na ličnu bezbjednost", izjavio je Knežević. Ambasador Velike Britanije u BiH Metju Fild ocijenio je da je efikasna vladavina prava na prvom mjestu kada je riječ o povjerenju građana i investitora. (Sma)

DOGAĐAJI

Dnevni list / Dnevni.ba

Petak • 8. 12. 2023.

9

Ustavni sud BiH već više od godinu dana nije kompletiran iz razloga što nadležne vlasti u Federaciji BiH i Republici Srpskoj nisu imenovale nedostajuće suce Ustavnog suda BiH, potvrdila je za BHRT predsjednica Ustavnog suda BiH Valerija Galić te dodala da će uskoro nedostajati i treći sudac, kolega Zlatko Knežević, koji odlazi u prijevremenu mirovinu i napušta Ustavni sud BiH, tako da sud neće biti u potpunosti sazvan.

Iz tih razloga mi pokušavamo na sve moguće načine spriječiti blokadu rada Ustavnog suda. Najviše se to odražava na nemogućnost sazivanja velikog vijeća Ustavnog suda, koje čine domaći suci, dakle šest domaćih sudaca, već godinu dana od odlaska kolege Simovića u mirovinu. Ustavni sud nije mogao savršeno veliku vijeće Ustavnog suda jer je prethodno u mirovinu otišao i kolega Mato Tadić. Na velikom vijeću, Ustavni sud BiH donosi najveći broj odluka iz apelacijske nadležnosti a to se odražava na način da ne možemo donositi veliki broj odluka iz te nadležnosti, pojasnila je predsjednica Galić i dodala da su u Ustavnom sudu BiH učinili sve kako bi se organizirali na takav način da se što veći broj odluka iz apelacijske nadležnosti donosi na plenarnoj sjednici Ustavnog suda BiH.

No, kako je napomenula, to iziskuje dodatne napore jer se mora provesti veći broj odluka iz međunarodne suce da bi oni mogli sudjelovati u radu ravnopravno s domaćim sucima.

Dakle, Ustavni sud nastavlja sa radom, ali u otežanim uvjetima,

Valerija Galić, predsjednica Ustavnog suda BiH

Pokušavamo na sve moguće načine spriječiti blokadu rada suda

naglasila je predsjednica Ustavnog suda BiH uz poruku da ne mogu dovesti da Ustavni sud bude blokiran.

Prema Ustavu BiH, kvorum za rad i odlučivanje Ustavnog suda je pet sudaca. Ustavni sud se na sve moguće načine pokušava boriti s izazovima te osigurati nastavak svog rada, kazala je Galić. Odgovarajući na pitanje o kriterijima pri izboru sudaca Ustavnog suda BiH, pojasnila je da je Ustavom BiH

propisano da je istaknuti pravnik visokih moralnih kvaliteta i da ima biračko pravo, što znači da je državljanin BiH.

Moje mišljenje je da prilikom izbora suca Ustavnog suda BiH treba prentestveno voditi računa o iskustvu, stručnosti, profesionalizmu u prethodnom radu koje je kandidat za suca ostvario, navela je sugovornica BHRT uz opasku da vlast u Republici Srpskoj već izvršeno vrije-

me pokušava urušiti rad i integritet Ustavnog suda BiH.

Samim neimenovanjem prvostupničkih sudaca, nedostajućih u Ustavnom sudu, pozivanjem na ostavku sudaca Ustavnog suda BiH, što je rezultiralo podnošenjem zahtjeva za prijevremenu mirovinu kolege Kneževića, donošenjem Zakona o neprimjenjivanju odluka Ustavnog suda BiH i Zakona o neobjavlivanju odluka Ustavnog suda, da ne nabrskam dalje, argumentirala je Galić.

O mogućnosti da Ustavni sud BiH funkcioniše bez stranih sudaca, rekla je da, govoreći sa sadašnje pozicije, ako u Ustavnom sudu BiH ne bi djelovali tri međunarodna suca, Sud, odlaskom kolege Kneževića, ne bi mogao raditi, ne bi mogao odlučivati i donositi odluke jer ne bi imao kvorum potreban za odlučivanje.

Jedini zakon koji se, prema važećem Ustavu BiH, može donijeti je zakon kojim je predviđeno da, po isteku petogodišnjeg mandata međunarodnih sudaca, Parlamentarna skupština BiH može urediti drugačiji način izbora međunarodnih sudaca. Različit su tumačenja te odredbe ali, prema važećim ustavnim rješenjima, to je jedini zakon koji bi se moglo donijeti vezano za neka pitanja Ustavnog suda BiH, smatra Galić.

Kako je jedan od 14 prioriteta koje je Europska komisija postavila pred državne vlasti za otvaranje pregovora o članstvu u EU i reformu Ustavnog suda BiH, uključujući pitanje međunarodnih sudaca i izvršenje odluka Ustavnog suda, Galić je poručila da je jedino moguće rješenje u nadležnosti Parlamentarne skupštine BiH.

ustoravlja kršenje navedenih prava i slokaže se u odluci, dižnim izvršnim i odavnim organima no je da se izjane o odlukama, ali one kinute. M. Ai.

Schmidt pozvao vlasti u BiH da osiguraju nesmetan rad Ustavnog suda BiH

Visoki predstavnik u BiH Christian Schmidt pozvao je predstavnike u BiH na svim razinama na njihovu obavezu da se osigura nesmetan rad Ustavnog suda BiH u punom tetu, sukladno Ustavu BiH i lskom mirovnim sporazumom.

Nijedan sud niti pojedinac, bez obzira je li netko za njihovim odlukama ili nije, ne biti izložen pritisku kojim se va njihovu neovisnost, poručio je Ured visokog predstavnika u BiH a u jeku rasprava u javi upražnjenim mjestima u Ustavnom sudu BiH i o prijevremenom rovljenju potpredsjednika tog suca Zlatka Kneževića.

Ustavni sud BiH je 13. srpnja godine razriješio dužnosti suca Kneževića, jedinog suca iz Republike Srpske, te on od prijevremenu mirovinu.

Brčko: Sjednica Ustavnog suda BiH

Ustavni sud BiH održat će 14. srpnja 2022. godine svoju 128. plenarnu sjednicu u Brčkom, a po okončanju Plenarne sjednice, 15. srpnja 2022. godine, u 9 sati će predstavnik Ustavnog suda BiH upriličiti i tiskovnu konferenciju u zgradi Osnovnog suda u Brčkom. U ime Ustavnog suda BiH, predstavnicima medija će se obratiti predsjednik Ustavnog suda BiH Mato Tadić i dopredsjednici Ustavnog suda BiH Miodrag Simović i Mirsad Čeman.

Ustavni sud BiH zaštitio novinare od progona

Okružni sud u Bijeljini 2020. godine, nakon odluke Ustavnog suda, u cijelosti odbio tužbeni zahtjev Stanića

Ustavni sud BiH usvojio je apelaciju (broj AP 2751/19) „Avaz-rotu press“, koju je podnijela advokatica Almina Pilav protiv presude Okružnog suda u Bijeljini, a kojom je Milenku Staniću bila dodijeljena naknada štete u iznosu od čak 10.000 KM.

Odbijena tužba

Riječ je o tekstu koji je objavio „Avaz“ 23. februara 2016. godine pod naslovom „Kandidat za vicegu-

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija „Avaz-rotu press“ d.o.o. Sarajevo.

Utvrđuje se povreda prava iz člana II(3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Bijeljini broj 80 0 P 075406 18 Gž od 24. aprila 2019. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Bijeljini koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II(3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Bijeljini da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od donošenja ove odluke, obavijesti Ustavni sud BiH o izvršenju.

Секретаријат

Послови подршке Уставном суду организовани су у оквиру Секретаријата Уставног суда.

У првој години оснивања Уставног суда, тј. 1964. године, поред судија, у Уставном суду је било десетак запослених. Током година број запослених је незнатно растао. Након прве конституирајуће сједнице у тзв. постдејтонском периоду, 1997. године у Уставном суду је, поред судија, било само петнаестак запослених. У јулу исте године донесен је Пословник Уставног суда којим је, између осталог, уређена и унутрашња организација Уставног суда. У складу с тим пословником, стручне, рачуноводствене, финансијско-материјалне и техничке послове за потребе Суда обављала је Служба Уставног суда Босне и Херцеговине као претеча данашњег Секретаријата.

Након конституисања Уставног суда у новом сазиву, у јулу 2005. године донесена су Правила Уставног суда према којима у обављању стручних и других послова Уставном суду помаже Секретаријат Уставног суда којим руководи генерални секретар. Одлуком о организацији Секретаријата из децембра 2005. године прописано је да се у Секретаријату обављају студијско-аналитички, правни, стручно-оперативни, рачуноводствено-материјални, информационо-документациони, административно-технички, оперативни-технички и помоћни послови, а да се Секретаријат састоји од Канцеларије регистрара, Административно-финансијске канцеларије и Кабинета председника као основних организационих јединица.

У посљедњих двадесетак година, у складу с потребама посла, односно повећањем броја предмета пред Уставним судом, повећавала се и потреба за оснивањем нових одјела у оквиру основних организационих јединица Секретаријата и ангажовањем додатног особља у Секретаријату, поготово стручног правног особља у оквиру Канцеларије регистрара које ради на пословима из основне надлежности Уставног суда. Тренутно је у Секретаријату 92 запослених, од чега је око 80% запослених с високом стручном спремом. Полну структуру запослених у Секретаријату у вријеме израде ове публикације чини око 69% жена и 31% мушкараца. Просјечна животна доб запослених у Секретаријату износи 48 година.

Од првих дана оснивања до данас Секретаријат представља кључни фактор у пружању помоћи у функционисању Уставног суда будући да се у Секретаријату обављају најсложенији студијско-аналитички, правни, стручно-оперативни, рачуноводствено-материјални, информационо-документациони, административно-технички, оперативни-технички и различити помоћни послови који су неопходни да би Уставни суд могао обављати своју уставну надлежност. Улога Секретаријата је посебно дошла до изражаја у вријеме рада у ванредним околностима током пандемије коронавируса када је Секретаријат, уз прилагођавање новом начину рада (рад ван службених просторија за већи број запослених), очувао несметан процес рада Уставног суда у свим сегментима, као и у периоду рада Уставног суда с недовољним бројем судија, када је, захваљујући залагању запослених у свим организационим јединицама Секретаријата, обезбијеђен континуитет у раду Уставног суда.

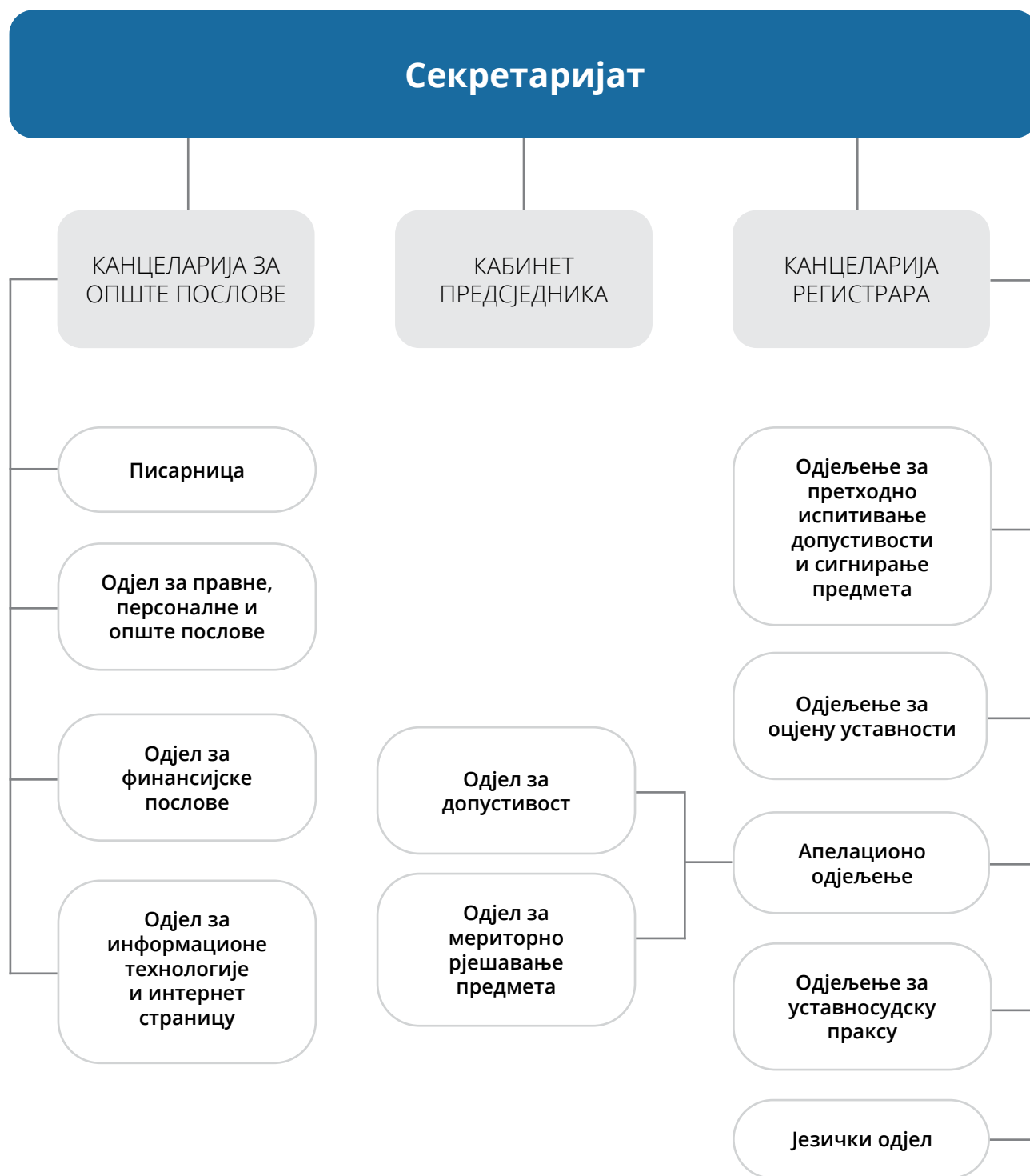
Организација и сва друга питања која су од значаја за рад Секретаријата ближе су уређени Одлуком о организацији Секретаријата. У вријеме израде ове публикације примјењује се Одлука о организацији Секретаријата која је донесена у јуну 2022. године, а према којој је систематизовано 47 радних мјеста, односно 114 извршилаца. Према тој одлуци о организацији, Секретаријат се састоји од три основне организационе јединице, и то: Кабинета председника, Канцеларије регистрара и Канцеларије за опште послове. У оквиру канцеларија послови се групишу и организују у одјељења, одјеле и друге организационе јединице, а унутар њих у реферате.

СЕКРЕТАРИЈАТ

КАБИНЕТ
ПРЕДСЈЕДНИКА

КАНЦЕЛАРИЈА
РЕГИСТРАРА

КАНЦЕЛАРИЈА ЗА
ОПШТЕ ПОСЛОВЕ

- (1) У обављању стручних и других послова Уставном суду помаже Секретаријат.
- (2) У оквиру Секретаријата се образују одјељења чији се дјелокруг утврђује Одлуком о организацији Секретаријата Уставног суда, коју доноси Уставни суд у пленарној сједници.
- (3) Секретаријатом руководи генерални секретар, који помаже Уставном суду у обављању његових функција, те одговара за организацију и активности Секретаријата, по овлашћењу председника Уставног суда.

Члан 106 Правила Уставног суда БиХ

Генерални секретар

Према члану 106 став (3) Правила Уставног суда, Секретаријатом руководи генерални секретар, који помаже Уставном суду у обављању његових функција, те одговара за организацију и активности Секретаријата, по овлашћењима предсједника Уставног суда. У обављању најсложенијих послова, генералном секретару помажу регистар, шефови одјељења и одјела, шеф Кабинета предсједника Уставног суда, помоћник генералног секретара Уставног суда, правни савјетници судија које именује и разрјешава Уставни суд у пленарној сједници. Регистар обавља дужност замјеника генералног секретара у случају његовог одсуства или спријечености.

Кабинет предсједника

У Кабинету предсједника, којим руководи шеф Кабинета, обављају се протоколарни послови, послови у вези с међународном сарадњом Уставног суда, послови односа с јавношћу и други стручно-оперативни и административно-технички послови.

Канцеларија регистрара

Канцеларијом регистрара руководи регистар. У Канцеларији регистрара се обављају правни, студијско-аналитички, стручно-оперативни и други стручни послови у вези с остваривањем надлежности Уставног суда из чл. VI/3.а), VI/3.б), VI/3.ц) и IV/3.ф) Устава Босне и Херцеговине, те послови уставносудске праксе и документације, послови превођења и језичке обраде одлука и других текстова и материјала. Послови су груписани у одјељења и одјеле, а унутар њих у реферате.

Канцеларија регистрара организована је у организационе јединице као што су: Одјељење за претходно испитивање допустивости и сигнирање предмета, Одјељење за оцјену уставности, Апелационо одјељење, Одјељење за уставносудску праксу и Језички одјел. У Апелационом одјељењу успостављена су два одјела: Одјел за допустивост и Одјел за мериторно рјешавање предмета.

Одјељење за претходно испитивање допустивости и сигнирање предмета

У Одјељењу за претходно испитивање допустивости и сигнирање предмета обављају се послови обраде допустивости захтјева из уставне надлежности Уставног суда, односно апелација и других поднесака, што укључује анализу уставноправног питања, прибављање одговарајуће документације и података неопходних за обраду захтјева/апелације уз подршку лица задуженог за административне послове, сигнирање према правној области и упућивање одјељењима, а за потребе Апелационог одјељења сигнирање према допустивости (Одјел за допустивост) и према меритуму по врсти предмета (правна област) и њихово просљеђивање у Кривични реферат, Грађански реферат или Реферат за остале предмете у оквиру Канцеларије регистрара, уз давање основних упута о правцу рјешавања предмета и други послови по налогу регистрара.

Одјељење за оцјену уставности

У Одјељењу за оцјену уставности обављају се правни, студијско-аналитички и други стручни послови у вези с остваривањем надлежности Уставног суда из чл. VI/3.а), VI/3.ц) и IV/3.ф) Устава Босне и Херцеговине. У оквиру тих послова врши се обрада захтјева за покретање поступка и других поднесака, што укључује анализу уставноправног питања, израду стручних реферата, анализа, обавјештења и информација, нацрта одлука и рјешења, те стручни послови који се односе на припремање и одржавање јавних расправа и други послови по налогу регистрара.

Апелационо одјељење

У оквиру Апелационог одјељења обављају се правни, студијско-аналитички и други стручни послови у вези с остваривањем надлежности Уставног суда из члана VI/3.б) Устава Босне и Херцеговине. У оквиру тих послова врши се обрада апелација и других поднесака, што укључује анализу уставноправног питања, израду стручних реферата, анализа, обавјештења и информација, нацрта одлука и рјешења, те стручни послови који се односе на припремање и одржавање јавних расправа и други послови по налогу регистрара. Послови су груписани у одјеле, а унутар одјела у реферате.

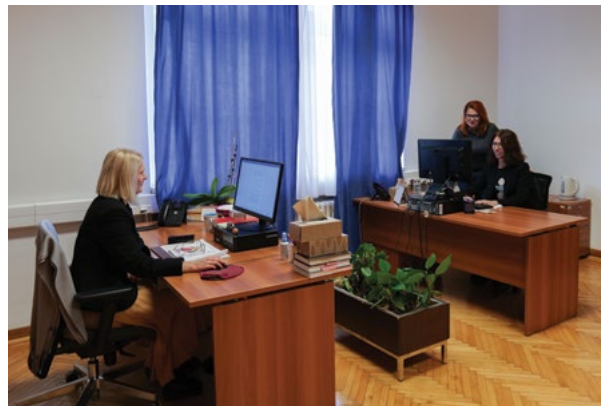
У Апелационом одјељењу организују се следећи одјели:

- а) Одјел за допустивост
- б) Одјел за мериторно рјешавање предмета.

Одјељење за уставносудску праксу

У Одјељењу за уставносудску праксу пратисе, обрађује и анализира уставносудска пракса Уставног суда и других уставних и сродних судова, судска пракса Европског суда, као и других супранационалних судова, припремају се предмети с релевантном праксом и прописима, периодичне информације о уставносудској пракси других уставних и сродних судова и Европског суда, те информације о стручним чланцима, научним радовима и другим материјалима значајним и интересантним за рад Уставног суда. Поред тога, обављају се документациони и библиотечки послови те се остварује сарадња с уставносудским и другим документационим и информативним службама других судова и институција.

Језички одјел

У Језичком одјелу се врши лекторисање одлука и свих службених текстова за објављивање на службеним језицима у Босни и Херцеговини те језичка обрада одлука и материјала за публикације на службеним језицима у БиХ. Поред тога, врши се писмено превођење докумената, нацрта и приједлога одлука, рјешења и закључака с енглеског језика на службене језике у БиХ и обратно, превођење и достављање материјала за потребе одржавања пленарних сједница Уставног суда, писмено превођење праксе Европског суда, материјала везаних за сарадњу Уставног суда с међународним институцијама, те послови превођења за потребе других организационих јединица Секретаријата. У Језичком одјелу обављају се послови симултаног превођења на пленарним сједницама, састанцима Уставног суда, консекутивно и *chuchotage* превођење приликом службених посјета и службених путовања, те се преводе и други документи и материјали за потребе Уставног суда. Осим тога, Језички одјел води и ажурира базу докумената Уставног суда на енглеском језику, те врши припрему усвојених одлука Уставног суда на енглеском језику за интернет страницу Уставног суда.

Канцеларија за опште послове

Канцеларијом руководи помоћник генералног секретара. У Канцеларији за опште послове обављају се послови Писарнице и архиве, општи правни послови, послови везани за радноправни статус запослених, управљање људским ресурсима, материјално-финансијски послови, послови управљања, одржавања, унапређења и заштите информационог система, послови администрирања интернет странице Уставног суда, послови дизајнирања, графичке и техничке обраде докумената Уставног суда, те други административно-технички послови неопходни за остваривање функција и надлежности Уставног суда. Послови се обављају у оквиру неколико организационих јединица, тј. Писарнице, Одјела за правне, персоналне и опште послове, Одјела за финансијске послове и Одјела за информационе технологије и интернет страницу.

Писарница

У Писарници се врши пријем и распоред поште, пријем и распоред предмета, воде се уписници предмета и других писмена и помоћне књиге, води се електронска база података и докумената свих предмета у раду у Уставном суду, евиденција о кретању предмета, врши се достављање одлука Уставног суда на објављивање у службеним гласилима, отпрема поште и архивирање предмета.

Одјел за правне, персоналне и опште послове

У оквиру Одјела за правне, персоналне и опште послове обављају се општи правни и административни послови, послови стратешког планирања, послови везани за радноправни статус запослених и вођење евиденција о радноправном статусу запослених, управљање људским ресурсима, технички, помоћни и други послови.

Одјел за финансијске послове

У Одјелу за финансијске послове обављају се рачуноводствени и финансијско-материјални послови, ажурирање система финансијског управљања и контроле, врши се обрачун плата, накнада и других материјалних права запослених, послови стратешког планирања и управљања пројектима, послови јавних набавки робе, услуга и радова, као и други рачуноводствени и финансијско-материјални послови у складу с прописима о финансијском пословању и актима Уставног суда.

Одјел за информационе технологије и интернет страницу

У Одјелу за информационе технологије и интернет страницу обезбјеђује се квалитетан, поуздан и доступан информациони систем, брине се о безбједности информационог система, обезбјеђује се техничка помоћ и подршка корисницима информационог система, води се рачуна о несметаном функционисању интернет сервиса и одржавању интернет странице Уставног суда, те се обављају послови графичког дизајна и интернет странице, послови дизајнирања и ликовне и техничке обраде штампаних и електронских докумената Уставног суда.

На сопствену иницијативу и гдје је то изводљиво Уставни суд ће на својој интернет страници или на други погодан начин редовно објављивати и ажурирати информације из свог дјелокруга рада када је то у интересу промовисања транспарентности и ефикасности рада Уставног суда, као и подстицања информисаног учешћа јавности у вези с питањима од јавног интереса.

(Члан 10 Правилника о приступу информацијама и поновној употреби докумената Уставног суда БиХ)

Јавност рада

Рад Уставног суда је јаван. Информисањем јавности о свом раду Уставни суд демонстрира принципијелну опредељеност, али и обавезу поштовања принципа јавности рада као општег демократског стандарда. Правилима Уставног суда (чл. 13, 14 и 15) ближе је уређено питање остваривања јавности рада и ограничења поводом тог питања.

Јавност рада се обезбјеђује као јавност поступка пред Уставним судом (уз оправдане рестрикције, у складу с Правилима), те као право најшире јавности да буде упозната с радом Уставног суда као институције од прворазредног значаја.

Јавност поступка се обезбјеђује обавјештавањем јавности о припремању и одржавању сједница Уставног суда и јавних расправа пред Уставним судом, давањем обавјештења о току поступка, достављањем службених саопштења средствима јавног информисања, одржавањем конференција за медије, омогућавањем учесницима у поступку да изврше увид у предмете о којима Уставни суд одлучује и да присуствују

јавним расправама Уставног суда, осим ако предсједник Уставног суда, у интересу морала, јавног реда или националне безбједности у демократском друштву, одлучи друкчије, објављивањем донесених одлука, издавањем публикација Уставног суда у којима се објављују значајније одлуке, рјешења и друго, те на други начин који одреди Уставни суд.

Јавност поступка пред Уставним судом искључена је на сједницама Суда, осим на јавној расправи.

Саопштења о одржавању сједница и јавних расправа Уставног суда (вријеме, мјесто и дневни ред) објављују се на огласној табли и интернет страници Уставног суда и достављају средствима јавног информисања. На интернет страници су такође доступне све одлуке које је донио Уставни суд.

Од 1997. године Уставни суд Босне и Херцеговине објављује билтен на службеним језицима и писмима у Босни и Херцеговини. Закључно са 2023. годином објављена су 34 годишња свеска (за поједине године и по два свеска), те пет свезака билтена на енглеском језику (2006, 2011, 2016, 2018. и 2022. године).

Билтени који садрже интегрални текст одабраних одлука Уставног суда, Преглед праксе Уставног суда Босне и Херцеговине (*Digest of the Case Law of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina*), зборници радова с међународних конференција и округлих столова које је организовао Уставни суд, уз повремено објављивање и других пригодних публикација (монографије, информативне брошуре итд.) представљају значајну и континуирану издавачку дјелатност Уставног суда Босне и Херцеговине.

Члан 13 (Јавност рада)

- (1) Рад Уставног суда је јаван.
- (2) Јавност поступка пред Уставним судом се обезбјеђује:
 - а) обавјештавањем јавности о припремању и одржавању сједница Уставног суда и јавних расправа пред Уставним судом;
 - б) давањем обавјештења о току поступка;
 - ц) достављањем службених саопштења средствима јавног информисања;
 - д) одржавањем конференција за штампу;
 - е) омогућавањем учесницима у поступку да изврше увид у предмете о којима Уставни суд одлучује, да присуствују јавним расправама Уставног суда, осим ако предсједник Уставног суда, у интересу морала, јавног реда или националне безбједности у демократском друштву, одлучи друкчије;
 - ф) објављивањем донесених одлука;
 - г) издавањем публикација Уставног суда у којима се објављују значајније одлуке, рјешења и друго;
 - х) на други начин који одреди Уставни суд.

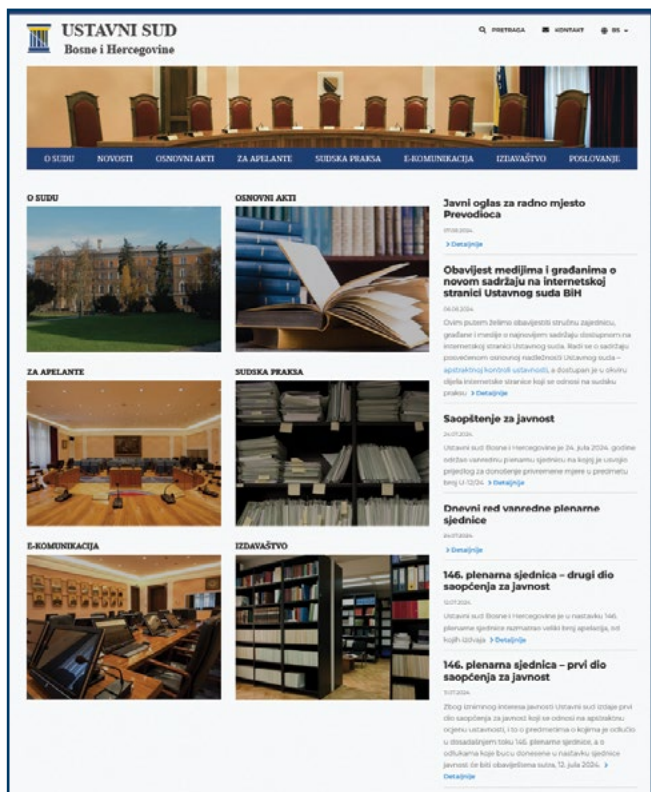
Члан 14 (Искључење јавности)

Јавност поступка пред Уставним судом искључена је на сједницама Суда, осим на јавној расправи.

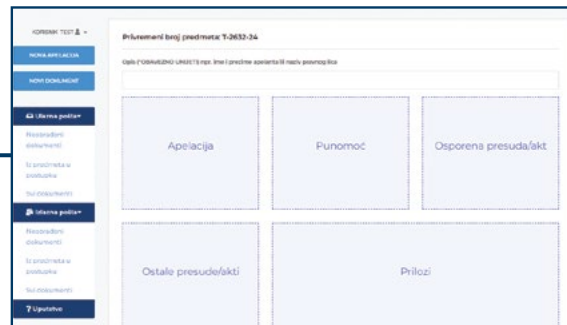
Члан 15 (Саопштења)

Саопштења о одржавању сједница и јавних расправа Уставног суда (вријеме, мјесто и дневни ред) објављују се на огласној табли и web-страници Уставног суда и достављају средствима јавног информисања.

(Правила Уставног суда БиХ)

Интернетска страница Уставног суда Босне и Херцеговине континуирано се надопуњује и унапређује новим садржајима као што су: судска пракса у свим својим сегментима (претрага одлука, преглед праксе, извршење одлука, апстрактна оцјена уставности), пословање (плански документи, извјештаји, јавне набавке, конкурси), новости, издаваштво итд.

С циљем бржег, једноставнијег, економичнијег и ефикаснијег пословања и размјене докумената и информација с апелантима, адвокатима и правосудним институцијама те с медијима, успостављена је електронска комуникација у два вида, и то електронска комуникација у ограниченом обиму, која се остварује путем електронске поште, и електронска комуникација у пуном обиму, која се остварује с адвокатима путем намјенске веб-апликације. Додатно, електронска комуникација путем електронске поште омогућена је и свим осталим физичким и правним лицима.

У оквиру пројекта „Јачање правосудних капацитета у имплементацији Европске конвенције и њених стандарда у Босни и Херцеговини“ који финансира Влада Уједињеног Краљевства а спроводи AIRE центар, настала су два видеа: Информативни видео о Уставном суду БиХ и Упутство за подношење апелација.

Међународна сарадња

Међународна мултилатерална и билатерална сарадња, као и учешће на међународним конференцијама, стручним и научним скуповима простор је у оквиру којег Уставни суд континуирано промовише своју доктрину, искуство и праксу, посебно у домену владавине права, заштите и промовисања значаја поштовања људских права и основних слобода. На тај начин Уставни суд континуирано даје свој допринос европској цивилизацијској и правној стечевини.

Уставни суд од 1997. године континуирано сарађује с уставним, односно другим највишим националним судовима који обављају функције уставног судства у другим земљама. Такође сарађује са Савјетом Европе, а нарочито с Европским судом и Европском комисијом за демократију путем права (Венецијанска комисија). Уставни суд је члан Европске конференције уставних судова и Свјетске конференције уставних судова. Уставни суд сарађује и с другим међународним организацијама и институцијама. Такође, Уставни суд, почевши од 2019. године, активно учествује у раду Мреже највиших европских судова у оквиру Европског суда (Мрежа), примарно давањем одговора на захтјеве Мреже у вези с одређеним правним питањима.

Чланство у међународним организацијама

Конференција европских уставних судова

Почевши од 2000. године, Уставни суд БиХ је члан Конференције европских уставних судова чије су оснивање иницирали уставни судови Савезне Републике Њемачке, Републике Аустрије, Републике Италије и бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Циљеви Конференције су промовисање и размјена информација о методама рада и уставносудској пракси између чланова и размјена мишљења о институционалним, структурним и оперативним питањима која се тичу јавног права и уставног судовања, унапређења независности уставних судова као кључног фактора у гарантовању и примјени демократије и владавине права, с посебним нагласком на обезбјеђивање заштите људских права. Конференција подржава напоре да се одржавају редовни контакти између европских уставних судова и сличних институција. Уставни суд је у периоду од 2000. до 2024. године редовно учествовао на сједницама Конференције.

Предсједница Галић на XIX конгресу Конференције европских уставних судова у Кишињеву, Молдавија, мај 2024. године

Предсједник Ђеман и потпредсједник Тадић на Четвртом конгресу Свјетске конференције уставних судова о теми „Владавина права и уставно судство у модерном свијету“, Вилњус, Република Литванија, септембар 2017. године

Свјетска конференција уставних судова

Уставни суд БиХ је од јануара 2013. године пуноправни члан Свјетске конференције уставних судова (*World Conference on Constitutional Justice*).

Свјетска конференција уставних судова основана је на иницијативу Венецијанске комисије с циљем окупљања уставних судова и других највиших судова који обављају функцију уставне контроле широм свијета. До сада су одржани следећи конгреси: 2009. године, Кејптаун, Јужноафричка Република, „Утицај уставног судства на друштво и на развој глобалне јуриспруденције о људским правима“; 2011. године, Рио де Жанеиро, Савезна Република Бразил, „Подјела власти и независност уставних судова и еквивалентних тијела“; 2014. године, Сеул, Република Кореја, „Уставно судство и друштвена интеграција“; 2017. године, Вилњус, Литванија, „Владавина права и уставно судство у модерном свијету“ и 2022. године, Бали, Република Индонезија, „Уставни судови и мир“.

Сарадња с Европским судом за људска права

Однос с Европским судом, осим у домену струке, огледа се и у томе да национални судови прихватају судске одлуке тог ваннационалног судског тијела, што је изузетна чињеница чији је резултат, развојем односа између Европског суда и националних уставних судова, између осталог, успостављање универзалног система заштите људских права и основних слобода те владавине права. У том систему, уз међусобну толеранцију, национални уставни и други национални судови и Европски суд успостављају високе стандарде у том погледу. Уставни суд БиХ доприноси томе како високим стандардом вриједности својих одлука тако и непосредном сарадњом у размјени становишта о најосјетљивијим питањима заштите људских права и основних слобода, те учествовањем у савјетовањима и на семинарима.

Од маја 2019. године Уставни суд је члан Мреже високих судова која је основана на иницијативу и у оквиру Европског суда. Циљ успостављања Мреже је унапређење дијалога и примјене Конвенције, односно стварање практичног и корисног средства размјене релевантних информација о конвенцијској судској пракси и сродним питањима.

Предсједница Валерија Галић и шефица Кабинета предсједника Ерда Зачирагић у радној посјети Европском суду за људска права у Стразбуру, Француска, јануар 2024. године

Такође су од значаја радне посјете Европском суду приликом отварања судске године, догађаја који организује Европски суд сваке године крајем јануара.

Од великог значаја за Уставни суд БиХ је била посјета предсједника Европског суда Роберта Спана у марту 2022. године. С предсједником Спаном Уставни суд су посјетили судија Европског суда из Босне и Херцеговине Фарис Вехабовић и *jurisconsult* Анна Аустин.

*Предсједник Европског суда за људска права Роберт Спано, судија Европског суда за људска права из Босне и Херцеговине Фарис Вехабовић и *jurisconsult* Анна Аустин у посјети Уставном суду, март 2022. године*

Европска комисија за демократију путем права (Венецијанска комисија)

Уставни суд још од 1997. године континуирано сарађује с Европском комисијом за демократију путем права – Венецијанска комисија. Та сарадња је интензивирана од 2002. године када је Босна и Херцеговина постала чланица Савјета Европе и приступила парцијалном уговору Савјета Европе којим је 1990. године установљена Европска комисија за демократију путем права.

Бивши судија Уставног суда БиХ Златко М. Кнежевић је члан Венецијанске комисије у име Босне и Херцеговине. Раније је члан Комисије био и бивши судија Уставног суда БиХ проф. др Ђазим Садиковић.

Делегација Уставног суда Босне и Херцеговине редовно учествује на сједницама Венецијанске комисије.

Једанаести састанак Заједничког вијећа за уставно судство, Венецијанска комисија, Софија, Бугарска, 24. и 25. април 2023. године

Делегација Уставног суда Босне и Херцеговине радној посјети Уставном суду Републике Аустрије у оквиру програма непосредне билатералне сарадње двају судова, Беч, септембар 2019. године

Студијска посјета делегације Уставног суда Врховном суду Сједињених Америчких Држава, Вашингтон, септембар 2019. године

Делегација Уставног суда Босне и Херцеговине у радној посјети Уставном суду Краљевине Шпаније, Мадрид, фебруар 2020. године

Предсједник Мато Тадић, потпредсједник Златко М. Кнежевић и шефица Кабинета председника Ерда Зачирагић у посјети Уставном суду Републике Турске, Анкара, април 2022. године

Потпредсједник Мирсад Ђеман на Међународној конференцији „Улога уставних судова у конкретизовању заједничких вриједности које уједињују Европу“, Рига, Летонија, март 2024. године

Учешће Уставног суда на међународним симпозијумима и конференцијама

Уставни суд БиХ континуирано учествује на бројним међународним симпозијумима и конференцијама, те остварује узајамне студијске посјете уставним и другим највишим међународним судовима.

Посебну сарадњу Уставни суд остварује с уставним судовима Републике Аустрије, Републике Турске и Савезне Републике Њемачке.

Судија Валерија Галић и судија Миодраг Симовић на Регионалној конференцији „Улога уставног суда и редовних судова у заштити људских права и основних слобода – заједничка одговорност“, Будва, Црна Гора, мај 2018. године

Сарадња с уставним судовима из региона

Почевши од 2003. године, Уставни суд остварује редовне контакте и сарадњу с уставним судовима из држава насталих након распада СФРЈ учешћем, односно организовањем регионалних конференција. Од посебног су значаја регионалне конференције уставних судова, које се одржавају како у Босни и Херцеговини тако и у другим земљама региона, тј. Хрватској, Црној Гори, Сјеверној

Предсједница Уставног суда Босне и Херцеговине Валерија Галић и потпредсједник Уставног суда БиХ Мирсад Ђеман на Регионалној конференцији о теми „Заштита права на приватност“, Будва, Црна Гора, октобар 2023. године

Председница Валерија Галић на међународној конференцији поводом обилежавања 60 година Уставног суда Републике Србије, Београд, новембар 2023. године

Председница Валерија Галић и шефица Одјељења за уставносудску праксу Ермина Думањић на Међународној конференцији о теми „Уставносудска заштита слободе мисли и слободе јавног изражавања мисли“, Скопје, Република Сјеверна Македонија, март 2024. године

Македонији и Србији, на којима Уставни суд БиХ редовно учествује. Неке од тема тих конференција су: „Одлуке Европског суда и њихов утицај на стандарде националних уставних судова“, „Уставни судови – прокламована и стварна независност“, „Пореско право и уставно судство“, „Допринос унапређењу правне државе путем одлука уставног суда у области апстрактне контроле“, „Слобода вјероисповијести у уставно-судској пракси“, „Заштита права на поштовање породичног живота у уставносудској пракси“, „Уставни судови – чувари околиша“ и „Заштита права на приватност“.

Учесници Регионалне конференције уставних судова о теми „Пореско право и уставно судство“ у суорганизацији с Њемачком фондацијом за међународну правну сарадњу – IRZ, Брчко, БиХ, април 2018. године

Конференције у организацији/суорганизацији Уставног суда

С циљем доприноса јачању заштите људских права и основних слобода, владавини права, размјени искустава и праксе из области уставног судовања, Уставни суд се, поред улоге активног учесника, често појављује у улози организатора/суорганизатора бројних конференција и округлих столова.

У периоду од 1997. до 2001. године, у сарадњи с програмом PHARE, Уставни суд је организовао низ конференција и округлих столова који су били основ за успостављање одговарајућих односа између Уставног суда и осталих судских инстанци у Босни и Херцеговини. На тај начин су направљени први кораци ка потврђивању актуелног система уставног судства и судског система у Босни и Херцеговини.

Уставни суд Босне и Херцеговине је још 2003. године покренуо иницијативу за одржавање сусрета уставних судова држава региона. У том контексту веома је важна размјена искустава, ставова и праксе о примјени права, као и успостављање стручне сарадње у вези с другим питањима која су од заједничког интереса и значаја за уставне судове земаља у региону у којима уставно судство има заједничке почетке и основе. Уставни суд је до сада био домаћин пет регионалних конференција које су организоване у сарадњи с Њемачком фондацијом за међународну правну сарадњу – IRZ.

Почевши од 2017. године, Уставни суд Босне и Херцеговине, заједно с AIRE центром из Лондона (*Advice on Individual Rights in Europe*), организује годишње конференције највиших судова у Босни и Херцеговини у оквиру Правосудног форума за Босну и Херцеговину. Циљ Форума је унапређење сарадње између највиших судских инстанци у Босни и Херцеговини и хармонизација судске праксе у Босни и Херцеговини како би она била уједначена с европским стандардима.

У јуну 2023. године Уставни суд Босне и Херцеговине одржао је веома значајну конференцију под називом „Извршење одлука Уставног суда Босне и Херцеговине“. Ту конференцију Уставни суд је организовао и одржао уз помоћ и подршку Канцеларије Европске уније у Босни и Херцеговини и Његове екселенције амбасадора Johanna Sattlera, шефа Делегације Европске уније у Босни и Херцеговини и специјалног представника Европске уније у Босни и Херцеговини.

Конференција Уставног суда Босне и Херцеговине под називом „Извршење одлука Уставног суда Босне и Херцеговине“, Јахорина, БиХ, јуни 2023. године

Предсједница Сеада Палаврић на Осмој годишњој конференцији у оквиру Правосудног форума за Босну и Херцеговину о теми „Улога највиших судова и Уставног суда БиХ у хармонизацији судске праксе у процесуирању предмета организованог криминала и корупције“, Сарајево, октобар 2024. године

Такође је од значаја сарадња путем регионалних форума о владавини права за Југоисточну Европу, које су организовале невладине организације уз подршку Уставног суда Босне и Херцеговине те влада пријатељских земаља. Десети форум одржан је у новембру 2023. године у Сарајеву под називом „Успостављање равнотеже између заштите података и транспарентног правосуђа: Европски оквир“.

Предсједница Валерија Галић на Десетом регионалном форуму о владавини права за Југоисточну Европу о теми „Успостављање равнотеже између заштите података и транспарентног правосуђа: Европски оквир“, Сарајево, БиХ, новембар 2023. године

Сарадња с међународним представницима у Босни и Херцеговини

Уставни суд има и значајну подршку и континуирану сарадњу са страним амбасадама, фондацијама и представницима међународних институција: Делегацијом Европске уније, Канцеларијом Савјета Европе, Мисијом ОЕБС-а у Босни и Херцеговини, Амбасадом Уједињеног Краљевства у БиХ и другим релевантним дипломатским представништвима с којима редовно одржава радне и куртоазне посјете и састанке.

*Посјета амбасадора Johanna Sattlera,
новембар 2019. године*

*Посјета првог замјеника високог представника
и супервизора за Брчко дистрикт Rodericka W.
Moora, октобар 2010. године*

*Посјета високог представника Кристијана
Шмита, октобар 2021. године*

*Посјета амбасадора Уједињеног Краљевства
Велике Британије и Сјеверне Ирске у БиХ Juliaana
Reillya, септембар 2022. године*

*Посјета амбасадора Luigia Soreca,
октобар 2024. године*

Библиотека

Библиотека дјелује у саставу Одјељења за уставносудску праксу Уставног суда и смјештена је у просторијама Суда. По својој намјени спада у специјалне библиотеке и намијењена је искључиво стручном и научноистраживачком раду запослених у Уставном суду БиХ. Стручњацима ван Суда доступна је уз најаву. Рад Библиотеке регулисан је Правилником о раду Библиотеке.

Библиотечки фонд

Библиотечки фонд, који се састоји од репрезентативне грађе из области правних наука, али и осталих друштвених наука, ствара се и допуњује куповином, размјеном и поклоном и стручно се обрађује примјеном јединственог начина обраде заснованог на међународним стандардима. *Online katalog* нуди могућност претраживања целокупне збирке према различитим критеријумима (аутор, наслов, издавач итд.), од којих је најинтересантнија и веома важна могућност претраживања по кључним ријечима.

Издаваштво

Уставни суд у оквиру своје издавачке дјелатности, која је важан сегмент остваривања јавности рада ове институције, објављује периодичне и монографске публикације. Објављивање публикација, поред информативне димензије коју има, својеврстан је допринос изградњи владавине права, заштити и промовисању вриједности и значаја људских права и основних слобода а тиме и развоју демократског друштва у цјелини. Билтен с одабраним одлукама Уставног суда БиХ на домаћим језицима и писмима штампа се периодично, једном или два пута годишње. Повремено се штампају и билтен на енглеском језику, преглед праксе Уставног суда БиХ (на домаћим језицима и на енглеском језику), зборници радова, те пригодне публикације извјештајног и информативног карактера. Све публикације се такође објављују на интернет страници Суда.

Билтен Уставног суда БиХ

Бр. 1 – 1997	Бр. 18 – 2008 – I дио
Бр. 2 – 1998	Бр. 19 – 2008 – II дио
Бр. 3 – 1999 – I дио	Бр. 20 – 2009
Бр. 4 – 1999 – II дио	Бр. 21 – 2010
Бр. 5 – 2000 – I дио	Бр. 22 – 2011
Бр. 6 – 2000 – II дио	Бр. 23 – 2012
Бр. 7 – 2001	Бр. 24 – 2013
Бр. 8 – 2002	Бр. 25 – 2014
Бр. 9 – 2003	Бр. 26 – 2015
Бр. 10 – 2004 – I дио	Бр. 27 – 2016
Бр. 11 – 2004 – II дио	Бр. 28 – 2017
Бр. 12 – 2005 – I дио	Бр. 29 – 2018
Бр. 13 – 2005 – II дио	Бр. 30 – 2019
Бр. 14 – 2006 – I дио	Бр. 31 – 2020
Бр. 15 – 2006 – II дио	Бр. 32 – 2021
Бр. 16 – 2007 – I дио	Бр. 33 – 2022
Бр. 17 – 2007 – II дио	Бр. 34 – 2023

Bulletin of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina

No. 1 – 2006
No. 2 – 2011
No. 3 – 2016
No. 4 – 2018
No. 5 – 2022

Посебне публикације

- Уставни суд Босне и Херцеговине – Информативна брошура (1999, 2006, 2007, 2008, 2011, 2013, 2015, 2018, 2021, 2024)
- Уставни суд Босне и Херцеговине 1997–2017 (2017)
- Правила Уставног суда Босне и Херцеговине (2015)
- Уставни суд Босне и Херцеговине 1964–2014 (2015)

Стручне публикације

- Анализа праксе највиших судова у БиХ у предметима организованог криминала и корупције (2023)
- Пракса судова у Босни и Херцеговини у погледу права лица да не буде подвргнуто мучењу или нечовјечном или понижавајућем поступању или кажњавању – Извјештај (2021)
- Пракса судова у Босни и Херцеговини у погледу права на приватни и породични живот, дом и преписку – Извјештај (2021)
- Суђење у разумном року – Водич (2021)
- Преглед праксе Уставног суда Босне и Херцеговине (2020)
- Пракса судова у Босни и Херцеговини у погледу права на слободу и безбједност личности – Извјештај (2020)
- Пракса судова у Босни и Херцеговини у погледу права на слободу изражавања – Извјештај (2020)

- Златко М. Кнежевић, Ермина Думањић, Посебне истражне радње – Практикум (2019)
- Водич за образложену судску одлуку (2018)

Зборници радова

- Издвојена мишљења у уставним одлукама (2021), Регионална *online* конференција уставних судова, 11. децембар 2020. године
- Право на суђење у разумном року (2020), Трећа годишња конференција највиших судова у Босни и Херцеговини у оквиру Правосудног форума за Босну и Херцеговину, Јахорина, 15. новембар 2019. године
- Слобода вјероисповијести у уставно-судској пракси (2019), Регионална конференција уставних судова, Теслић, 16–18. октобар 2019. године
- Посебне истражне радње (2019), Друга годишња конференција највиших судова у Босни и Херцеговини у оквиру Правосудног форума за Босну и Херцеговину, Бања Лука, 14. и 15. новембар 2018. године
- Пореско право и уставно судство (2018), Регионална конференција уставних судова, Брчко, 13. април 2018. године
- Право на образложену судску пресуду – обавезни стандарди у судским поступцима (2018), Прва годишња конференција највиших судова у Босни и Херцеговини у оквиру Правосудног форума за Босну и Херцеговину, Сарајево, 6. и 7. новембар 2017. године
- Уставни судови – прокламована и стварна независност (2017), Регионална конференција уставних судова, Јахорина, 5–7. октобар 2017. године
- Одлуке Европског суда за људска права и њихов утицај на стандарде националних уставних судова (2016), Регионална конференција уставних судова, Сарајево, 7–9. април 2016. године
- Уставни суд између негативног законодавца и позитивног активизма (2015), Међународна конференција, Сарајево, 27. март 2014. године. Конференција је одржана у оквиру Програма обиљежавања јубилеја 50 година уставног судства у Босни и Херцеговини
- Буџет Уставног суда, одлучујући фактор његове независности (2005), Међународни семинар, Сарајево, 14. и 15. октобар 2004. године
- Примјена Европске конвенције о људским правима и основним слободама у Босни и Херцеговини (2003), Округли сто, Пракса Уставног суда БиХ, ентитетских судова и судова Дистрикта Брчко, Сарајево, 15. и 16. новембар 2001. године
- Уставни суд БиХ и друге судске инстанце (2001), округли столови, Сарајево, 29. новембар 1999. године и Теслић, 8. и 9. децембар 2000. године
- Односи између уставних судова и других судских инстанци (2001), Међународна конференција, Сарајево, 18. и 19. март 2000. године

Регистар судија, предсједника, генералних секретара и регистрара

СУДИЈЕ

Слободан Марјановић	1964–1971	Др Касим Трнка	1989–1993
Милутин Ђурашковић	1964–1967	Др Недјељко Милићевић	1990–1998
Момир Јовановић	1964–1971	Душан Обрадовић	1992–1996
Др Саламон Конфорти	1964–1971	Желимир Јука	1994–1996
Олга Марасовић	1964–1967	Проф. др Јозеф Марко	1997–2002
Боривоје Поповић	1964–1971	Др Ханс Данелиус	1997–2002
Др Заим Шарац	1964–1965	Проф. др Луј Фаворе	1997–2002
Тахир Хаџовић	1965–1975	Проф. др Исмет Даутбашић	1997–1998
Бисера Таушан	1967–1975	Проф. др Касим Бегић	1997–2002
Богомир Брајковић	1967–1979	Марко Арсовић	1997–2000
Атијас Цеви	1971–1979	Проф. др Витомир Поповић	1997–2002
Анте Миљас	1971–1978	Мирко Зовко	1997–2002
Јово Сојић	1971–1979	Звонко Миљко	1997–2002
Др Гашо Мијановић	1971–1979	Азра Омерагић	1998–2002
Џемал Капић	1974–1980	Проф. др Снежана Савић	2000–2002
Данило Јаковљевић	1976–1983	Проф. Дидје Маус	2002–2003
Шефкија Пузић	1976–1983	Хатиџа Хаџиосмановић	2003–2008
Исмет Бркић	1976–1981	Проф. др Ђазим Садиковић	2003–2005
Мирослав Крвавица	1978–1986	Јово Росић	2003–2006
Хазим Еминефендић	1979–1987	Проф. Дејвид Џон Фелдман	2003–2011
Ева Лет	1979–1987	Крстан Симић	2007–2010
Ђуро Векић	1980–1985	Тудор Пантиру	2002–2021
Анђелко Вељић	1981–1989	Мато Тадић	2002–2022
Енвер Лихић	1981–1989	Валерија Галић	2002–
Ђазим Садиковић	1984–1993	Проф. др Миодраг Симовић	2003–2022
Славојка Тодоровић	1984–1990	Проф. др Констанс Грее	2004–2017
Ђорђо Самарџић	1984–1986	Сеада Палаврић	2005–
Анђелко Ковачевић	1985–1989	Мирсад Ћеман	2008–
Љубо Ковачевић	1986–1989	Маргарита Цаца-Николовска	2011–2020
Недјељко Стипић	1986–1989	Златко М. Кнежевић	2011–2024
Перо Кријан	1988–1993	Ђовани Грасо	2017–2020
Алија Латић	1988–1998	Проф. др Ангелика Нусбергер	2020–
Милан Шкоро	1989–1991	Проф. др Ledi Bianku	2021–
Др Драго Баго	1989–1991	Проф. др Хелен Келер	2022–
Др Исмет Даутбашић	1989–1997	Марин Вукоја	2024–
Др Хасан Бакаловић	1989–1995		

ПРЕДСЈЕДНИЦИ

Слободан Марјановић	1964–1971
Богомир Брајковић	1971–1979
Ђуро Векић	1980–1984
Ћазим Садиковић	1984–1986
Славојка Тодоровић	1986–1988
Перо Кријан	1988–1989
Др Касим Трнка	1990–1992
Др Исмет Даутбашић	1992–1997
Мирко Зовко	1997–1999
Проф. др Касим Бегић	1999–2001
Проф. др Снежана Савић	2001–2002
Мато Тадић	2003–2006
Хатиџа Хациосмановић	2006–2008
Сеада Палаврић	2008–2009
Проф. др Миодраг Симовић	2009–2012
Валерија Галић	2012–2015
Мирсад Ћеман	2015–2018
Златко М. Кнежевић	2018–2021
Мато Тадић	2021–2022
Валерија Галић	2022–2024
Сеада Палаврић	2024–

ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАРИ

Јакоб Папо	1964–1980
Младен Новак	1980–1982
Недјељко Милићевић	1982–1988
Милица Далагија	1989–1999
Биљана Потпарић-Липа (в.д.)	1999–2000
Душан Калембер	2001–2008
Здаво Ђуричић	2008–2015
Наташа Вуковић	2015–

РЕГИСТРАРИ

Фарис Вехабовић	2004–2007
Звонко Мијан	2008–2022
Севима Сали-Терзић	2022–

Пленарни сазиви (састав) Уставног суда Босне и Херцеговине у постдејтонском периоду

(2001)

Луј Фаворе (судија), Ханс Данелиус (судија), Звонко Миљко (судија), Давор Богданић (савјетник), Касим Бегић (предсједник), Снежана Савић (судија), Мирко Зовко (судија), Јозеф Марко (судија), Азра Омерагић (судија), Витомир Поповић (судија)

(2003–2006)

Констанс Грече (судија), Дејвид Џон Фелдман (судија), Хатиџа Хаџиосмановић (потпредсједница), Тудор Пантиру (потпредсједник), Мато Тадић (предсједник), Јово Росић (судија), Валерија Галић (судија), Миодраг Симовић (потпредсједник), Сеада Палаврић (судија)

(2006–2008)

Констанс Грее (судија), Мато Тадић (судија), Дејвид Џон Фелдман (потпредсједник), Миодраг Симовић (потпредсједник), Душан Калембер (генерални секретар), Хатиџа Хаџиосмановић (предсједница), Фарис Вехабовић (регистрар), Валерија Галић (потпредсједница), Тудор Пантиру (судија), Сеада Палаврић (суткиња), Крстан Симић (судија)

(2008–2009)

Констанс Грее (судија), Тудор Пантиру (судија), Валерија Галић (потпредсједница), Миодраг Симовић (потпредсједник), Здравко Ђуричић (генерални секретар), Сеада Палаврић (предсједница), Звонко Мијан (регистрар), Дејвид Џон Фелдман (потпредсједник), Мато Тадић (судија), Крстан Симић (судија), Мирсад Ћеман (судија)

(2009–2012)

Маргарита Цаца-Николовска (судија), Мато Тадић (судија), Валерија Галић (потпредсједница), Сеада Палаврић (потпредсједница), Здравко Ђуричић (генерални секретар), Миодраг Симовић (предсједник), Звонко Мијан (регистар), Констанс Грее (потпредсједница), Тудор Пантиру (судија), Мирсад Ћеман (судија), Златко М. Кнежевић (судија)

(2012–2015)

Маргарита Цаца-Николовска (судија), Констанс Грее (судија), Сеада Палаврић (потпредсједница), Тудор Пантиру (потпредсједник), Здравко Ђуричић (генерални секретар), Валерија Галић (предсједница), Звонко Мијан (регистар), Миодраг Симовић (потпредсједник), Мато Тадић (судија), Мирсад Ћеман (судија), Златко М. Кнежевић (судија)

(2015–2018)

Сеада Палаврић (судија), Валерија Галић (судија), Златко М. Кнежевић (потпредсједник), Мато Тадић (потпредсједник), Наташа Вуковић (генерални секретар), Мирсад Ћеман (предсједник), Звонко Мијан (регистар), Маргарита Цаца-Николовска (потпредсједница), Тудор Пантиру (судија), Миодраг Симовић (судија), Ћовани Грасо (судија)

(2018–2021)

Сеада Палаврић (судија), Валерија Галић (судија), Маргарита Цаца-Николовска (потпредсједница), Мато Тадић (потпредсједник), Наташа Вуковић (генерални секретар), Златко М. Кнежевић (предсједник), Звонко Мијан (регистар), Мирсад Ћеман (потпредсједник), Тудор Пантиру (судија), Миодраг Симовић (судија), Ћовани Грасо (судија)

(2021–2022)

Ангелика Нусбергер (судија), Сеада Палаврић (судија), Мирсад Ђеман (потпредсједник), Тудор Пантиру (потпредсједник), Мато Тадић (предсједник), Миодраг Симовић (потпредсједник), Валерија Галић (потпредсједница), Златко М. Кнежевић (судија), Хелен Келер (суткиња)

(2022–2024)

Ledi Bianku (судија), Сеада Палаврић (судија), Мирсад Ђеман (потпредсједник), Наташа Вуковић (генерални секретар), Валерија Галић (предсједница), Севима Сали-Терзић (регистар), Хелен Келер (потпредсједница), Ангелика Нусбергер (судија)

(2024)

Ledi Bianku (судија), Мирсад Ћеман (судија), Валерија Галић (потпредсједница), Наташа Вуковић (генерални секретар), Сеада Палаврић (предсједница), Севима Сали-Терзић (регистар), Ангелика Нусбергер (потпредсједница), Хелен Келер (судија), Марин Вукоја (судија)